

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Diplomová práce

POSLÁNÍ VÁŽNĚ NEMOCNÝCH A UMÍRAJÍCÍCH

Vedoucí práce: Mgr. Michal Opatrný, Dr. theol.

Autor práce: Bc. Petr Černý
Studijní obor: Teologie služby
Forma studia: kombinovaná
Ročník: II.

2010

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

30. března 2010

Bc. Petr Černý

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Michalu Opatrnému, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Zároveň děkuji za konzultace o tématech v mé práci Mons. Mgr. Josefu Sochovi, Prof. PhDr. Ludvíku Armbrusterovi SJ, Prof. Dr. Karlu Skalickému, Th.D. a Mgr. Ludmile Cháberové za podnětné připomínky.

OBSAH

ÚVOD	6
1. POSLÁNÍ A POVOLÁNÍ	8
1.1 Pojmy „poslání“ a „povolání“ z hlediska etymologického	8
1.2 Hodnota poslání a povolání	9
1.2.1 Hodnota poslání a povolání v pohledu některých osobností katolické církve	10
1.2.2 Hodnota poslání a povolání v psychologii A. Maslowa.....	11
1.2.3 Psychologický pohled na hodnotu poslání a povolání na konci životní cesty spojené s utrpením.....	11
1.2.4 Hodnota poslání a povolání v utrpení z pohledu některých lékařů	15
2. POJMY „POSLÁNÍ“ A „POVOLÁNÍ“ V BIBLI	16
2.1 Člověk byl povolán ke službě již při stvoření světa	20
2.2 Člověk by měl být svému poslání věrný	21
3. POJMY „POSLÁNÍ“ A „POVOLÁNÍ“ V TEOLOGII	23
3.1 Specifikace „poslání“ a „povolání“ vážně nemocných a umírajících z teologického hlediska	25
3.2 Papež Jan Pavel II. - svědek poslání v utrpení i umírání.....	31
3.2.1 Reflexe papeže Jana Pavla II. na své utrpení a umírání	33
3.2.2 Pohled na utrpení a umírání papeže Jana Pavla II. ze strany jeho spolupracovníků a církevních hodnostářů	35

3.2.3	Pohled veřejnosti na utrpení a umírání papeže Jana Pavla II.	37
3.2.4	Učení papeže Jana Pavla II. o utrpení v Apoštolském listě o křesťanském smyslu lidského utrpení „Salvifici doloris“	39
3.3	Úloha církve v přijetí nemoci a umírání jako poslání	42
3.4	Shrnutí definice poslání nemocných a umírajících dle literatury a zaznamenaných zkušeností.....	45
4.	VÝZKUM	53
4.1	Údaje o respondentech	54
4.2	První cíl výzkumu	61
4.3	Druhý cíl výzkumu	66
4.3.1	Analýza poslání z pohledu respondentů.....	66
4.3.2	Příklady nejzajímavějších názorů respondentů na poslání.....	68
5.	KOMPARACE	71
	ZÁVĚR	78
	Seznam literatury	80
	Použité periodikum	85
	Internetové odkazy	86
	Použité záznamy.....	88
	Seznam použitých zkratk.....	88
	Příloha - Anketa	91
	Abstrakt.....	94

ÚVOD

Téma „Poslání vážně nemocných a umírajících“ jsem si zvolil, protože jsem chtěl pomocí převážně teologické literatury popsat různé pohledy na poslání a povolání trpících a vážně nemocných lidí, neboť tato fáze života má jednak své nedocenitelné plody pro dobro společnosti a patří přirozeně k životu. Stále jsou nemoc a umírání odsouvány na okraj zájmu, čímž jsou vnímány jako něco negativního a nechtěného. Tak se neustále podporuje společenské vědomí o zbytečnosti života v utrpení a snaha legalizovat právo rozhodnout se pro dobrovolnou smrt (eutanázií), jak to již funguje v americkém státě Oregon (od r. 1998), v Nizozemí a Belgii (v obou státech od r. 2002).

Při zpracování práce vycházím ze studia literatury a kvalitativního výzkumu. Diplomová práce se skládá z pěti kapitol: Pojmy „poslání“ a „povolání“ jako takové, Pojmy „poslání“ a „povolání“ v Bibli, Pojmy „poslání“ a „povolání“ v teologii, Výzkum a Komparace teoretické a praktické části.

Hlavním cílem celé diplomové práce je zjistit především na podkladě katolické teologie a provedené sondy názorů veřejnosti České republiky, zda vážně nemocní a umírající své poslání mají a v čem konkrétně jejich poslání spočívá, k čemuž chci dospět skrze dílčí cíle.

V první části - teoretické bude popsáno poslání jako takové se zaměřením na poslání z teologického hlediska, specifikace poslání vážně nemocných a umírajících z teologického hlediska a shrnutí definice poslání nemocných a umírajících dle literatury.

Ve druhé části - praktické dojde na základě výzkumu pomocí anket ke zjišťování názorů různorodého obyvatelstva ze všech krajů České republiky, do jaké míry a v čem spatřuje poslání u vážně nemocných a umírajících. Anketa má stanovená kritéria, aby se vytvořil co nejobjektivnější vzorek názorů společnosti. Pro kvalitativní výzkum budou využity následující techniky a metody sběru dat: metoda dotazování, technika: anketa - rozesílaná elektronickou poštou nebo předávaná osobně. Pro vyhodnocování ankety použiji sekundární analýzu dat a obsahovou analýzu dat.

Prvním cílem výzkumu, kterému se věnuje druhá část, je zjistit, do jaké míry, různé kategorie respondentů posílání vážně nemocných a umírajících vidí.

Druhým cílem výzkumu je zjistit u respondentů, kteří vidí posílání vážně nemocných a umírajících – v čem konkrétně ono posílání spatřují.

Ve třetí části komparativní dojde ke srovnání výsledků první (teoretické) a druhé (praktické) části, zjišťována bude synergie i diverzifikace faktů z obou částí, co to znamená pro pastorační a sociální práci. Na základě zjištěných údajů bude nakonec načrtnuto, jak může pastorační práce uschopňovat vážně nemocné a umírající, aby své posílání naplňovali.

Stěžejní literaturou práce byla: **pro pojmosloví „poslání“ a „povolání“** *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* od kol. autorů (1994); **pro biblická témata:** ekumenický překlad *Bible* (1985) pro citaci biblických veršů kromě označených výjimek, *Nový biblický slovník* od Douglase ed. a kolektivu (1996), *Výklady ke Starému zákonu* od Starozákonní překladatelské komise (1991 – 1998) a *Malé stuttgartské komentáře ke knihám Nového zákona* (1996 – 2001) od různých autorů, *Slovník biblické teologie* od Léon-Dufoura ed. a kol. (1991); **pro teologická témata:** *Katechismus katolické církve* (1995), Věřoučná konstituce o církvi 2. vatikánského koncilu *Lumen gentium* (1964), Pastorační konstituce 2. vatikánského koncilu o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, Encyklika o rozvoji národů Pavla VI. *Populorum progressio* (1967), Apoštolský list Jana Pavla II. o křesťanském smyslu lidského utrpení *Salvifici doloris* (1984), encykliky Benedikta XVI. *Deus caritas est* (2006), *Spe salvi* (2007) a *Caritas in veritate* (2009); **pro pastorační témata:** od A. Opatrného *Pastorační péče v méně obvyklých situacích* (2005) a *Malá příručka pastorační péče o nemocné* (2006); **pro psychologická témata, týkající se vyrovnání se s koncem pozemského života:** *Odpovědi na otázky o smrti a umírání* od Kübler-Rossově (1995), *A přesto říci životu ano* od Frankla (1996), *Hospice a umění doprovázet* od Svatošové (2008) a **k tématu posílání papeže Jana Pavla II. v jeho utrpení a umírání:** *Paměť a identita* od samotného papeže Jana Pavla II. (2005), *Síla v slabosti Jana Pavla II.* od Dzivisze, Dražeka a kol. (2006).

1. POSLÁNÍ A POVOLÁNÍ

1.1 Pojmy „poslání“ a „povolání“ z hlediska etymologického

Pojem „poslání“ dle Slovníku spisovné češtiny (lat. *missiō*)¹ znamená především mít významný úkol, určité poslání² čili misi.

Pojem „povolání“ (lat. *professiō, condiciō, officium, mūnus, [duševní] vocātiō*)³ je podle téhož slovníku hlavně „činnost vykonávaná jako zaměstnání, profese“, k čemuž je člověk oprávněný, kompetentní, jmenovaný či ustanovený⁴.

Ve společnosti se lze setkat se synonymními či blízkými výrazy ke slovům „poslání“ a „povolání“: svěřená služba, svěřený úkol, naplňování životního úkolu, úloha člověka ve světě, misie, mise, vyvolení, pověření, vyslání, lidský úděl, osud, smysl či význam života, životní cesta, životní příběh, životní pouť, putování, životní běh, určení člověka, předurčení.

„Poslání“ a „povolání“ lze vnímat jako synonyma v případě, že tato slova chápeme ve smyslu být někým pověřen k vykonání či vykonávání nějakého úkolu. Tkví to již v doslovném významu těchto slov: být někým k něčemu poslán, být někým k něčemu povolán.

Obě slova lze ale vnímat i v samostatně rozdílném slova smyslu. „Poslání“ lze chápat tak, že člověk může být někým poslán k vykonání určitého konkrétního úkolu. Zatímco „povolání“ lze vnímat obecněji jako: být disponován, ustanoven pro vykonávání určité profese, rodinného stavu, duchovního povolání nebo být povolán k vyšším hodnotám.

Joseph Cardijn rozlišuje poslání i povolání na lidské a nadpřirozené.⁵

¹ Srov. QUITT, Z; KUCHARSKÝ, P. *Česko-latinský slovník*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 465. ISBN 80-04-16903-1.

² Srov. Kol. autorů. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 2. vyd. Praha : Academia, 1994, s. 358. ISBN 80-200-0493-9.

³ Srov. QUITT, Z; KUCHARSKÝ, P. *Česko-latinský slovník*, s. 475.

⁴ Srov. Kol. autorů. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, s. 301.

1.2 Hodnota poslání a povolání

Život není nahodilý ani samoučelný, ale je člověku darován, aby ho žil naplno ve službě pro druhé a jedině tak může docházet na zemi uspokojení. Člověk je povolán k životu, aby službou uskutečňoval své poslání. Když se naplní jeho čas a člověk dovrší své poslání na zemi, je povolán odejít v pokoji k Bohu,⁶ tedy aby udělal další krok ve svém životě – dostat se přes tělesnou smrt dál, do zatím neznámého prostoru⁷, ale směrem k setkání s Bohem.⁸

---

⁵ CARDIJN, J. *Laiques en premières lignes*. Paris : Éditions Universitaires, 1963, s. 72.

⁶ Srov. KKC 1011: „Smrtí Bůh volá člověka k sobě.“ Dle mého názoru každý člověk má na zemi vymezený čas pro naplnění svého poslání, po kterém se vrací k Bohu, v Knize Kazatel se píše: „Všechno má určenou chvíli a veškeré dění pod nebem svůj čas. Je čas rození i čas umírání, čas sázet i čas trhat.“ (Kaz 3, 1-2) – Starozákonní překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu III*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 711. ISBN 80-7192-240-4. Dle výkladu, ve starozákonním pojetí času všechny události mají své přesné, vymezené místo v čase. „Biblické zjevení učí vidět ve všem dění přesný plán. Toto pojetí vylučuje stejně náhodu jako slepou osudovost. (...) Ne člověk, ale Bůh určuje čas rození i smrti. (...) své kladné poslání mají také záporů života, takže i smrt je ve službě života (1 S 2,6), ...“

Srov. Boží slovo u proroka Izajáše, kde Bůh posílá své slovo do světa, aby uskutečnilo své poslání: „Tak tomu bude s mým slovem, které vychází z mých úst: Nevrátí se ke mně s prázdnou, nýbrž vykoná, co chci, vykoná zdárně, k čemu jsem je poslal.“ (Iz 55,11) – Starozákonní překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu IV*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 211. ISBN 80-7192-274-9. Dle výkladu, prorok touto radostnou zvěstí ohlašuje u zajatého izraelského národa naplňování radostné Boží zvěsti, Božího slova o odpuštění a návratu: „Hospodin dává své slovo, skrze ně působí a tvoří, nebere je zpět, a s ním a v něm dává sebe sama. Vztah mezi Hospodinem a slovem nabyt právě v exilu vládní výrazovosti. Z Izraele se stal lid slova, mluveného i psaného.“ - Srov. Ježíš v Janově evangeliu praví: „Jako ty jsi mne poslal do světa, tak i já jsem je poslal do světa.“ (J 17,18) – PORSCH, F. *Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 4, Evangelium sv. Jana*. Přel. J. Veselá. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. 215 s. Přel. z: Johannes-Evangelium. ISBN 80-7192-262-5. Dle výkladu, Ježíšovým prvním cílem bylo ukázat lidem Otce, jako toho, který ho poslal. „Díky tomuto zjevení se stal pro všechny věřící „cestou, pravdou a životem“; (...) Věřící jsou ti, kdo s vírou uznali Ježíšovo poslání, tedy jeho nárok být nositelem zjevení, a vydali se na cestu, která je přivede tam, kde je Ježíš: k Otci“

⁷ Poznámky ze svědectví pacientů z Hospice Anežky České v Červeném Kostelci (2009), majících zkušenost s klinickou smrtí. Osobní archiv Petra Černého. Dle výpovědí pacientů je na konci tmavého „tunelu“ buď světlo, nebo obraz přírody, jež svým naprostým klidem láká vejít dál.

⁸ Srov. KKC 1681: „Křesťanský smysl smrti se zjevuje ve světle velikonočního tajemství Kristovy smrti a jeho zmrtnýchvstání, v němž spočívá naše jediná naděje. Křesťan, který umírá v Kristu, opouští „domov tělesný“ a odebrá se „do domova k Pánu“ (2 Kor 5,8).“ - Člověk je určen ke společenství s Bohem, tedy jak na věčnosti, tak v pozemském životě, srov. PANNENBERG, W. *Systematic Theology 2*. Michigan : Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1994, s. 202. ISBN 0-8028-3707-7: „Basic to the personality of each individual is the destiny of fellowship with God.“ – Srov. Kaz 12,7: „A prach se vrátí do země, kde byl, a duch se vrátí k Bohu, který jej dal.“

Marie Svatošové spatřuje v každém okamžiku lidského života příležitost vytvářet hodnoty, které dávají životu smysl.⁹ Proto se domnívám, že s pojmem poslání a povolání souvisí i pojem vytváření hodnot. Hodnota poslání a povolání tkví podle mého názoru ve vytváření hodnot pro dobro společnosti, o čemž svědčí např. nejbyťostnější poslání žen jako matek.¹⁰

1.2.1 Hodnota poslání a povolání v pohledu některých osobností katolické církve

Sv. František z Asissi (1181/1182 - 1226) vybízí spolubratry, aby se cele dávali ve službě druhým po příkladu Krista, který se jim cele dává v eucharistii: „Nic ze sebe si proto neponechávejte pro sebe, aby vás celé přijal, když se vám celý podává (v eucharistii).“¹¹ **Sv. Ignác z Loyoly** (1491? - 1556) vyjádřil k jakému poslání je člověk stvořen: „Člověk je stvořen, aby chválil Boha, našeho Pána, vzdával mu úctu a sloužil mu, a takto spasil svou duši.“¹² **Sv. Vincenc de Paul** (1581 – 1660) zdůrazňuje, že opravdová láska tkví v plném nasazení ve službě: „Milujme Boha bratři moji, ale ať je to prací našich rukou a potem našich tváří“.¹³ Svatý farář arský neboli **Jan Maria Vianney** (1786 – 1859) poznamenává: „Člověk má krásný úkol a poslání: modlit se a milovat. Modlete se tedy a milujte, v tom spočívá štěstí člověka na zemi.“¹⁴ Papež **Jan Pavel II.** (1920 - 2005) žil ve vědomí, že vše co koná ve službě z pozice Petrova nástupce je iniciativou Boží: „Žiji se stálým vědomím, že ve všem, co říkám a konám

⁹ Srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*. 6. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 38. ISBN 978-80-7195-307-4.

¹⁰ Srov. LE 19.

¹¹ Z ASSISI, F. *List generální kapitule 2*. In FF 221.

¹² Z LOYOLY, I. *Duchovní cvičení*. Přel. R. Kunert SJ. Velehrad : Refugium, 2002, s. 17. ISBN 80-86045-85-4.

¹³ COSTE, P. (vyd.) *Saint Vincent de Paul, Conférences aux missionnaires : tome XI*. Paris : Librairie Lecoffre, J. Gabalda, 1920-1925, s. 40: „Aimons Dieu, mes frères, aimons Dieu, mais que ce soit aux dépens de nos bras, que ce soit à la sueur de nos visages“

při plnění svého povolání a poslání, své služby, se děje něco, co není výlučně má iniciativa. Víím, že nekonám já sám to, co dělám jako Petrův nástupce.“¹⁵

1.2.2 Hodnota poslání a povolání v psychologii A. Maslowa

S výše zmíněným koresponduje názor Abrahama Maslowa v rámci jeho hierarchie (pyramidy) lidských potřeb, konkrétně s nejvyšší potřebou „sebeaktualizace“ (Self-actualization)¹⁶ a v rámci ní se znakem sebeaktualizujících osob „sebetranscendencí“ (Self-transcendence)¹⁷. Dle tohoto amerického psychologa: „Čím člověk může být, tím také musí být. Musí být věrný své přirozenosti (...) Na této úrovni jsou rozdíly mezi jednotlivci největší“¹⁸.

1.2.3 Psychologický pohled na hodnotu poslání a povolání na konci životní cesty spojené s utrpením

Uvedu zde názory některých psychologů a osobností v církvi, kteří se věnovali z psychologického pohledu smyslu konce života prožívaného v utrpení.

Jaro Křivohlavý a Stanislaw Kaczmarczyk poukazují na fakt,¹⁹ že „Každá věc má svůj čas. Tak se dá vyjádřit to, k čemu nás vede povědomí omezenosti času našeho života. Když nyní (dnes) neudělám, co bych udělat měl či mohl, obrazně řečeno „ujede mi vlak“. Povědomí omezeného úseku života vede k „vykupování času“ – k moudrému hospodaření s časem, k chápání života – každého jeho

¹⁴ PENNA, A. *Svědék Boží lásky*. Přel. M. Macková. Praha : Paulínky, 2006, s. 50. Přel. z: Testimone dell'amore di Dio. ISBN 80-86025-97-7.

¹⁵ JAN PAVEL II. *Paměť a identita*. Přel. J. Koláček a kol. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 157. Přel. z: Memoria e identità. ISBN 80-7192.976-X.

¹⁶ Srov. MASLOW, A. *Motivation and personality (2nd ed.)*. New York : Harper and Row, 1970, s. 46. ISBN 0060419873.

¹⁷ Srov. MASLOW, A. *Toward a psychology of being*. New York : Van Nostrand, 1962, s. 34.

¹⁸ Srov. MASLOW, A. *Motivation and personality (2nd ed.)*. Tamtéž.

¹⁹ KŘIVOHLAVÝ, J.; KACZMARCZYK, S. *Poslední úsek cesty*. Praha : Návrat domů, 1995, s. 9-10. ISBN 80-85495-43-0.

okamžiku – jako vzácného daru, s nímž je třeba moudře hospodařit. Proč? Protože je mi na jedné straně tak dána možnost udělat, co bych udělat měl, a udělat to v „pravý čas“, a na druhé straně možnost „propást“ vhodnou příležitost, promarnit možnost, která mi byla dána.“

Poslední úsek životní cesty vidí Carl Gustav Jung jako „životní odpoledne“²⁰, Křivohlavý s Kaczmarczykem jako „podzim života“²¹. Jung přirovnává lidský život k jednotlivým etapám dne závislejícím na poloze slunce, kdy přes dopoledne člověk směřuje vzestupně k vrcholu svého života v poledni, po jehož překlenutí nastupuje sestupná fáze života přes odpoledne ke smrti.²² Ve stáří – „životním odpoledni“, spatřuje přirozeně sestupnou etapu života, s níž by se měl každý vyrovnat jejím přijetím, ne ji hloupě odmítat a hrát si na věčně mladého, ale prožít ji naplno ve svém jedinečném smyslu jak se patří na seniora a přijmout ji jako přípravu na smrt.²³ Dále Jung zdůrazňuje, že stáří a smrt mají svůj smysl: „Životní odpoledne je stejně tak plné smyslu jako dopoledne jenomže jeho smysl a záměr jsou zcela jiné.“²⁴ „Jsem přesvědčen, že je takřikajíc hygieničtější spatřovat ve smrti cíl, o nějž by se mělo usilovat; vzpírat se mu je něco nezdravého a abnormálního, neboť to druhou polovinu života okrádá o její cíl.“²⁵

Křivohlavý a Kaczmarczyk se dále vyjadřují: „Chápeme-li poslední úsek životní cesty jako dobu žní a sklizně, jako vyvrcholení celoživotního úsilí „žít tak, jak bych měl žít“, pak je docela dobře možné, že se zhrozíme toho, co jsme udělat měli a neudělali, a stydíme se za to. Není divu, že nás v této chvíli zachvátí strach. Je-li někdy v životě třeba naděje, je to právě v této poslední etapě života.“²⁶ Tím,

²⁰ Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. Přel. K. Plocek, A. Bernášková, L. Běťák, J. aj. Praha : Academia, 1995, s. 102. Přel. z: Mensch und Seele. ISBN 80-200-0543-9.

²¹ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J.; KACZMARCZYK. Tamtéž, s. 10-11: „Podzim života lze chápat jako dobu žní a sklizně: „Jaký užitek „moudrého hospodaření s časem“? Ten může, ale nemusí být viděn ihned. S velkou pravděpodobností se však ukáže právě v posledním úseku cesty – v podzimu života. Jako na poli žeň ukáže, co jsi celý rok dělal, jako zahrada na podzim přináší plody, tak i podzim života je dobou žní a sklizně. Co jsi zase, sklídiš. Drž to v dlaních tváří v tvář Životodárci. Skláníš hlavu u vědomí toho, co jsi zanedbal, a přece s vděčností za ovoce, které tvůj život přinesl.“

²² Srov. JUNG, C. G. *Člověk a duše*. Přel. K. Plocek, A. Bernášková, L. Běťák, J. aj. Praha : Academia, 1995, s. 102. Přel. z: Mensch und Seele. ISBN 80-200-0543-9.

²³ Srov. Tamtéž, s. 102-118, 239-241.

²⁴ Tamtéž, s. 110.

²⁵ Tamtéž, s. 240.

²⁶ Dosud. KŘIVOHLAVÝ, J.; KACZMARCZYK, S. *Poslední úsek cesty*. s. 11.

že člověk přijme své poslání, dokáže umírat ve větší vyrovnanosti a pokoji, o čemž svědčí psychiatrička Elisabeth Kübler-Rossové: „(Umírající) Pacienti, kteří svůj osud přijali, získávají velmi osobitý výraz vyrovnanosti a míru. V jejich tvářích se odráží stav vnitřní důstojnosti. Lidé, kteří jen na svůj osud rezignovali, tento výraz postrádají, naopak v jejich tvářích můžeme vidět zahořklost a duševní trýzeň jako výraz pocitu marnosti, zbytečného usilování a chybějícího smíru.“²⁷

Ke vhodnému postoji na prožívané utrpení nás vede neurolog a psychiatr Viktor Emanuel Frankl, který si jako žid osobně prožil utrpení a vědomí blízkosti smrti v koncentračním táboře: „Zde je nutný zvrát v tázání se po smyslu života: musíme se učit (a zoufající lidi poučovat), že naprosto nezáleží na tom, co my ještě očekáváme od života, jako spíše na tom, co život očekává od nás.“²⁸ (...) „Pokud konkrétní osud uloží člověku nějaké utrpení, pak bude muset tento člověk v tomto utrpení vidět úkol, svůj specifický úkol. Bude muset tvář v tvář tomuto utrpení proniknout k vědomí, že v celém kosmu je to právě jen a jen on, kdo tu stojí se svým trýznivým osudem. Nikdo mu jej nemůže odejmout, nikdo jej nemůže místo něho protřpět. V tom však, jak on sám, jen a jen on svým osudem postižený, bude toto utrpení snášet, právě v tom též spočívá jedinečná možnost jedinečného výkonu.“²⁹ Frankl poukazuje na: „... ojedinečnost a jedinečnost, kterou se vyznačuje každý jednotlivec a která dodává každé jednotlivé existenci teprve smysl. Uplatní se tedy jak ve vztahu k nějakému tvůrčímu dílu, tak i ve vztahu ke druhému člověku a k jeho lásce. Tato nezastupitelnost a nenahraditelnost každé jednotlivé osoby, to je právě to, co je nutno si uvědomit a co dá v celé její velikosti zazářit zodpovědnosti, kterou má člověk za svůj život. Člověk, který si uvědomí tuto zodpovědnost vůči svému dílu nebo vůči čekajícímu milujícímu člověku, ten už nikdy nebude s to svůj život

---

²⁷ KÜBLER-ROSS, E. *Odpovědi na otázky o smrti a umírání*. Přel. T. Drábek, J. Drábková, J. Tolar. Praha : EM Reflex, 1995, s. 45. Přel. z: Questions and Answers on Death and Dying.

²⁸ FRANKL, V. E. ... *A přesto říci životu ano*. 5 vyd. Přel. J. Hermach. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 74. Přel. z: Trotzdem ja zum Leben sagen (Ein Psychologe bleibt das Konzentrationslager). ISBN 80-7192-095-9.

²⁹ Tamtéž, s. 75.

odhodit. Zná totiž ono „proč“ své existence, proto snad unese i každé „jak“.³⁰ Svým trpícím kamarádům - spoluvězněm Frankl v koncentračním táboře vyprávěl: „že lidský život má vždy a za všech okolností smysl a že tento nekonečný smysl naší existence v sobě zahrnuje i utrpení a umírání, nouzi i smrt.“³¹

Dle Anselma Grüna: „Umění života spočívá očividně v tom, přeměnit smrt jako danost ve skutek vlastní vůle, nikoli ale v heroický čin, nýbrž ve skutek lásky, ve vydání se Bohu a lidem. Ve smrti vyslovujeme ještě jednou to, co v nás znělo po celý život. Nemůžeme o své smrti říci nic krásnějšího, než co vyslovil evangelista Jan o smrti Ježíšově: „Protože miloval svoje, kteří byli ve světě, projevil jim lásku až do krajnosti“ (Jan 13,1). Smrt je naplněním naší lásky. Je aktem odevzdání, který není zkalený nebo zastíněný nějakými postranními úmysly.“³² „Jen ten, kdo ve smrti vidí smysluplný cíl, který završuje jeho vezdejší život, jež Bůh na věčnosti novým způsobem nechává rozkvést, může státi přijímat klidně a s vděčností.“³³ Dále autor poznamenává: „Kdo dobře žil, může rád zemřít.“³⁴

Člověk by měl své osobní poslání uskutečňovat už z toho důvodu, že mu byl dán dar života (šance žít) a že je k určitým úkolům pro to Stvořitelem připravený, tedy disponovaný a pokud nerealizuje to, k čemu ho Bůh od počátku povolal, vzniká dle Karla Skalického neuróza³⁵.

---

³⁰ Tamtéž, s. 77.

³¹ Tamtéž, s. 79.

³² Dosud GRÜN, A. . Přel. V. Černý. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 125. Přel. z: Die hohe Kunst des Älterwerdens. ISBN 978-80-7195-316-6.

³³ Tamtéž s. 126.

³⁴ Tamtéž s. 127.

³⁵ Srov. SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého Boha*. 3. vyd. Svitavy : Trinitas, 2003, s. 76. ISBN 80-86036-75-8: „... tak jako dopis musí dojít na adresu, která je na něm napsaná, taktéž individuace musí dospět k tomu, co už v ní bylo od samého počátku obsaženo. Individuace proto musí splňovat tento imperativ: staň se tím, co jsi od samého počátku vždycky byl. Náboženským

1.2.4 Hodnota poslání a povolání v utrpení z pohledu některých lékařů

Marie Svatošová uvádí, že „jistě budeme se svým časem hospodařit moudřeji, když si uvědomíme, že každý jednotlivý okamžik našeho života je neopakovatelný, vyskytne se jen jednou a nikdy jindy už nemůže nastat. (...) Každý okamžik v sobě skrývá příležitost vytvářet hodnoty, díky kterým život získává smysl.“³⁶

Hartmut Maier-Gerber poznamenává: „Pro věřícího člověka tedy ne smrt, ale umírání je vlastním vrcholem života, cílem a naplněním tohoto pozemského putování.“³⁷

---

slovníkem bychom to mohli vyjádřit takto: uskutečni to, k čemu tě Bůh od počátku povolal. Co se však stane, když individuace sejde z pravé cesty a zbloudí? Vznikne neuróza.“

³⁶ SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*. 6. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 37 – 38. ISBN 978-80-7195-307-4.

³⁷ MAIER-GERBER, H. *Umírání – vrchol života*. Ostrava : A-ALEF, 1999. Přel z: *Sterben – Der Höhepunkt des Lebens*, s. 23. ISBN 80-85237-78-4.

2. POJMY „POSLÁNÍ” A „POVOLÁNÍ” V BIBLI

Nový biblický slovník v pojednání M. R. W. Farrera o pojmu „volání“³⁸ ukazuje, že ve Starém i Novém zákoně „se tento výraz vyskytuje asi 700x ve tvaru podstatného jména nebo přídavného jména i slovesa. Hlavní hebrejský kořen je *qr'*, v řečtině *kalein* (s jeho složeninami a odvozenými slovy *klētos* = povolání a *klēsis* = povolání; pozn. Farrera), dále se využívají výrazy *legein* a *fōnein*.“ **Ve Starém zákoně** podle téhož autora „Verše, kde je Hospodin podmětem, ukazují skrytou souvislost dvou významů termínu *qr'* a tím i jejich teologický smysl. První implikuje volání k službě Bohu v nějaké funkci a za určitým zvláštním účelem (1 S 3,4; Iz 49,1). Význam tohoto smyslu se nezjišťuje snadno. Jednak popisuje (Gn 16,11; srov. Mt 1,21) a pak ukazuje vzájemný vztah mezi tím, kdo povolává, a povoláním (tím bývá zpravidla Izrael; pozn. Farrera). Boží volání shrnuje Iz 43,1, kde Hospodin říká, že Izrael je jeho, vydělený z ostatních národů, pověřený úkolem nést svědectví; těší se výsadě ochrany poskytované jeho jménem. Toto volání má původ v Bohu samém a odpovídá na něj jen menšina (pozůstatek) (např. Jl 3,5; oboje pozn. Farrera).“ **V Novém zákoně**, podotýká Farrer, je užití slova „volání“ stejné jako ve Starém zákoně, ale „Boží povolání se nyní děje „v Kristu Ježíši“ (F 3,14).“ Častá zmínka o povolání je v souvislosti s Kristovým povoláním učedníků k následování (např. Mk 1,20). „Ježíšův výrok v Mt 22,14 rozlišuje „povolání“, kteří slyší, od „vyvolených“, kteří odpovídají a jsou „vybráni“. Mnozí vykladači interpretují „povolání“ v 1 K 7,20nn jako zvláštní pověření. *Klēsis* zde znamená spíše Boží povolání každého člověka jako konkrétní historickou událost, tj. včetně vnějších okolností, za jakých bylo přijato.“

Slovník biblické teologie ukazuje v podání Josepha Pierrona a Pierre Grelota, že lze představu božského poslání vysledovat i v mnohých nekřesťanských náboženstvích: v pohanském Řecku i v mnohem mladším islámu s jeho ústřední

³⁸ Srov. FARRER, M. R. W. Volání. In DOUGLAS, J. D. (ed.) et al. *Nový biblický slovník*. Přel. A. Koželuhová, H. Nezbedová, B. Procházka et al. Praha : Návrat domů, 1996, s. 110. Přel. z: New Bible Dictionary. ISBN 80-85495-65-1.

postavou Mohameda, „vyslance Božího“ jakožto pokračovatele biblických proroků. Řecký stoický filosof Epiktet se sám pokládá za „vyslance, inspektora a hlasatele bohů“, „vyslaného bohy jako příklad“ k oživení božské jiskry v lidech svým učením a svědectvím. V tajném učení hermetismu je posláním zasvěceného člověka stát se vůdcem těch, „kdo jsou toho hodni“, „zprostředkovatelem záchrany lidského rodu Boží rukou“. V biblickém zjevení je oproti tomu poslání Božích vyvolených zcela jiné, zasazené do dějin spásy. Výchozím bodem je Boží povolání, individuální nebo kolektivní, které se projevuje výslovně v každém konkrétním případě. Poslání je spolu s předurčením a povoláním úzce spjato s povoláním osobou nebo povoláním národem.³⁹

V Bibli se setkáváme s výslovným posláním u: **andělů** (z řeckého angelos: posel)⁴⁰, **Božích vyslanců** (proroků od Mojžíše po Jana Křtitele), **Izraele** (vyvoleného Božího národa), Panny Marie, **Syna Božího** (Ježíše Krista), **Synových vyslanců** (apoštolů) a vyslanců Ducha svatého (apoštolové a další věrní Boží služebníci)⁴¹.

Mezi apoštoly je nejvíce zmínek o povolání **apoštola Pavla**.⁴² Pro římskokatolickou církev je významné povolání **apoštola Petra** jakožto skály,

³⁹ Dosud srov: PIERRON, J.; GRELOT, P. Poslání. In LÉON-DUFOUR, X. et al. *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Přel. P. Kolář. Řím : Velehrad, 1991, s. 348 – 349. Přel. z: Vocabulaire de la Théologie Biblique.

⁴⁰ Tamtéž, s. 7: „Výraz anděl (hebr. mal'ak, ř. angelos) neoznačuje přirozenost, nýbrž funkci, a to funkci posla. Andělé jsou „duchové, vyslaní (Bohem) ke službě těm, kdo mají dojít spasení“ (Žd 1,14)“.

⁴¹ Dosud srov. tamtéž, s. 348 - 349.

⁴² Apoštol Pavel, nazývaný apoštolem národů, měl poslání rozšířit evangelium všem národům:

„Pavel, služebník Krista Ježíše, povoláný za apoštola, vyvolený ke zvěstování Božího evangelia, ...“ (Ř 1,1)

„Pavel, Boží služebník a apoštol Ježíše Krista, poslaný k tomu, aby Boží vyvolené přivedl k víře a k poznání pravdy našeho náboženství, ...“ (Tt 1,1)

„Pavel, z vůle Boží povoláný apoštol Krista Ježíše, ...“ (1 K 1,1)

„Nemohu se chlubit tím, že kážu evangelium (apoštol Pavel); nemohu jinak, běda mně, kdybych nekázal.“ (1 K 9,16)

„Kdybych to činil ze své vůle (sv. Pavel), mám nárok na odměnu; jestliže jsem byl povolán, plním svěřený úkol.“ (1 K 9,17)

„Pavel, apoštol povoláný a pověřený nikoliv lidmi, ale Ježíšem Kristem a Bohem Otcem, který Ježíše vzkřísil z mrtvých, ...“ (Ga 1,1)

„Ale ten (Bůh Otec), který mě vyvolil už v těle mé matky a povolal mě svou milostí, rozhodl se zjevití mně svého Syna, abych radostnou zvěst o něm nesl všem národům.“ (Ga 1,15-16)

na níž Kristus buduje „svou církev a brány pekla ji nepřemohou“⁴³. Mimo lidské jednotlivce má své poslání i **Duch svatý**⁴⁴ a **církev** jako taková⁴⁵.

Jean Gibleet rozlišuje Boží **vyvolení**, **povolání** a **poslání**, přitom všechny tyto pojmy spolu úzce souvisí, neboť po sobě logicky navazují. Člověk je nejprve Božím záměrem k něčemu vyvolen, pak nějakým způsobem povolán (volán) do služby Bohu a následně pověřen úkolem (neboli posláním), který je součástí Božího záměru spásy lidu.⁴⁶

Bůh stvořil člověka podle své podoby: „I řekl Bůh: „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi.“ Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.“ (Gn 1,26-27)

Ježíš Kristus, Syn Boží, je nám příkladem, viditelným obrazem neviditelného Boha Otce⁴⁷, ke kterému se máme svým životem připodobňovat⁴⁸, abychom byli podobni Bohu, jak to jen svatostí lidského života na zemi je možné. Sám Ježíš byl člověku podobný⁴⁹ kromě své Božské podstaty⁵⁰ a hříchu⁵¹.

⁴³ Kristus ustanovuje apoštola Petra jako svého nástupce, kdo povede jeho církev: „A já ti pravím, že ty jsi Petr; a na té skále zbuduji svou církev a brány pekla ji nepřemohou.“ (Mt 16,18)

⁴⁴ Kristus apoštolům oznamuje příchod Ducha svatého, kterého k nim pošle: „Až přijde Přímluvce, kterého vám pošlu od Otce, Duch pravdy, jenž od Otce vychází, ten o mně vydá svědectví.“ (J 15,26);

„Říkám vám však pravdu: Prospěje vám, abych odešel. Když neodejdu, Přímluvce k vám nepřijde. Odejdu-li, pošlu ho k vám.“ (J 16,7)

⁴⁵ Srov. KKC 1: „Uchovávat poklad víry je poslání, které Pán svěřil své církvi a ona je plní v každé době.“

⁴⁶ Dosud srov. GIBLET, J. Povolání. In LÉON-DUFOUR, X. et al. *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Přel. P. Kolář. Řím : Velehrad, 1991, s. 358, zvláště s. 359. Přel. z: *Vocabulaire de la Théologie Biblique*: „Boží povolání ve Starém zákoně směřuje k poslání; (...) Člověk je vyvolen, povolán a pověřen úkolem, který je součástí Božího záměru spásy lidu. Výchozím bodem je Boží vyvolení a cílem je naplnění Boží vůle. Přesto zahrnuje povolání nový prvek, v porovnání s vyvolením a posláním. Zasahuje do hloubky svědomí a tím celý život adresáta navenek i vnitřně, takže z něj činí nového člověka.“

⁴⁷ Srov. apoštol Pavel v Listě Koloským (Chvalozpěv Kristu): „On (Kristus) je obraz Boha neviditelného, prvorozený všeho stvoření, ...“ (Ko 1,15)

⁴⁸ Srov. THEOBALD, M. *Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 6, List Římanům*. Přel. J. Vokoun. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 157. Přel. z: *Römerbrief, Kapitel 1 – 11 a Römerbrief, Kapitel 12 - 16*. ISBN 80-7192-433-4: „Ježíš je vzorem pro utváření křesťanského života.“

⁴⁹ Srov. apoštol Pavel v Listě Filipánům: „... (Ježíš Kristus) sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí.“ (F 2,7)

Člověk je především povolán ke spáse, k tomu má směřovat veškeré jeho konání. Apoštol Pavel ukazuje, že vůle Boží je aby všichni došli spásy: „To je dobré a vítané u našeho Spasitele Boha, který chce, aby všichni lidé došli spásy a poznali pravdu.“ (1 Tm 2,3-4)⁵²

Apoštol Pavel poukazuje na rozličnost darů, které každý od Boha má k užítku celého církevního společenství: „Jako je v jednom těle mnoho údů a nemají všechny stejný úkol, tak i my, ač je nás mnoho, jsme jedno tělo v Kristu a jeden druhému sloužíme jako jednotlivé údy. Máme rozličné dary podle milosti, která byla dána každému z nás: Kdo má dar prorockého slova, ať ho užívá v souhlase s vírou. Kdo má dar služby, ať slouží. Kdo má dar učit, ať učí. Kdo dovede povzbuzovat, necht' povzbuzuje. Kdo rozdává, ať dává upřímně. Kdo stojí v čele, ať je horlivý. Kdo se stará o trpící, ať pomáhá s radostí.“ (Ř 12,4-8).

Každý by měl své poslání od Boha: **přijmout**⁵³, **připravovat se** na něj rozvíjením svých vloh (vzděláním, praxí)⁵⁴, aby byl připraven, až přijde čas, jej naplno **uskutečňovat** až do konce, jako ve své věrné službě Kristu apoštol Pavel⁵⁵. Člověk by měl stihnout maximálně využít svůj pozemský čas pro naplnění poslání, které mu Bůh svěřil – vždyť život je dán ke službě!

⁵⁰ Srov. apoštol Pavel v Listě Filipánům: „Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, ...“ (F 2,6)

⁵¹ Srov. v Listě Židům autor píše: „Nemáme přece velekněze, který není schopen mít soucit s našimi slabostmi; vždyť na sobě zakusil všechna pokušení jako my, ale nedopustil se hříchu.“ (Žd 4,15)

⁵² Srov. LG 41: „V různých způsobech života a povoláních uskutečňují jedinou svatost všichni lidé, kteří jsou vedeni Božím Duchem, jsou poslušni Otcovu hlasu, klanějí se Bohu Otci v duchu a pravdě a následují Krista chudého, pokorného a nesoucího kříž, aby si zasloužili účast na jeho slávě. Každý však má podle vlastních darů a úkolů bez váhání postupovat cestou živé víry, která vzbuzuje naději a je činná láskou.“

⁵³ Srov. přijetí poslání P. Marií: „Hle, jsem služebnice Páně; staň se mi podle tvého slova.“ (Lk 1,38).

⁵⁴ Kristus se formoval v tesařském řemesle přibližně do svých 30 let, než přišel čas, kdy měl naplnit své hlavní poslání na zemi. – PP 15: „Podle Božího úradku se každý člověk narodil k tomu, aby se rozvíjel, protože život každého člověka je od Boha uložený úkol. Všem je už od narození dán v zárodku souhrn schopností a vlastností, které má člověk zúrodnit; účinkem jejich plné zralosti, výsledkem výchovy přijaté od okolí i vlastního osobního úsilí, je směřování k cíli, který jedinci určil Stvořitel.“ – CIV 68: „Lidská osoba je svou přirozeností dynamicky zaměřena k vlastnímu rozvoji.“

⁵⁵ Srov. apoštol Pavel: „Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokončil, ...“ (2 Tm 4,6-8) – Srov. BORSE, U. *Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 13, První a Druhý list Timotejovi*. Přel. J. Hermach. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 87-88. Přel. z: 1. und 2. Timotheusbrief, Titusbrief. ISBN 80-7192-431-8: Apoštol (Pavel) stojí na konci pozemského života. Ohlíží se nazpět na to, co udělal, a vyhlíží to, co na něho ještě čeká na druhé

2.1 Člověk byl povolán ke službě již při stvoření světa

Dle Jana Hellera: „Hospodin nepostavil člověka do ráje, aby si v něm lebedil a užíval, nýbrž aby jej obdělával a střežil (srov. Gn 2,15). Sloveso „obdělávat“ (hebrejsky ‘-b-d) znamená také sloužit, např. Bohu nebo nějaké dobré či zlé věci, podobně jako latinské colo, z něhož je odvozen jak výraz kultura, agrikultura (zemědělství), tak i kult. Člověk slouží Bohu tím, když se staví do služby Božího díla, když v něm pokračuje podle Boží vůle.“ Podle Hellera je to jiné vyjádření toho, co je řečeno o úkolu člověka v knize Genesis: Bůh stvořil člověka, „aby byl naším obrazem podle naší podoby“ (Gn 1,26).⁵⁶

Již scénář poslání Božího slova, „logos“, do světa, se podobá Božímu záměru s posláním každého člověka. Podobně jako Bůh poslal své slovo „logos“ do světa,⁵⁷ které se k němu po uskutečnění poslání na zemi zase vrátí⁵⁸, tak posílá i každého člověka, který se po vykonání svého poslání navrací zpět k Bohu: „Tak tomu bude s mým slovem, které vychází z mých úst: Nevrátí se ke mně s prázdnou, nýbrž vykoná, co chci, vykoná zdárně, k čemu jsem je poslal.“ (Iz 55,11) Na rozdíl od Božího Syna není u člověka jistota, že své poslání naplní podle Boží vůle. Každý v Božím lidu je povolán, aby svou službou neustále církev i sebe posvěcoval.⁵⁹

---

straně (v. 7). Od Timotea vyžaduje totéž, co vždy vyžadoval od sebe: bojovat „dobrý boj“ jako voják Krista Ježíše (srov. 2,3; 1 Tim 1,18; 6,12). Běh dokonal: nejen onu životní dráhu, kterou mu vyměřil Bůh, nýbrž i namáhavou službu ve věci zbožnosti a prospásu věřících (srov. 1 Tm 4,10; F 2,16; také Sk 13,25;20,24) – a podařilo se mu i cosi třetího. Podle pevné tradice lze tento výrok přeložit jako: „věrnost jsem zachoval“; věrnost Kristu, věrnost „zdravé nauce“, evangeliu, i věrnost v hlasatelské službě.“

⁵⁶ Dosud srov. HELLER, J. *Hlubinné vrty*. Praha : Kalich, 2008, s. 13. ISBN 978-80-7017-083-0.

⁵⁷ Srov. „Když se však naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného z ženy, podrobeného zákonu, aby vykoupil ty, kteří jsou zákonu podrobeni, tak abychom byli přijati za syny.“ (Ga 4,4).

⁵⁸ Srov. „Ježíš vstal od stolu (poslední večeře) a vědom si toho, že mu Otec dal všecko do rukou a že od Boha vyšel a k Bohu odchází, ...“ (J 13,3)

⁵⁹ Srov. LG 39: „Proto všichni v církvi, ať náleží k hierarchii nebo jsou jí vedeni, jsou povoláni ke svatosti podle apoštolských slov: „Neboť toto je vůle Boží: vaše posvěcení“ (1 Sol 4,3; srov. Ef 1,4).“

Dále srov. LG 33: „Laici shromáždění v Božím lidu a zapojení do Kristova těla pod jednou hlavou jsou všichni bez výjimky povoláni, aby se jako živé údy ze všech svých sil, přijatých z dobrodiní Stvořitele a z milosti Vykupitele, přičiňovali o vzrůst církve a její neustálé posvěcování. Apoštolát laiků je účast na vlastním spásném poslání církve. Křtem a biřmováním sám Pán pověřuje všechny k tomuto apoštolátu.“

2.2 Člověk by měl být svému poslání věrný

Na příkladu příběhu „Podobenství o hřivnách“ (Mt 25,14-30) Ježíš ukazuje, jak Bohu záleží na tom, aby každý byl dobrým a věrným Božím služebníkem co do uskutečňování svěřeného poslání: „Bude tomu, jako když člověk, který se chystal na cestu, zavolal své služebníky a svěřil jim svůj majetek; jednomu dal pět hřiven, druhému dvě a třetímu jednu, každému podle jeho schopností, a odcestoval. Ten, který přijal pět hřiven, ihned se s nimi dal do podnikání a vyzískal jiných pět. Tak i ten, který měl dvě, vyzískal jiné dvě. Ten, který přijal jednu, šel, vykopal jámu a ukryl peníze svého pána. Po dlouhé době se pán těch služebníků vrátil a začal účtovat. Přistoupil tedy ten, který přijal pět hřiven, přinesl jiných pět a řekl: `Pane, svěřil jsi mi pět hřiven; hle, jiných pět jsem jimi získal.` Jeho pán mu odpověděl: `Správně, služebníku dobrý a věrný, nad málem jsi byl věrný, ustanovím tě nad mnohým; vejdi a raduj se u svého pána.` Přistoupil ten se dvěma hřivnami a řekl: `Pane, svěřil jsi mi dvě hřivny; hle, jiné dvě jsem získal.` Jeho pán mu odpověděl: `Správně, služebníku dobrý a věrný, nad málem jsi byl věrný, ustanovím tě nad mnohým; vejdi a raduj se u svého pána.` Přistoupil i ten, který přijal jednu hřivnu, a řekl: `Pane, poznal jsem tě, že jsi tvrdý člověk a sklízíš, kde jsi nesel, a sbíráš, kde jsi nerozsypal. Báł jsem se, a proto jsem šel a ukryl tvou hřivnu v zemi. Hle, zde máš, co ti patří.` Jeho pán mu odpověděl: `Služebníku špatný a líný, věděl jsi, že žnu, kde jsem nezasel, a sbírám, kde jsem nerozsypal. Měl jsi tedy dát mé peníze peněžníkům, abych přišel a to, co mi patří, si vybral s úrokem. Vezměte mu tu hřivnu a dejte tomu, který má deset hřiven! Neboť každému, kdo má, bude dáno a přidáno; kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má. A toho neužitečného služebníka uvrhněte ven do temnot; tam bude pláč a skřípění zubů.“

Dle výkladu k tomuto podobenství je v poznámkách českého překladu Jeruzalémské Bible poznamenáno: „Křesťané jsou služebníci, kterým jejich Pán,

Ježíš, přenechává starost o to, aby využili jeho darů pro rozvoj jeho království, a kteří mu budou povinni složit účty z toho, jak tyto dary spravovali.“⁶⁰

V Malém stuttgartském komentáři M. Limbeck⁶¹ v rámci výkladu Podobenství o svěřených hřivnách píše, že se má Podobenství dotknout těch, „kteří jsou zaměřeni na svou osobní integritu a jistotu, na to, aby obstáli u soudu, místo na Boží věc, která chce ve světě působit.“ Dále Limbeck dodává: „Služebník stojí na konci proti svému pánu, který očekává kromě svého daru ještě *cizí* zisk (srov. v. 26). Proto nemůže na konci obstát ten, kdo se v dlouhém mezidobí také sám nesnažil, nýbrž jen uchovával. To je vlastní příčinou, proč si nikdo nemůže dovolit „zaspat“ čas příchodu ženicha!“

Apoštol Pavel přiznává, že musí být věrný svěřenému poslání šířit evangelium národům⁶²: „Nemohu se chlubit tím, že kážu evangelium; nemohu jinak, běda mně, kdybych nekázal.“ (1 K 9,16).

---

⁶⁰ *Jeruzalémská Bible. Evangelia*. Praha : Krystal OP, 2006, s. 77, pozn. c). ISBN 80-85929-88-0.

⁶¹ LIMBECK, M. *Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 1, Evangelium sv. Matouše*. Přel. P. Bezručová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 251. Přel. z: Matthäus-Evangelium. ISBN 80-7192-146-7.

⁶² Srov. „Pavel, služebník Krista Ježíše, povoláný za apoštola, vyvolený ke zvěstování Božího evangelia, ...“ (Ř 1,1);

Dále: „Pavel, Boží služebník a apoštol Ježíše Krista, poslaný k tomu, aby Boží vyvolené přivedl k víře a k poznání pravdy našeho náboženství, ...“ (Tt 1,1);

„Pavel, z vůle Boží povoláný apoštol Krista Ježíše, ...“ (1 K 1,1);

„Ale ten (Bůh Otec), který mě vyvolil už v těle mé matky a povolal mě svou milostí, rozhodl se zjevití mně svého Syna, abych radostnou zvěst o něm nesl všem národům. (...“ (Ga 1,15-16);

3. POJMY „POSLÁNÍ” A „POVOLÁNÍ” V TEOLOGII

Papežská rada pro spravedlnost a mír poukazuje na fakt, že posláním a povoláním dotváří u každého člověka jeho jedinečnost a neopakovatelnost.⁶³

Dle V. Boublíka člověk je obrazem Stvořitele, a proto je povolán k lásce k Bohu a světu.⁶⁴ Lidskou existenci lze tedy vnímat jako povolání k lásce,⁶⁵ které se má uskutečňovat ve službě druhým⁶⁶. Bez Boha člověk není schopen pochopit kým je a kam má směřovat.⁶⁷ Dá se tedy říci, že díky poznání Boha člověk poznává i své opravdové povolání a posláním, a to i ve fázi umírání.

Dle Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě „*Gaudium et spes*“ II. vatikánského koncilu **je člověk povolán k vyššímu životu⁶⁸** a „nejvyšším

„Pavel, apoštol povoláný a pověřený nikoliv lidmi, ale Ježíšem Kristem a Bohem Otcem, který Ježíše vzkřísil z mrtvých, ...“ (Ga 1,1)

⁶³ Dosud srov. Papežská rada pro spravedlnost a mír. *Kompendium sociální nauky církve*. Přel. C. V. Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 93, čl. 131. Přel. z: *Compendio della dottrina sociale della Chiesa*. ISBN 978-80-7195-014-1: „Člověk existuje jako jedinečná

a neopakovatelná bytost, ...“

Dále srov. FRANKL, V. E. ... *A přesto říci životu ano*. 5 vyd. Přel. J. Hermach. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 77. Přel. z: *Trotzdem ja zum Leben sagen (Ein Psychologe erlebt das Konzentrationslager)*. ISBN 80-7192-095-9. Frankl poukazuje na: „... ojedinečnost a jedinečnost, kterou se vyznačuje každý jednotlivec a která dodává každé jednotlivé existenci teprve smysl. Uplatní se tedy jak ve vztahu k nějakému tvůrčímu dílu, tak i ve vztahu ke druhému člověku a k jeho lásce. Tato nezastupitelnost a nenahraditelnost každé jednotlivé osoby, to je právě to, co je nutno si uvědomit a co dá v celé její velikosti zazářit zodpovědnosti, kterou má člověk za svůj život. Člověk, který si uvědomí tuto zodpovědnost vůči svému dílu nebo vůči čekajícímu milujícímu člověku, ten už nikdy nebude s to svůj život odhodit. Zná totiž ono „proč“ své existence, proto snad unese i každé „jak“.“

⁶⁴ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologická antropologie*. 2. vyd. Přel. T. Brichtová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 71. Přel. z: *L'uomo in Cristo Gesù*. ISBN 80-7195-059-9.

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 73. Boublík zde píše o „zkušenosti bytí jako povolání k lásce“.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 72: „Člověk opravdu zbožný slouží Bohu, i když slouží světu, protože svou láskou ke světu hlásá Stvořitelovu lásku k člověku a chce dovést svět k lásce k Bohu. (...) ...nejdokonaleji se uskutečňuje posláním onoho „znamení“ v lidské lásce vybízející druhé k lásce k Bohu a k člověku. Stále musíme mít na zřeteli, že Bůh tvoří, protože chce milovat a být milován.“

Srov. apoštol Pavel v Listě Galatským: „Jen nemějte svobodu za příležitost k prosazování sebe, ale služte v lásce jedni druhým.“ (Ga 5,13)

⁶⁷ Srov. CIV 78, dle papeže Benedikta XVI.: „Bez Boha člověk neví, kam má jít, ani není schopen pochopit, kdo je.“

⁶⁸ Srov. GS 10: „Nevyrovnanosti, jimiž trpí dnešní svět, souvisí s hlubší nevyrovnaností, jež tkví v srdci člověka. V člověku samém je mnoho činitelů, které se mezi sebou střetávají. Zatímco na jedné straně zjišťuje, že je mnohostranně omezen, neboť je bytost stvořená, cítí na druhé straně, že je ve svých touhách neomezený a povoláný k vyššímu životu.“

povoláním“ člověka je dojít ve jménu Ježíše Krista spásy⁶⁹. - Pro srovnání s „nejvyšším posláním“, papež Jan Pavel II. v Apoštolském listě O křesťanském smyslu lidského utrpení „*Salvifici doloris*“ ukazuje **„nejvyšší poslání“ člověka v účasti na Kristově utrpení**.⁷⁰ Podle Katechismus katolické církve: „je třeba být přesvědčen, že **prvním povoláním křesťana je následovat Ježíše**“.⁷¹

Pojem „povolání“ dle Ludvíka Armbrustera souvisí s otázkou, co od každého člověka Bůh očekává. Dle zmíněného autora: „Povolání je pozvání, které můžeme přijmout a žít, ale když se nám to nepodaří, tak má Pán Bůh jiné alternativní plány s námi.“⁷²

Život dochází pravého naplnění svého bytí (neboli uskutečňování své existence⁷³) v naplněné službě a vyzrálé lásce, a jedině tak je připraven pro překročení smrti pro směřování k Bohu.⁷⁴

Podle mého názoru nakolik jsme zde pro druhé, natolik uskutečňujeme službou své poslání. Takže není tak podstatné, jak člověk realizuje sám sebe, ale jak se realizuje, pro druhé. V tom pak vězí klíč k přijetí smrti – v lásce. Teprve ve vyzrálé lásce, která se dává druhým⁷⁵, se pak člověk snadněji dá i Bohu v tělesné smrti.

⁶⁹ Srov. GS 10: „Církev věří, že Kristus, jenž pro všechny zemřel a vstal z mrtvých, dává člověku skrze svého Ducha světlo a sílu, aby mohl odpovědět na své nejvyšší povolání; věří, že lidem nebylo dáno pod nebem jiné jméno, v němž by došli spásy.“

⁷⁰ Srov. SD 31.

⁷¹ KKC 2232 s odkazem na Mt 16,25.

⁷² Poznámky z přednášek Ludvíka Armbrustera v rámci týdenních ignaciánských exercicií pro rodiny s dětmi 15 – 23. 8. 2009 v Kunčicích (u Starého Města pod Sněžníkem). Osobní archiv Petra Černého.

⁷³ Srov. dle Katechismu katolické církve, s. 262, č. 1007: „... hledisko smrti dodává našim životům naléhavost: pomyšlení na to, že jsme smrtelní, nám pomáhá uvědomit si, že máme jen omezený čas k uskutečnění své existence.“

⁷⁴ BOUBLÍK, V. *Teologická antropologie*. 2. vyd. Přel. T. Brichtová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 51. Přel. z: *L'uomo in Cristo Gesù*. ISBN 80-7195-059-9. Dle teologa V. Boublíka: „... v dějinách spásy je tajemství lásky neoddelitelné od utrpení a smrti. Tajemství utrpení a smrti překonáme tedy alespoň částečně, když žijeme v lásce.“

⁷⁵ Srov. DCE 7, dle této encykliky papeže Benedikta XVI. křesťanská láska „agapé“ není egocentrická ale altruistická - usiluje o štěstí druhého, dává se, daruje se tomu druhému a touží „existovat pro“ druhého.

Ještě před svým pontifikátem tentýž autor v knize: RATZINGER, J. *Úvod do křesťanství*. Brno : PETROV, 1991, s. 168. ISBN 80-85247-13-5. Přel. z: *Einführung in das Christentum*; píše podobně: „Být křesťanem znamená podstatně přechod od bytí pro sebe sama k bytí pro druhé. (...) Podle toho znamená základní křesťanské rozhodnutí, přijetí křesťanské existence, oddělení se od egocentrismu a napojení na existenci Ježíše Krista, otevřenou pro celek. (...) ...člověk opouští

3.1 Specifikace „poslání“ a „povolání“ vážně nemocných a umírajících z teologického hlediska

Vážně nemocní a umírající se musí vyrovnávat s bolestí, utrpením tělesným i duševním, vědomím své bezmocnosti, silnějším vědomím konečnosti svého života a strachem ze smrti, což podrobuje lidský život zkoušce.⁷⁶ Nemoc člověka přivádí ke zpochybnění vnitřních jistot a k řadě existenciálních a spirituálních otázek.⁷⁷ Dle Katechismu katolické církve: „Nemoc může vést k úzkosti, k uzavření se do sebe, někdy dokonce k zoufalství a vzpouře proti Bohu. Může však také napomáhat člověku k větší zralosti, pomoci mu rozlišit v jeho životě, co není podstatné, aby se zaměřil na to, co je důležité.“⁷⁸ Táž kniha uvádí, že: „... hledisko smrti dodává našim životům naléhavost: pomyšlení na to, že jsme smrtelní, nám pomáhá uvědomit si, že máme jen omezený čas k uskutečnění své existence.“⁷⁹ Vážně nemocný se díky všem doprovodným frustrujícím okolnostem i vizi dalšího utrpení a blízkosti smrti dostává do tzv. mezní situace, mezního zoufalství, neboli existenciální tísně,⁸⁰ která se může projevit depresí a z toho plynoucími neuvážlivými rozhodnutími jako je např. žádost o eutanázii⁸¹.

---

uzavřenost a bezpečnost svého já, vychází ze sebe, aby překonal své já, následoval ukřižovaného a byl zde pro druhé.“

⁷⁶ Srov. KKC 1500: „Nemoc a utrpení vždy patřily k nejvážnějším problémům, které podrobuje lidský život zkoušce. V nemoci člověk zakouší vlastní bezmocnost, vlastní meze a svou ohroženost. Každá nemoc nám může dát zahlédnout smrt.“

⁷⁷ Srov. OPATRŇÝ, A. Nemocní. In MARTINEK, M. et al. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha : Jabok, 2008, s. 140-141. ISBN 978-80-904137-2-6.

⁷⁸ Dosud srov. KKC 1501.

⁷⁹ KKC 1007.

⁸⁰ Srov. OPATRŇÁ, M.; OPATRŇÝ, M. Nemocní v terminálním stadiu. In MARTINEK, M. et al. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha : Jabok, 2008, s. 153: „Vážná nemoc (s vizí zápasu, utrpení, smrti) znamená pro člověka tzv. mezní situaci, kdy se navíc radikálně změní dosavadní mezilidské vztahy, přidružuje se osamocení, porušuje se komunikace. Nastupuje úzkost, strach, obavy, pocit bezmoci či pocitu, že nic nemá cenu, často se objevuje i beznaděj a zoufalství. (...) Existenciální tíseň však zůstává velkou překážkou při snižování míry utrpení pacienta, tedy celkové bolesti. – Srov. LG 16: Lidé, kteří žijí a umírají na tomto světě bez Boha, jsou vydáni napospas meznímu zoufalství.“

⁸¹ Srov. BLAŽKOVÁ, M. Na začátku hodila flintu do žita. In MUNZAROVÁ, M. et al. *Proč ne eutanazii aneb Být, či nebýt?* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 79. ISBN 978-80-7195-258-9: „Jako psychiatr a zároveň lékařka s hospicovými zkušenostmi cítím naléhavou potřebu zdůraznit, že žádosti o eutanazii, žádosti o interrupci, ale i odmítání smysluplné léčby mají často společného jmenovatele – tíživé okolnosti nebo endogenní vložku k depresi jako

Dochází k bilancování vlastního života⁸², k hlubšímu přemýšlení o smyslu svého života a prožívaného utrpení⁸³, častá je i snaha dojít usmíření se sebou samými, se svými blízkými⁸⁴ a touha mít své nejbližší co nejčastěji při sobě⁸⁵. I přes všechny involuční projevy mají vážně nemocní a umírající svá specifická poslání. Bůh si používá tyto své maličké a potřebné, aby na nich zjevoval svou slávu, aby Syn Boží byl skrze jejich „nemoci“ oslaven, aby na nich mohl zjevovat své skutky⁸⁶ a aby se stali prubířským kamenem pro ostatní ve „zkouškách“ skutků milosrdenství. Pokud své utrpení vědomě spojují s obětí Krista⁸⁷, stává se jejich utrpení dobrem⁸⁸, neboť tak doplňují jako apoštol Pavel to, co zbývá vytrpět

---

léčitelné nemoci, která změni nakrátko smýšlení člověka, a pokud se takto „změněný“ rozhoduje, může se rozhodnout úplně jinak, než odpovídá jeho srdci. (...) A proto léky, trpělivé objasňování situace, vysvětlení, že v depresi člověk není schopen rozpoznat následky svého jednání, to vše by mělo patřit k rozhovorům s těmi, kdo o eutanazii uvažují.“

⁸² Dosud. KRÍVOHLAVÝ, J.; KACZMARCZYK, S. *Poslední úsek cesty*. s. 11: Co se týká bilancování vlastního života, přicházejících obav a strachu, Křivohlavý s Kaczmarczykem k tomu poznamenávají: „Chápeme-li poslední úsek životní cesty jako dobu žní a sklizně, jako vyvrcholení celoživotního úsilí „žít tak, jak bych měl žít“, pak je docela dobře možné, že se zhrozíme toho, co jsme udělat měli – a neudělali –, a stydíme se za to. Není divu, že nás v této chvíli zachvátí strach. Je-li někdy v životě třeba naděje, je to právě v této poslední etapě života.“

⁸³ Srov. OPATRNÝ, A. Nemocní. In MARTINEK, M. et al. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: Jabok, 2008, s. 140.

⁸⁴ Srov. OPATRNÝ, A. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Praha: Pastorační středisko Praha, 2005, s. 78, 80: Dle A. Opatrného je zásadním úkolem na cestě k závěru života smíření a odpuštění se sebou samým, s během a náplní vlastního života; s bližními, kteří už zemřeli; s bližními, kteří žijí; případně u věřícího příslušníka monoteistických náboženství s Bohem.

⁸⁵ Srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*. 6. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 20. ISBN 978-80-7195-307-4: „Člověk je tvor společenský, a tak jako izolovaně nežije, izolovaně ani nestůně a neumírá. Nemocný většinou stojí o návštěvy a potřebuje je.“

⁸⁶ Srov. příběh o vzkříšení Lazara: „Sestry mu (Ježíšovi) vzkázaly: „Pane, ten, kterého máš rád, je nemocen.“ Když to Ježíš uslyšel, řekl: „Ta nemoc není k smrti, ale k slávě Boží, aby Syn Boží byl skrze ni oslaven.““ (J 11,3-4).

Dalším příkladem poslání nemocného je příběh o uzdravení slepého: „Cestou (Ježíš) uviděl člověka, který byl od narození slepý. Jeho učedníci se ho zeptali: „Mistře, kdo se prohřešil, že se ten člověk narodil slepý? On sám, nebo jeho rodiče?“ Ježíš odpověděl: „Nezhřešil ani on ani jeho rodiče; je slepý, aby se na něm zjevily skutky Boží.“ (J 9,1-3)

⁸⁷ Srov. SD 27: „Nejenže utrpení ničí člověka uvnitř, ale způsobuje, že se člověk cítí být pro ostatní břemenem. Je nucen přijímat pomoc a péči druhých a sám sobě si připadá neužitečný. Tento skličující pocit se však změní, když objeví spásný smysl utrpení ve spojení s Kristem. Víra v účast na Kristových mukách s sebou přináší jistotu, že člověk "doplňuje to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap"; že z duchovního hlediska přispívá k dílu vykoupení jako Kristus ke spáse svých bratří a sester. Je tedy nejen pro druhé užitečný, ale plní i službu, která nemůže být ničím nahrazena.“

⁸⁸ Srov. DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C. Utrpení v životě a papežském úřadu Jana Pavla II. In DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C.; BUZZONETTI, R.; COMASTRI, A. *Síla v slabosti Jana Pavla II*. Přel. M. Macková. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 17. Přel. z: *Lasciatemi andare. La forza della debolezza di Giovanni Paolo II*. ISBN 978-80-7195-080-6: „V utrpení

do plné míry Kristova utrpení⁸⁹. Jsou tak nástroji Božími⁹⁰ a jejich utrpení proměněné v tvůrčí sílu⁹¹ má pak tak velkou hodnotu a moc⁹², že dokáže měnit

---

prožitím s Kristem a pro Krista spatřoval (Jan Pavel II.) velké a spásnosné dobro, jež je schopno obohatit celé společenství církve.“

⁸⁹ Srov. apoštol Pavel: „Proto se raduji, že nyní trpím za vás a to, co zbývá do míry utrpení Kristových, doplňuji svým utrpením za jeho tělo, to jest církve.“ (Ko 1,24);

Dále srov. SD 30: „A všichni, kteří trpí, jsou jednou provždy povoláni k tomu, aby měli „účasť na utrpení Kristově“ (1 Petr 4,13) a aby svým utrpením „doplňovali to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap“ (Kol 1,24). Kristus učil člověka i utrpením konat dobro a prokazovat dobrodiní tomu, kdo trpí. Tímto dvojím aspektem nám plně odhalil smysl utrpení.“

Srov. CIKRLE, V. Smysl bolesti a utrpení. *Biskupství.cz*. [online]. [cit. 2009-10-31]. Dostupné na WWW: <www.biskupstvi.cz/dokumenty/smyslbolesti.rtf>. Dle brněnského biskupa V. Cíkrleho: „Kristus dokonil vykoupení (lidstva z hříchu – tedy své poslání) až do konce, ale neuzavřel je. Dílo vykoupení zůstává otevřeno lásce, která je obsažena v lidském utrpení. Proto vykupitelské dílo Kristovo může a má být doplňováno utrpením, údů Kristova těla. Křesťanský pochopený utrpení je spásnosné.“ - Srov. SD 22-24.

Dále srov. LG 41: „Ti, kdo jsou tísněni chudobou, slabostí, nemocí a různými nesnáze, nebo kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, ať si jsou vědomi toho, že jsou zvlášť spojeni s Kristem trpícím pro spásu světa. Pán je nazývá v evangeliu blahoslavenými, a „když teď nakrátko sneseme utrpení, Bůh, dárce veškeré milosti, který nás pro Kristovy zásluhy povolal ke své věčné spáse, sám nás zdokonalí, utvrdí a upevní“ (1 Petr 5,10).“

⁹⁰ Srov. proslulá modlitba připisovaná sv. Františku z Assisi „Učiň mě, Pane, nástrojem ...“, ve které se autor odevzdává do Božího vedení jako Jeho nástroj. Modlitba byla mylně připsána sv. Františkovi a je takto přijímána, ale podle některých badatelů je připisována Vilému Normandskému – srov. ŠTIVAR, B. Dodatek. In JÁCHYM, R. Spisy sv. Františka I. *Institut františkánských studií* [online]. [cit. 2009-10-25]. Dostupné na WWW: <<http://web.katolik.cz/ifs/FRSPISY1.htm>>.

⁹¹ Srov. DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C. Utrpení v životě a papežském úřadu Jana Pavla II. In DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C.; BUZZONETTI, R.; COMASTRI, A. *Síla v slabosti Jana Pavla II.* Přel. M. Macková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 24. Přel. z: *Lasciatemi andare. La forza della debolezza di Giovanni Paolo II.* ISBN 978-80-7195-080-6. Autoři v duchu encykliky *Salvifici doloris* poukazují na Kristovo utrpení jako jeho povolání: „Kristus, který strádal a který vypil až do poslední kapky kalich, jež dostal od Otce, se obrací na každého trpícího slovy: „Následuj mě!“ Když člověk odpoví na Kristovo volání, vědomě se odevzdá do jeho rukou a připojí svůj kříž k jeho kříži, odhalí hlubší smysl svého utrpení a promění je v tvůrčí sílu. Společně pak přinášejí světu spásu. V tomto smyslu dává utrpení možnost zakoušet jedinečný vztah s Bohem a stává se modlitbou.“

⁹² Srov. *L'Osservatore Romano*, 19. října 1978. Při návštěvě nemocných na poliklinice Gemelli pacientům připomněl, že i když jsou z hlediska tělesného slabí a nemocní, jsou také „velmi mocní. Tak mocní, jako je mocný ukřižovaný Ježíš Kristus. V tom,“ pokračoval papež, „jste mu podobní. Snažte se užívat tuto sílu pro dobro církve, pro dobro svých bližních, svých rodin, své vlasti a celého lidstva. A také pro dobro úřadu papeže, který je v jistém smyslu také velmi slabý.“

Dále srov. DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C. Utrpení v životě a papežském úřadu Jana Pavla II. In DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C.; BUZZONETTI, R.; COMASTRI, A. *Síla v slabosti Jana Pavla II.* Přel. M. Macková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 24. Přel. z: *Lasciatemi andare. La forza della debolezza di Giovanni Paolo II.* ISBN 978-80-7195-080-6. Autoři shrnují a komentují papežovu myšlenku v encyklice *Salvifici doloris* o křesťanském smyslu utrpení: „prožívá-li je člověk s ukřižovaným a vzkrášeným Kristem, získává nesmírnou duchovní hodnotu, stává se duchovním dobrem pro církev a pro svět a otevírá člověku poklady vykoupení a milosti. (...) Člověk na věžičku je pro lidstvo potřebný stejně jako inženýr, který staví mosty, domy nebo kosmické lodě.“

postoje všech jeho blízkých k vyšším hodnotám⁹³. Při tomto plodném sdílení svého utrpení s Kristem papež Jan Pavel II. ve svém Apoštolském listě o křesťanském smyslu lidského utrpení „*Salvifici doloris*“ (1984) poukazuje na **utrpení jako životní povolání**⁹⁴: „**Všichni, kdo trpí, „jsou jednou provždy povoláni k tomu, aby měli účast na utrpení Kristově“** (1 P 4,13)⁹⁵ a aby svým utrpením „doplňovali to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap“ (Kol 1,24).“⁹⁶ Právě **v utrpení prožívaném v Kristu se odkrývá nejvyšší poslání člověka**⁹⁷ a člověk v takto prožívaném utrpení nachází sebe sama, své člověčenství, svou důstojnost, své poslání.⁹⁸ Utrpení lze vnímat jako „Boží

⁹³ Srov. SD 30: „V Kristově spasitelném programu, jako i v programu Božího království je utrpení na světě proto, aby vzbuzovalo lásku, dalo podnět ke skutkům lásky k bližnímu a aby proměnilo celou lidskou civilizaci ve „společenství lásky“. V této lásce se plně uskutečňuje spásný význam utrpení a získává tak konečnou platnost.“

Dále srov. ANGE, D. *Momentky ze života Jana Pavla II.* Přel. J. Švancarová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 96. Přel. z: Rire et pleure avec Jean-Paul II. ISBN 978-80-7195-280-0. Během jedné generální audience Jan Pavel II. pronesl: „V utrpení se skrývá zvláštní síla, která člověka vnitřně přibližuje ke Kristu; je to zvláštní milost. (...) Uvolňuje v člověku schopnost milovat, přesněji nezištně darovat vlastní já ve prospěch bližních, těch, kteří trpí. Svět utrpení neustále vyzývá, abych tak řekl, jiný svět, svět lidské lásky.“

⁹⁴ Srov. DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C. Utrpení v životě a papežském úřadu Jana Pavla II. In tamtéž, s. 24.

⁹⁵ Viz SD 30.

⁹⁶ Viz SD 27, 30. Dále srov. SD 26, Kristova odpověď z kříže na lidské tázání se po smyslu utrpení „je především výzvou, je to povolání. Kristus nevysvětluje důvod utrpení jen abstraktně, nýbrž říká: „Následuj mě!“ Pojď! Měj svým utrpením účast na díle vykoupení světa, jež je dokonané mým utrpením! Mým křížem. Když člověk bere na sebe svůj kříž, spojuje se duchovně s Kristovým křížem, odhaluje se mu spásný smysl utrpení, který tím současně proniká z hlediska Kristova do hlediska lidského a stává se tak jeho osobní odpovědí. Tehdy nachází člověk ve svém trápení vnitřní mír a dokonce duchovní radost.“ – Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého otce Jana Pavla II. k oslavě třetího světového dne nemocných 11. února 1995.* Praha : Sekretariát České biskupské konference, 1995, s. 3: „Drazí bratři a sestry, kteří trpíte na těle a na duchu, přeji vám všem, abyste dokázali rozeznat a přijmout Boží povolání k tomu, abyste se obětováním své bolesti stali tvůrci pokoje. Není lehké odpovědět na tak náročné povolání. Neustále a s důvěrou upírejte svůj pohled na Ježíše, „trpícího Služebníka“, a od něj žádejte sílu, abyste mohli zkoušku, která na vás doléhá, proměnit v dar.“

⁹⁷ Srov. SD 31, Jan Pavel II. v Apoštolském listě O křesťanském smyslu lidského utrpení „*Salvifici doloris*“ ukazuje „nejvyšší poslání“ člověka v účasti na Kristově utrpení. - Srov. GS 10, dle tohoto církevního dokumentu je „nejvyšším povoláním“ člověka dojít ve jménu Ježíše Krista spásy: „Církev věří, že Kristus, jenž pro všechny zemřel a vstal z mrtvých, dává člověku skrze svého Ducha světlo a sílu, aby mohl odpovědět na své nejvyšší povolání; věří, že lidem nebylo dáno pod nebem jiné jméno, v němž by došli spásy.“

⁹⁸ Srov. SD 30-31: „Je to on sám (Ježíš Kristus), který v každém zakouší lásku; je to on sám, jenž přijímá pomoc, ať je poskytována komukoli trpícímu a ať je jeho utrpení jakékoli. On sám je přítomen v každém trpícím člověku, neboť jeho utrpení přinášející spásu bylo jednou provždy otevřeno každému lidskému strádání. A všichni, kteří trpí, jsou jednou provždy povoláni k tomu, aby měli „účast na utrpení Kristově“ (1 Petr 4,13) a aby svým utrpením „doplňovali to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap“ (Kol 1,24). Kristus učil člověka i utrpením konat dobro

návštěvu⁹⁹, má v nás probouzet lásku a „dávat podněty ke skutkům lásky k bližnímu a k proměně celé lidské civilizace v civilizaci lásky.“¹⁰⁰ Utrpení proměnil v dobro a dal mu nový smysl až Ježíš Kristus¹⁰¹, neboť ve Starém zákoně je utrpení vnímáno často jako zlo a důsledek hříchu.¹⁰² Dle Jana Pavla II. „Utrpení patří k tajemství člověka“.¹⁰³ Tajemství života i smrti člověka se vyjasňuje jen v kontextu vtěleného Slova – Božího Syna Ježíše Krista, v němž zjevené pravdy mají svůj zdroj a vyvrcholení a jedině v něm může člověk dojít k poznání

---

a prokazovat dobrodiní tomu, kdo trpí. Tímto dvojím aspektem nám plně odhalil smysl utrpení. To je skutečný význam utrpení, nadpřirozený a zároveň i lidský. Nadpřirozený, poněvadž tkví v Božím tajemství vykoupení světa; současně však plně lidský, neboť člověk v něm nachází sebe sama, své člověčenství, svou důstojnost, své poslání. Utrpení patří k tajemství člověka. Může se však stát, že není zahaleno oním tajemstvím, které je zvláštním způsobem neproniknutelné tak jako člověk sám. Druhý vatikánský koncil vyjádřil tuto pravdu takto: „Tajemství člověka se opravdu vyjasňuje jen v tajemství vtěleného Slova ... neboť Kristus, nový Adam, právě zjevením tajemství Otce a jeho lásky plně odhaluje člověka jemu samému a dává poznat vznešenost jeho povolání“ (Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, čl. 22). Vztahují-li se tato slova ke všemu, co se týká tajemství člověka, potom jistě vypovídají jedinečným způsobem i o lidském utrpení. Právě v tomto bodě je obzvlášť důležité, „aby byl ukázán člověk člověku a odkrylo se jeho nejvyšší poslání“. Z toho ovšem mohou vzejít těžkosti, jak ukazuje zkušenost. Když jsou však zcela překonány a vrátí lidskému životu světlo, přinášejí zvláštní blaženost: „Skrze Krista a v Kristu se tedy osvětluje záhada bolesti a smrti“ (tamtéž).“ – GS 10: „Církev věří, že Kristus, jenž pro všechny zemřel a vstal z mrtvých, dává člověku skrze svého Ducha světlo a sílu, aby mohl odpovědět na své nejvyšší povolání; věří, že lidem nebylo dáno pod nebem jiné jméno, v němž by došli spásy.“

Dále srov. GS 22: „Skrze Krista a v Kristu se tedy osvětluje záhada bolesti a smrti, která nás mimo jeho evangelium drtí. Kristus vstal z mrtvých, svou smrtí zničil smrt a daroval nám život, abychom se stali syny v Synu a volali v Duchu: Abba, Otče.“

⁹⁹ Srov. DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C. Utrpení v životě a papežském úřadu Jana Pavla II. In tamtéž, s. 25.

¹⁰⁰ Dosud SD 30; dále srov. SD 29: Utrpení „má sloužit také k tomu, aby v lidech probouzelo lásku jako nezištný dar sebe sama druhým, trpícím lidem“.

¹⁰¹ Srov. KKC 1505: „Svým utrpením a svou smrtí na kříži dal Kristus utrpení nový smysl: od té doby nás utrpení může připodobnit Kristu a spojit s jeho vykupitelským utrpením.“

Dále srov. JAN PAVEL II. *Paměť a identita*. Přel. J. Koláček a kol. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 159. Přel. z: *Memoria e identità*. ISBN 80-7192-976-X.: „Kristus tím, že pro nás všechny trpěl, dal smysl utrpení nový, uvedl je do nového prostoru, do nového řádu: do řádu lásky.“ - WOJTYŁA, K. *Kazania 1962 – 1978*. Kraków : Wydawnictwo Znak, 1979, s. 422: „I když je utrpení zlo, pro Krista a v Kristu je utrpení dobrem.“

Dále srov. GS 22: „Skrze Krista a v Kristu se tedy osvětluje záhada bolesti a smrti, která nás mimo jeho evangelium drtí. Kristus vstal z mrtvých, svou smrtí zničil smrt a daroval nám život, abychom se stali syny v Synu a volali v Duchu: Abba, Otče.“

Dále srov. BOUBLÍK, V. *Teologická antropologie*. 2. vyd. Přel. T. Brichtová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 44. Přel. z: *L'uomo in Cristo Gesù*. ISBN 80-7195-059-9. „Otázka o původu a smyslu utrpení může nalézt odpověď jenom ve víře, která je s to vniknout do hlubin tajemství člověka.“

¹⁰² Srov. Jobův příběh v interpretaci SD 11.

¹⁰³ Srov. SD 31.

vznešenosti svého povolání.¹⁰⁴ **Poslední povolání každého člověka je jen jedno a to božské – přičlenit se ke Kristově oběti na kříži.** Musíme být přítom přesvědčeni, že Duch svatý dává všem možnost, aby se k tomuto velikonočnímu tajemství přičlenili způsobem, který zná Bůh, vždyť Kristus zemřel za všechny.¹⁰⁵

Dle Karla Rahnera příprava na smrt, kterou starý člověk musí projít, spočívá v přijetí kříže. Dle téhož autora láska kříže je klíčem, jak se připravit na nutnou smrt a přeměnit ji v odevzdání se Bohu. Říci smrti ano neznamena rezignovaně se smířit se skutečností smrti, ale proměnit ji v úkon lásky.¹⁰⁶

Dle teologa Vladimíra Boublíka pro křesťana smrt nemá tragické a bolestné vzezření, ale je vrcholným okamžikem uskutečnění budoucnosti.¹⁰⁷ Smrtí se otevírá cesta k přebývání ve společenství s Bohem, ke vzájemnému „dávání se v lásce“.

Utrpení i umírání mají smysl a význam jen ve vztahu a to ve vztahu k Bohu a lidem kolem nás. Dle Armbrustera: „Všechno dostává svůj smysl a význam jen ve vztahu k Pánu Bohu. Jen Bůh je absolutní, všechno ostatní je relativní. Velikonoční tajemství nám otevírá smysl našeho umírání, naší smrti“.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Srov. GS 22: „Je skutečnost, že tajemství člověka se opravdu vyjasňuje jen v tajemství vtěleného Slova. První člověk Adam byl předobrazem člověka budoucího, totiž Krista Pána. Kristus, nový Adam, právě zjevením tajemství Otce a jeho lásky plně odhaluje člověka jemu samému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání. Není tedy divu, že řečené pravdy v něm mají svůj zdroj a vyvrcholení.“

¹⁰⁵ Dosud srov. tamtéž: „Na křesťana jistě doléhá nutnost a povinnost bojovat v mnoha trápeních proti zlu a vytrpět i smrt; ale ve spojení s velikonočním tajemstvím, připodobněn Kristově smrti a posilněn nadějí, jde vstříc vzkříšení. To neplatí jen pro křesťany, ale pro všechny lidi dobré vůle, v jejichž srdci neviditelně působí milost. Kristus totiž zemřel za všechny, a protože poslední povolání člověka je ve skutečnosti jen jedno, totiž božské, musíme být přesvědčeni, že Duch svatý všem dává možnost, aby se přičlenili k tomuto velikonočnímu tajemství způsobem, který zná Bůh.“

¹⁰⁶ Srov. RAHNER, K. *Proximitas mortis*. In *Mysterium Salutis V*. Einsiedeln, 1976. s. 466-472.

¹⁰⁷ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologická antropologie*, s. 50.

¹⁰⁸ Poznámky z přednášek Ludvíka Armbrustera v rámci týdenních ignaciánských exercicií pro rodiny s dětmi 15 – 23. 8. 2009 v Kunčicích (u Starého Města pod Sněžníkem). Osobní archiv Petra Černého.

3.2 Papež Jan Pavel II. - svědek poslání v utrpení i umírání

Papež Jan Pavel II (1920 - 2005) byl během svého pontifikátu i papežem nemocných a trpících¹⁰⁹. Starost o trpící a především o nemocné stála v centru pastýřské služby Jana Pavla II. a již od jeho zvolení papežem (1978) byl hluboce přesvědčen o hodnotě, kterou má v Božích očích utrpení prožité s Kristem¹¹⁰.

Dle arcibiskupa krakovského S. Dzivisze a vedoucího polské mutace deníku *L'Osservatore Romano* C. Dražeka SJ: „Žádný trpící člověk mu nebyl lhostejný. (...) Často zdůrazňoval, že v trpících lidech je přítomen Kristus. Vědomí této pravdy nosil stále v hloubi svého srdce a stejně tak přesvědčení, že spása světa a obrácení člověka procházejí skrze kříž a utrpení.“¹¹¹

Arcibiskup v Kolíně nad Rýnem J. Meisner vzpomíná, jak: „na papežových cestách a při jeho působení v Římě se nemocným a trpícím dostávalo vždy mimořádně čestného místa. Prožíval s nimi zvláštní spojení a snažil se jim pomáhat, aby dokázali přijmout svou nemoc a utrpení, protože se tím připodobňují trpícímu Ježíši a budou přinášet plody světu i lidem v něm žijícím.“¹¹²

Již zmínění autoři Dzivisz a Dražek píší ve své knize o utrpení Jana Pavla II.: „V utrpení prožitém s Kristem a pro Krista spatřoval velké a spásonosné dobro, jež je schopno obohatit celé společenství církve.“¹¹³ „Často zdůrazňoval, že v trpících lidech je přítomen Kristus. Vědomí této pravdy nosil stále v hloubi svého srdce a stejně tak přesvědčení, že spása světa a obrácení člověka procházejí skrze kříž a utrpení.“¹¹⁴ Během Anděla Páně dne 11. února 1979 Jan Pavel II. pronesl: „Musíme se u trpícího člověka zastavit, abychom mu – a nakolik je to

¹⁰⁹ DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C. Utrpení v životě a papežském úřadu Jana Pavla II. In DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C.; BUZZONETTI, R.; COMASTRI, A. *Síla v slabosti Jana Pavla II*, s. 19.

¹¹⁰ Srov. tamtéž.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 20.

¹¹² MEISNER, J. *Mé přátelství s Janem Pavlem II*. Přel. J. Hubková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 22. Přel. z: Er war mein Freund. Ein Zeugnis aus der Nähe. ISBN 978-80-7195-2145.

¹¹³ DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C. Utrpení v životě a papežském úřadu Jana Pavla II. In Tamtéž, s. 17.

¹¹⁴ Dosud tamtéž, s. 20.

možné, i s ním – mohli potvrdit veškerou důstojnost utrpení, nebo dokonce celou vznešenost utrpení.“¹¹⁵

Během jedné generální audience na konci devadesátých let Jan Pavel II. pronesl: „V utrpení se skrývá zvláštní síla, která člověka vnitřně přibližuje ke Kristu; je to zvláštní milost. (...) Uvolňuje v člověku schopnost milovat, přesněji nezištně darovat vlastní já ve prospěch bližních, těch, kteří trpí. Svět utrpení neustále vyzývá, abych tak řekl, jiný svět, svět lidské lásky.“¹¹⁶

Ve svém Apoštolském listě O křesťanském smyslu lidského utrpení „Salvifici doloris“ (11. února 1984) Jan Pavel II. uvádí, že utrpení je na světě proto, aby vzbuzovalo lásku, aby dalo podnět ke skutkům lásky k bližnímu a aby proměnilo celou lidskou civilizaci ve „společenství lásky“.¹¹⁷

Ve své autobiografii „Paměť a identita“ (2005), když Jan Pavel II. zmiňuje: „Neexistuje utrpení, které by on (Bůh) neuměl přeměnit v cestu, jež vede k němu“¹¹⁸, koresponduje to dle mého názoru s větou apoštola Pavla v Listě Římanům: „Víme, že všechno napomáhá k dobrému těm, kdo milují Boha, kdo jsou povoláni podle jeho rozhodnutí.“ (Ř 8,28) V téže autobiografii papež píše, jak si je vědom Božího vedení při své službě, tzn. i v době svého utrpení: „Žiji se stálým vědomím, že ve všem, co říkám a konám při plnění svého povolání a poslání, své služby, se děje něco, co není výlučně má iniciativa. Vím, že nekonám já sám to, co dělám jako Petrův nástupce.“¹¹⁹

Jan Pavel II. šel svou pevnou vůlí příkladem v žití svého poslání naplno, v čemž vytrval ve službě až do konce i za cenu svého bolestného utrpení, které před veřejností neskrýval.¹²⁰ Svým životem tak svědčil celému světu o poslušnosti

¹¹⁵ Dosud tamtéž, s. 21.

¹¹⁶ Srov. ANGE, D. *Momentky ze života Jana Pavla II.* Přel. J. Švancarová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 96. Přel. z: Rire et pleure avec Jean-Paul II. ISBN 978-80-7195-280-0.

¹¹⁷ Srov. SD 30: „V Kristově spásitelném programu, jako i v programu Božího království je utrpení na světě proto, aby vzbuzovalo lásku, dalo podnět ke skutkům lásky k bližnímu a aby proměnilo celou lidskou civilizaci ve „společenství lásky“.“

¹¹⁸ JAN PAVEL II. *Paměť a identita.* Přel. J. Koláček a kol. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 159. Přel. z: Memoria e identità. ISBN 80-7192.976-X.

¹¹⁹ JAN PAVEL II. *Paměť a identita.* Přel. J. Koláček a kol. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 157. Přel. z: Memoria e identità. ISBN 80-7192.976-X.

¹²⁰ Srov. ANGE, D. *Momentky ze života Jana Pavla II.* Přel. J. Švancarová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 99. Přel. z: Rire et pleure avec Jean-Paul II. ISBN 978-80-

a nasazení v uskutečňování svého povolání coby Petrova nástupce při vedení katolické církve¹²¹. I ve chvílích pro něj nejtěžších, jako byl atentát na jeho osobu (1981) nebo vlastní umírání (2005), příkladně přijímal utrpení a měl vůli vytrvat ve svém poslání až do úplného konce po příkladu Kristovy poslušnosti¹²² a obětavé lásky¹²³.

Papež Jan Pavel II. svým „veřejným“ umíráním ovlivňoval v té době myslí lidí na celém světě. Lidé intenzivněji prožívali otázky smyslu života a smrti a projevovali soucit. Toto dlouhodobější umírání působilo na světovou společnost, jakoby si Bůh použil svého „nejvyššího“ služebníka k obrácení myslí lidí k podstatnějším hodnotám a právě v tom spočívalo dle mého názoru poslání vážně nemocného a později i umírajícího papeže.

3.2.1 Reflexe papeže Jana Pavla II na své utrpení a umírání

Měsíc po úrazu a následné operaci kyčelního kloubu při proslovu v rámci Andělu Páně (29. května 1994) Jan Pavel II. sděluje: „Pochopil jsem, že můj úkol byl přivést Kristovu církev do třetího tisíciletí modlitbou, různými iniciativami, ale také utrpením, atentátem před třinácti lety a touto novou obětí (zraněním a operací kyčle). Proč teď, proč tohle, proč se to všechno děje v tomto Roce rodiny? Právě proto, že rodina je v ohrožení. Sám papež musí být ohrožen, musí trpět, aby každá rodina viděla a celý svět mohl vidět, že existuje evangelium, jež je nade vším: evangelium utrpení, kterým se připravuje budoucnost, třetí tisíciletí rodin, každé rodiny a všech rodin. (...) Jsem dlužníkem Svaté Panny

---

7195-280-0: „Jeho stále bolestnější utrpení je zblízka filmováno a přenášeno médii. Jan Pavel II. dál vystupuje na balkón, nesnaží se tomu vyhýbat, skrývat svoji slabost. Takový, jaký je, až do konce bude tím, čím má být: pastýřem, převaděčem, vůdcem.“

¹²¹ Papežem byl v letech 1978 – 2005.

¹²² Srov. List apoštola Pavla Filipánům: „Nechť je mezi vámi takové smýšlení, jako v Kristu Ježíši ... (F 2,5). (...) v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži.“ (F 2,8).

¹²³ Srov. List apoštola Pavla Galatským: „nežijí už já, ale žije ve mně Kristus. A život, který zde nyní žiji, žiji ve víře v Syna Božího, který si mne zamiloval a vydal sebe samého za mne.“ (Ga 2,20).

a děkuji jí za dar utrpení. Je důležité, aby se o tom dověděli vládcové světa. Pochopte proč... pochopte.“¹²⁴

Dne 17. května 1995 v předvečer svých 75 narozenin papež pravil: „Jako obětní dar Kristu znovu nabízím svou ochotu sloužit církvi tak dlouho, jak on bude chtít, a zcela se odevzdávám do jeho svaté vůle. Na něm nechávám rozhodnutí, jak a kdy mi bude chtít toto břemeno odejmout.“¹²⁵

Dne 6. ledna 2001, v den ukončení jubilejního roku papež vyjadřuje již radostnou touhu po okamžiku, kdy jej Bůh povolá k sobě: „Zakouším velký pokoj, když pomyslím na okamžik, kdy mě Pán povolá ze života do Života.“¹²⁶

V roce 2002 prohlašuje, že je rozhodnut dovést své poslání „až do konce“ a klade otázku: „Sestoupil Ježíš z kříže?“¹²⁷

V roce 2003 vyjadřuje v homilii při mši svaté u příležitosti 25. výročí svého pontifikátu odevzdanost do Boží prozřetelnosti co se týká délky své služby: „Zůstanu tak dlouho, jak bude chtít Bůh. I když jsem si vědom své lidské křehkosti, Kristus mě povzbuzuje, abych jako Petr odpověděl: ‘Pane, ty víš, že tě miluji’; a on mě zve, abych na sebe vzal odpovědnost, kterou mi on sám přidělil.“¹²⁸

I přes odhodlání vytrvat ve své službě, ztížené utrpením, až do konce se Jan Pavel II. již zároveň těšil do Otcova domu: „Zakouším velký pokoj, když pomyslím na okamžik, kdy mě Pán povolá ze života do Života.“¹²⁹

Dle svědectví osobního lékaře Jana Pavla II. Renato Buzzonettiho, v poslední den svého života (2. dubna 2005), 6 hodin před smrtí papež dal najevo prosbu, aby již jeho umírání nebylo lékařskými zásahy prodlužováno: „Kolem půl čtvrté Svatý otec slaboučkým a nezřetelným hlasem požádal polsky: „Nechte mě odejít

¹²⁴ Viz ANGE, D. *Momentky ze života Jana Pavla II.*, s. 95.

¹²⁵ Srov. tamtéž, s. 96.

¹²⁶ Viz tamtéž, s. 97.

¹²⁷ Srov. tamtéž, s. 98.

¹²⁸ Viz tamtéž, s. 99.

¹²⁹ Srov. ANGE, D. *Momentky ze života Jana Pavla II.* Přel. J. Švancarová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 97. Přel. z: Rire et pleure avec Jean-Paul II. ISBN 978-80-7195-280-0.

k Pánu“. Lékaři viděli, že se blíží konec a že každý větší léčebný zásah by byl už neúčinný.“¹³⁰

3.2.2 Pohled na utrpení a umírání papeže Jana Pavla II. ze strany jeho spolupracovníků a církevních hodnostářů

Arcibiskup v Kolíně nad Rýnem Joachim Meisner na základě osobního přátelství s papežem píše o poselství jeho utrpení: „... nemoc dodala větší intenzitu jeho vztahu s Kristem, a proto svou chorobu neskrýval a působil dál bez omezení ve své službě světu i ve světě jako člověk poznamenaný nemocí a utrpením. Stal se tak korunním svědkem vysoké hodnoty, jakou přináší našemu světu nemoc a utrpení. (...) Věděl, že kříž je záporným znaménkem mínus, jež se ve světě Božím zásahem proměnilo v plus, a stal se natolik kladným člověkem, že dokázal měnit k lepšímu také svět. Možná právě poselství kříže bylo jednou z jeho nejsilnějších pravomocí; veřejně trpěl ve všech ubohých v církvi a tak i zemřel. Lidstvo mu to nezapomene.“¹³¹

Osobní lékař Jana Pavla II. R. Buzzonetti vzpomíná, jak: „pokaždé z něj vyzářoval vnitřní klid, který mu navzdory zklamání a jisté netrpělivosti umožňoval přijímat z Božích rukou nemoc, tělesnou bolest a nečinnost, k níž byl donucen.“¹³²

Duchovní otec Katolické mezinárodní školy modlitby a evangelizace „Jeunesse Lumière“ Daniel Ange nazývá službu papeže v obdobích jeho utrpení „evangeliem utrpení“¹³³ a popisuje stav svatého otce v roce 2003: „Jan Pavel II. má paralyzovanou tvář, třesou se mu ruce, obtížně se vyjadřuje, ale stále pokračuje v práci a vede svět v důvěře, že překročí práh naděje. Žije jakoby zázrakem; někdy se zdá, že ironizuje. (...) Jan Pavel II. dál vystupuje na balkon,

¹³⁰BUZZONETTI, R. Dny utrpení a naděje. In DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C.; BUZZONETTI, R.; COMASTRI, A. *Síla v slabosti Jana Pavla II*, s. 66.

¹³¹MEISNER, J. *Mé přátelství s Janem Pavlem II*. Tamtéž, s. 22-23.

¹³²BUZZONETTI, R. Dny utrpení a naděje. In DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C.; BUZZONETTI, R.; COMASTRI, A. *Síla v slabosti Jana Pavla II*, s. 59.

nesnaží se tomu vyhýbat, skrývat svoji slabost. Takový, jaký je, až do konce bude tím, čím má být: pastýřem, převaděčem, vůdcem. A víc než kdy jindy je na straně člověka, člověka zraněného, trpícího a jakoby drceného onou „kulturou smrti“, proti níž víc než čtvrt století stavěl „kulturu života“, radostnou zvěst evangelia.“¹³⁴

Toho času biskup královéhradecký Dominik Duka napsal: „Dnes však víme, že utrpení, bolest, umírání i smrt jakoby před očima celého světa korunovaly statečnost i lásku tohoto velkého člověka, milovaného Svatého otce Jana Pavla II. (...) On, vikář Kristův, přiblížil nám Kristův smrtelný zápas a agónii.“¹³⁵

Olomoucký arcibiskup Jan Graubner se k papežově umírání vyjádřil: „V závěru svého života významně ukázal na hodnotu života i ve stáří a nemoci. Nyní je na nás, abychom jeho odkaz nesli dál.“¹³⁶

---

¹³³ Viz ANGE, D. *Momentky ze života Jana Pavla II.*, s. 93.

¹³⁴ Dosud viz ANGE, D. *Momentky ze života Jana Pavla II.*, s. 99.

¹³⁵ Dosud viz DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C.; BUZZONETTI, R.; COMASTRI, A. *Síla v slabosti Jana Pavla II.* Přel. M. Macková. Kostelní Vydří – Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 7-8 (Předmluva). Přel. z: *Lasciatemi andare. La forza della debolezza di Giovanni Paolo II.* ISBN 978-80-7195-080-6.

¹³⁶ Celý text viz GRAUBNER, J. Prohlášení moravského metropolity a olomouckého arcibiskupa Mons. Jana Graubnera, předsedy České biskupské konference, k úmrtí papeže Jana Pavla II. *Farnost Zlín*. [online]. 2005 [cit. 2009-12-27]. Dostupné na WWW: <http://www.farnostzlin.cz/farnostzlin/pdf/zf2005/08_20050417.pdf>: „Ve chvíli smrti Svatého otce Jana Pavla II. cítíme lidský smutek a bolest z odchodu člověka blízkého a milovaného, ale především vděčnost Bohu za veliký dar, který jsme v osobě Jana Pavla II. dostali. A také vděčnost papeži za vše, co vykonal pro církev i svět, ale také konkrétně pro naši vlast, kterou třikrát navštívil. Zapsal se do dějin jako papež hluboce zakotvený v Bohu a plně žijící pro člověka, jako věrný tradici a zároveň odvážně otevřený pro potřeby doby, pro dialog s lidmi jiných církví a náboženství, jako ten, který svým vlivem stál vždy na straně lidských práv, svobody a míru, jako ten, který přispěl k pádu komunistické totality, hájil kulturu života a budoval civilizaci lásky. Dovedl ukazovat správný směr, strhnout mladé a zaujmout i vzdálené. V závěru svého života významně ukázal na hodnotu života i ve stáří a nemoci. Nyní je na nás, abychom jeho odkaz nesli dál. Kéž nám Bůh pomáhá a jemu dopřeje plnou radost ve slávě Boha, kterého na zemi poznával vírou, a k němuž vedl mnohé. V Olomouci 2. 4. 2005.“

3.2.3 Pohled veřejnosti na utrpení a umírání papeže Jana Pavla II.

Nakladatel T. Kouba ve zpravodajství iDnes.cz komentuje úmrtí J. P. II:¹³⁷ „Ve všech možných novinách se v těchto dnech objevují články o zemřelém papeži Janu Pavlu II., občanským jménem Karolu Wojtylovi. Byl skvělý, byl bez chyb a všichni jsou hrozně smutní, že zemřel. O mrtvých samozřejmě jen dobře, ale za posledních 15 let jsem o žádném člověku nečetl tolik oslavných textů jako o tomto papeži. Musím říci, že je to velmi zvláštní. V Česku je snad nejmenší podíl věřících na světě, a přesto všichni milují papeže. Připadá mi to, jako když zemřel Klement Gottwald nebo Stalin. (...) Nejsem věřící, a proto by mi smrt představitele jedné z církví mohla být lhostejná. Jenže není, již na konci jeho života jsem o něm hodně přemýšlel a dospěl k závěru, že to byl přinejlepším člověk stejně rozporný, jako jsme my všichni. Na jedné straně hájil zájmy a život chudých a bezmocných, bojoval proti totalitě – především ve svém rodném Polsku – a na druhé straně byl až neuvěřitelně středověký.“ Středověkým označením Jana Pavla II. autor myslel papežův „téměř odsuzující vztah k homosexualitě“ a zákaz používání kondomů.

M. Komárek z MF DNES popisuje nemohoucnost, s jakou se odvážil Jan Pavel II. promluvit z balkonu na svatopetrském náměstí:¹³⁸ „Jan Pavel II. se utkal se smrtí v přímém přenosu. (...) Zatímco mimino všichni vítají, odcházející člověk se jim hnusí a nevědí si s ním rady. Ne kvůli němu, nýbrž proto, že v jeho propadlé tváři a vystouplém nosu vidí svůj nevyhnutelný osud. Když se Jan Pavel II. nechal přivézt k oknu své rezidence, aby na den vzkříšení požehnal věřícím, musel každý pocítit stejnou hrůzu. Bylo to obrácené mimino. Neuměl chodit, neuměl mluvit, neovládal mimiku obličeje, gesta byla trhaná. Jediné, co dokáže mimino vyjádřit je úsměv. Jediné, co dokázal vyjádřit umírající Karol

¹³⁷ KOUBA, T. O kultu Karola Wojtyly. *iDNES.cz*. [online]. 12. 4. 2005 [cit. 2010-03-24]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/o-kultu-karola-wojtyly-07u-/nazory.asp?c=A050411_214157_nazory_itu>.

¹³⁸ KOMÁREK, M. Poslední rytířské gesto Karola Wojtyly. *iDNES.cz*. [online]. 4. 4. 2005 [cit. 2010-03-24]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/posledni-rytirske-gesto-karola-wojtyly-fdd-/nazory.asp?c=A050403_223044_nazory_itu>.

Wojtyła, bylo znamení kříže. Můžeme v tom vidět zvilost muže, který se nikdy nevzdává a který by se možná byl stal spíš než knězem rytířem, kdyby nějací rytíři ještě byli. Já se však domnívám, že poslední čin Jana Pavla II. byl ještě větší než jeho předchozí činy. Měl možnost ukázat západnímu člověku, který se cítí pánem světa a zároveň se nesmírně bojí své individuální smrti: Toto jsem já, toto jsi ty. Jestliže němé gesto a utrápená tvář umírajícího muže zůstanou navždy v dějinách, proč by tam nemělo mít místo i umírání nás obyčejných lidí? Poslední měsíce, které spějí ke konci a které si představujeme jako cestu na popravu, mají cenu. Nebo možná ne, ale je v nich záblesk naděje. Skeptický člověk si řekne: jemu se to umírá. Miliony se za něj modlí, má tu nejlepší péči, já budu ležet někde v koutě ve špinavé nemocnici a zapomenou mi píchnout morfiu. Budu se smrtkou sám. Ano, svět není skvělé místo ani k životu, natožpak k umírání. Poslední rytířské gesto Karola Wojtyly však směřuje k tomu, aby tomu už nikdy nebylo. Umírající člověk je stejně hodný úcty a lásky jako člověk novorozený, řeklo nám.“

Ve článku *Jan Pavel II.: cestovatel i bojovník proti potratům* týž zpravodajský portál zmiňuje: „Někteří mu vyčítali, že nedokázal odejít z úřadu kvůli zhoršujícímu se zdraví. V posledních letech se pohyboval jen v pojízdném křesle a stěží dokončil i kratší promluvy. Sužovala ho Parkinsonova choroba a silná artritida.“¹³⁹

Politolog T. Garton Ash ve svém článku *Jan Pavel II. učinil ze světa svou farnost*, uveřejněném na tomtéž českém zpravodajském portálu, píše: „Svět touto smrtí žil. Lidé ze všech koutů zeměkoule se scházeli na Svatopetrském náměstí a vzhlíželi ke dvěma oknům papežské rezidence. Za Svatého otce se modlili křesťané, Židé i muslimové pěti kontinentů. Marcello z Rio de Janeira poslal televizi CNN e-mail: „Sledujeme agonii největšího muže naší epochy.“

---

¹³⁹ IDNES.cz. Jan Pavel II.: cestovatel i bojovník proti potratům. *iDNES.cz*. [online]. 2. 4. 2005 [cit. 2010-03-24]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/jan-pavel-ii-cestovatel-i-bojovník-proti-potratum-fvb-/zahranicni.asp?c=A050401_100300_zahranicni_jpl>.

Mohamed z Birminghamu zase napsal BBC: „Bude chybět jak katolíkům, tak nekatolíkům.“¹⁴⁰

3.2.4 Učení papeže Jana Pavla II. o utrpení v Apoštolském listě o křesťanském smyslu lidského utrpení „Salvifici doloris“

Apoštolský list Jana Pavla II. „Salvifici doloris“ (1984) je nejucelenějším církevním dokumentem pojednávajícím o křesťanském smyslu lidského utrpení. Samotné utrpení podle dokumentu „je svou podstatou zakoušením zla.“¹⁴¹ Člověk trpí, když zakouší cokoli zlého. V jazyce Starého zákona chybí zvláštní slovo, které by označovalo výraz „utrpení“, takže bolest a zlo znamenají totéž. Proto je všechno, čím člověk trpí, označováno jako zlo. Nový zákon již užívá pro význam „trpím“ samostatné slovo *πάσχω* [pascho], které znamená: „jsem něčím postižen, cítím, trpím“. Utrpení nás přivádí k otázce po původu zla a co je vlastně zlo? Zlo je nedostatkem či znetvořením dobra.¹⁴² Smysl utrpení je skryt v Boží lásce, kterou Bůh zjevil skrze spásonosnou oběť svého Syna.¹⁴³ Utrpení patří k tajemství člověka, které se vyjasňuje jen v tajemství vtěleného Slova, tj. Krista (srov. GS 22)¹⁴⁴. „Skrze Krista a v Kristu se tedy osvětluje záhada bolesti a smrti“ (srov. tamtéž).¹⁴⁵ Ten svým výkupným utrpením na kříži samotné kořeny zla tj. hříchu a smrti přemohl vítězstvím nad satanem, který je původcem zla.¹⁴⁶ Příběh Kristova výkupného utrpení je již předpovězen v Písni o trpícím služebníku Božím ve starozákonní knize Izaiášově.¹⁴⁷

¹⁴⁰ GARTON ASH, T. Jan Pavel II. učinil ze světa svou farnost. *iDNES.cz*. [online]. 5. 4. 2005 [cit. 2010-03-24]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/jan-pavel-ii-ucininil-ze-sveta-svou-farnost-fp7-/nazory.asp?c=A050404_222055_nazory_itu>.

¹⁴¹ SD 26.

¹⁴² Dosud srov. SD 7.

¹⁴³ Srov. SD 13.

¹⁴⁴ SD 31.

¹⁴⁵ SD 31.

¹⁴⁶ Srov. SD 26.

¹⁴⁷ Srov. SD 19; Iz 53,10–12.

Lidé se neustále ptají po smyslu utrpení, hledají odpověď na tuto otázku a dotazují se Boha i Krista. Člověk přitom potřebuje někdy i dlouhý čas, než je schopen odpověď přijmout. Odpověď mu přichází až teprve tehdy, když se „stává stále více účastným Kristova utrpení.“ Kristova odpověď je především výzvou, povoláním k následování a spoluúčasti na vykoupení světa, jež je dokonané jeho utrpením. Když člověk své utrpení přijme jako Bohem svěřené povolání a spojuje se duchovně s utrpením Krista, odhaluje se mu spásný smysl utrpení - tedy „jeho nejvyšší poslání“¹⁴⁸ a člověk pak nachází ve svém trápení vnitřní pokoj a dokonce duchovní radost.¹⁴⁹ Bůh chce skrze lidské utrpení, skrze lidskou slabost a bezmocnost zjevovat svou moc:¹⁵⁰ „Je-li tělo těžce nemocné a naprosto oslabené a člověk není téměř schopen žít a pracovat, tehdy více vyniká jeho vnitřní zralost a duchovní velikost, která je působivým ponaučením pro srdce lidí zcela zdravých.“¹⁵¹

Dokument ukazuje jednak dopady utrpení na člověka: ničení člověka uvnitř, člověk se cítí pro ostatní břemenem, pocit neúčinnosti díky odkázanosti na pomoc a péči druhých, ale též východisko ze skličující situace objevením spásného smyslu utrpení ve spojení s Kristem: „Víra v účast na Kristových mukách s sebou přináší jistotu, že člověk „doplňuje to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap (srov. Ko 1,24)“; že z duchovního hlediska přispívá k dílu vykoupení jako Kristus ke spáse svých bratří a sester. Je tedy nejen pro druhé užitečný, ale plní i službu, která nemůže být ničím nahrazena.“¹⁵² Kristus je přitom sám přítomen v každém trpícím člověku a všechny trpící vyzývá žít své utrpení jako životní povolání: „všichni, kteří trpí, jsou jednou provždy povoláni k tomu, aby měli „účasť na utrpení Kristově““ (1 P 4,13)¹⁵³. Kristus nám plně odhalil smysl utrpení když „učil člověka i utrpením konat dobro a prokazovat dobrodiní tomu, kdo trpí.“¹⁵⁴

---

¹⁴⁸ Srov. SD 31.

¹⁴⁹ Dosud srov. SD 26.

¹⁵⁰ Srov. SD 23.

¹⁵¹ SD 26.

¹⁵² Dosud srov. SD 27.

¹⁵³ Srov. SD 30.

¹⁵⁴ Srov. SD 30.

Dokument rozpracovává křesťanský smysl lidského utrpení ve více rovinách: „svět utrpení“ **vyzývá lidi k pospolitosti a sblížení, zesiluje touhu po laskavosti a péči**¹⁵⁵; utrpení jako **trest** za hřích¹⁵⁶; utrpení jako **zkouška** věrnosti Hospodinu (srov. Job)¹⁵⁷; utrpení má **výchovnou** hodnotu, má vést k obrácení, tedy k obnově dobra v člověku¹⁵⁸; utrpení jako **povolání** k účasti na Kristově výkupném utrpení¹⁵⁹; Božího království budou hodni ti, kteří mají účast na Kristově utrpení¹⁶⁰; utrpením křesťané **zrají** pro Boží království¹⁶¹, s čímž souvisí, že utrpení je výzvou k mravní velikosti člověka a osvědčení jeho duchovní zralosti¹⁶². Utrpením sdíleným s Kristem se po vzoru apoštola Pavla **čerpá spásná Boží síla** ze samotného Krista a také **člověk svým utrpením „doplňuje to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap“** (srov. Ko 1,24), což svědčí o tvůrčí povaze utrpení.¹⁶³ Ve sdílení utrpení s Kristem má utrpení **spásný význam** a „samotným utrpením se stává zcela novým člověkem“¹⁶⁴. Podobně

¹⁵⁵ Srov. SD 8.

¹⁵⁶ Srov. SD 10.

¹⁵⁷ Srov. SD 11, dále srov. SD 23: „Utrpení je totiž vždy zkouškou – a někdy skutečně tvrdou –, jíž je lidstvo podrobno.“

¹⁵⁸ Srov. SD 12, dále srov. SD 23: „Pavel v listě Římanům vypoovídá (...) o duchovní obnově člověka ve zkouškách a útrapách, která je zvláštním povoláním těch, kdo mají účast na Kristově utrpení: „Chlubíme se i souženími. Víme přece, že soužení plodí vytrvalost. Vytrvalost (plodí) osvědčenost, osvědčenost (plodí) naději. Naděje však neklame, protože Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán“ (Ř 5,3–5).

¹⁵⁹ SD 19: „Každý je také povolán k účasti na utrpení, jímž jsou vykoupeny všechny lidské strasti. Kristus uskutečnil vykoupení svým utrpením, a tím zároveň pozvedl i lidskou bolest do roviny vykoupení. Proto každý člověk může svým utrpením mít účast na Kristově výkupném utrpení.“ – Srov. ČKP, apoštol Pavel: „Stále prožíváme na svém těle Ježíšovo umírání, (...)“ (2 Kor 4,8).

¹⁶⁰ Viz SD 21; podobně tamtéž: „Svědkové kříže a vzkříšení byli přesvědčeni, že „do Božího království vejde jen tehdy, když hodně vytrpíme.“ (Sk 14,22)“ Dále srov. SD 25: „Kristus svým posluchačům nezakrýval nutnost utrpení. Říkal docela jasně: „Kdo chce jít za mnou ... den co den bere na sebe svůj kříž a následuje mě“ (Lk 9,23). (...) Cesta do království nebeského je „úzká a strmá“. Oproti ní Kristus staví cestu „širokou a pohodlnou“, která však vede do záhuby (srov. Mt 7,13–14).“

¹⁶¹ Srov. SD 21.

¹⁶² Viz SD 22, dále srov. SD 23: „V utrpení je ovšem obsažena i zvláštní výzva ke ctnosti, v níž je třeba se cvičit. Je to ctnost vytrvalosti ve snášení útrap a zla. Člověk takto jednající nalézá naději, kterou je udržován v přesvědčení, že utrpení ho nezdolá a nikdy ho nemůže zbavit lidské důstojnosti, spojené s poznáním smyslu života. Vyjevuje se mu právě tento smysl spolu s působením Boží lásky, jež je největším darem Ducha svatého. Pokud má člověk podíl na této lásce, nachází v nitru utrpení sám sebe: objevuje „život“, o němž se domníval, že jej kvůli svému trápení ztratil (srov. Mk 8,35; Lk 9,24; Jan 12,25).“

¹⁶³ Srov. SD 24.

¹⁶⁴ Srov. SD 27; dále srov. SD 26: „...člověk objevuje spásný význam utrpení, ale rovněž a především v tom, že samotným utrpením se stává zcela novým člověkem. Dospívá totiž k novému chápání celého svého života a poslání, které má naplnit. (...) Když člověk bere na sebe

jako v příběhu o dobrém Samaritánovi, utrpení má **osvědčit lásku člověka**: „má sloužit (...) k tomu, aby **v lidech probouzelo lásku** jako nezištný dar sebe sama druhým, trpícím lidem“.¹⁶⁵

Samaritánský postoj, který má mít každý z nás vůči trpícím,¹⁶⁶ je nezbytné uplatňovat při výchově v rodině, škole a dalších výchovných institucích, neboť se tak ve společnosti formuje „správný postoj“ k bližnímu a jeho utrpení.¹⁶⁷ Posiluje se tak společenské vědomí důstojnosti člověka, i když je zasažen utrpením a zároveň jsou lidé vychováváni ke všímavosti, soucítění s lidským utrpením¹⁶⁸ a konečně k účinné pomoci bližnímu¹⁶⁹. Dobrovolnou „samaritánskou“ službu či charitativní činnost, kterou lze nazvat sociální, je možné také „označit za apoštolát, jestliže pramení přímo z důvodů evangelijních, zvláště pokud se tak děje ve spojení s církví nebo jiným křesťanským společenstvím.“¹⁷⁰

Skutečný význam utrpení je nadpřirozený a zároveň lidský. Nadpřirozený je, když se člověk svým utrpením podílí na spásonosném Kristově vykoupení světa z hříchů. Lidský význam utrpení pak spočívá v tom, že člověk díky utrpení nachází „své člověčenství, svou důstojnost, své poslání.“¹⁷¹

3.3 Úloha církve v přijetí nemoci a umírání jako poslání

Posláním církve je služba člověku.¹⁷² Dle církevních dokumentů „člověk je první a základní cestou církve“¹⁷³ a „původce, střed a cíl veškerého hospodářského a společenského života“¹⁷⁴. Podle Apoštolského listu Jana Pavla II. „Salvifici

---

svůj kříž, spojuje se duchovně s Kristovým křížem, odhaluje se mu spásný smysl utrpení, který tím současně proniká z hlediska Kristova do hlediska lidského a stává se tak jeho osobní odpovědí. Tehdy nachází člověk ve svém trápení vnitřní mír a dokonce duchovní radost.“

¹⁶⁵ SD 29.

¹⁶⁶ Srov. SD 28.

¹⁶⁷ Srov. SD 29.

¹⁶⁸ Srov. SD 29.

¹⁶⁹ Srov. SD 30.

¹⁷⁰ Srov. SD 29.

¹⁷¹ Dosud srov. SD 31.

¹⁷² Srov. GS 3; SRS 7.

¹⁷³ RH 14.

¹⁷⁴ GS 63.

doloris“: „Když tedy člověk v pozemském životě tak či onak přemáhá mnohá utrpení, měla by církev ve všech dobách (...) jít člověku vstříc po téže cestě. Vždyť církev, která vzešla z tajemného mysteria vykoupení v Kristově kříži, musí především usilovat o setkání s člověkem obtíženým bolestí, neboť tímto setkáním se člověk skutečně „stává cestou církve“, jež je ze všech cest nejpřednější.“¹⁷⁵ Z uvedeného vyplývá, že starost o druhého a uschopňování člověka pro přijetí svého povolání a poslání je vlastní úlohou církve. Zvláště ve chvílích vážné nemoci, utrpení a smrti, kdy si člověk nejvíce pokládá otázky ohledně jejich smyslu a přijetí vlastní „konečnosti“, má církev jedinečnou pastorační úlohu - pomáhat takto potřebným nacházet odpovědi na jejich existenciální otázky, které jim působí strach, nejistotu a trápení. To znamená, že se všichni křesťané v rámci činného apoštolátu¹⁷⁶ mají podílet na misijním poslání církve, aby lidé bez Boha neupadali do mezního zoufalství.¹⁷⁷ Michal Opatrný v této misijní službě vidí „diakonické zdůvodnění hlásání evangelia“ a následně dodává, že v něm nejde „primárně o získání „nových učedníků“ skrze misijní činnosti, ale o službu těm, kdo jsou v nesnázích.“¹⁷⁸ V misijním diakonickém poslání církve mají svou důležitou a nezastupitelnou úlohu laici, především pastorační asistenti a kaplani. Své nezastupitelné místo mají např. v zařízeních zdravotnických, sociálních nebo v nápravně výchovných ústavech. Zvěstováním evangelia mohou trpícím a umírajícím ve světle Kristova spásonosného utrpení pomoci nalézt v jejich neblahém údělu jejich vlastní poslání a podporovat je při jeho uskutečňování.

¹⁷⁵ SD 3.

¹⁷⁶ Srov. LG 41: „Každý však má podle vlastních darů a úkolů bez váhání postupovat cestou živé víry, která vzbuzuje naději a je činná láskou.“ – Dále srov. SD 29: Dobrovolnou „samaritánskou“ službu či charitativní nebo sociální činnost lze „označit za apoštolát, jestliže pramení přímo z důvodů evangelijních, zvláště pokud se tak děje ve spojení s církví nebo jiným křesťanským společenstvím.“

¹⁷⁷ Srov. LG 16: „Často ovšem lidé, oklamání Zlým, upadli do pošetilých myšlenek, zaměnili Boží pravdu za lež a sloužili raději tvorům než Stvořiteli (srov. Řím 1,21 a 25), anebo žijí a umírají na tomto světě bez Boha a jsou vydáni napospas meznímu zoufalství. Proto církev stále horlivěji podporuje misijní činnost k slávě Boží a k spáse těchto lidí. Má přitom na paměti příkaz Pána, jenž řekl: „Hlásejte evangelium všemu tvorstvu“ (Mk 16,15).“

¹⁷⁸ Viz: OPATRŇÝ, M. Stručné srovnání pohledů Jan Pavla II. a Benedikta XVI. na utrpení z pastoračního pohledu - Impassibilis est Deus, sed non incompassibilis (sv. Bernhard z Clairvaux). *Česká společnost pro klinickou pastorační péči ČLS JEP*. [online]. [cit. 2009-11-03]. Dostupné na WWW: <http://www.cskpp.wz.cz/materialy/impassibilisestdeus.pdf>>

Taktéž důležitou úlohou církve je dle Apoštolského listu J. P. II. „Salvifici doloris“ podílení se na výchově společnosti k „samaritánskému“ postoji k bližnímu a jeho utrpení, to znamená podílet se na posilování společenského vědomí důstojnosti člověka, i když je zasažen utrpením a zároveň na výchově ke všímavosti a hluboce lidskému soucítění s utrpením bližního.¹⁷⁹ Podle téhož apoštolského listu „všichni, kteří trpí, jsou jednou provždy povoláni k tomu, aby měli „účast na utrpení Kristově“ (1 Petr 4,13)¹⁸⁰ a aby svým utrpením „doplňovali to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap“ (Kol 1,24).“¹⁸¹ Již II. vatikánský koncil připomínal církvi důležitost jejího poslání starat se o lidské utrpení,¹⁸² jak o tom svědčí dogmatická konstituce *Lumen gentium*: „(Bůh) Otec poslal Krista „hlásat radostnou zvěst chudým (...) uzdravit zkroušená srdce“ (Lk 4,18), „hledat a zachránit, co zahynulo“ (Lk 19,10). Podobně církev zahrnuje láskou všechny postižené lidskou slabostí, dokonce v chudých a trpících vidí obraz svého chudého a trpícího zakladatele. Snaží se zmírnit jejich bídu a chce v nich sloužit Kristu.“¹⁸³ Pokud podle encykliky o křesťanské naději Benedikta XVI. *Spe salvi* se Bůh stal člověkem, aby mohl spolu s ním soucítit a spolutrpět, a pokud podstatnými základy humanity je: „trpět s druhým, trpět pro druhé; trpět z lásky k pravdě a spravedlnosti; trpět kvůli lásce

¹⁷⁹ Srov. SD 29.

¹⁸⁰ Viz SD 30.

¹⁸¹ Viz SD 27, 30. Dále srov. SD 26, Kristova odpověď z kříže na lidské tázání se po smyslu utrpení „je především výzvou, je to povolání. Kristus nevysvětluje důvod utrpení jen abstraktně, nýbrž říká: „Následuj mě!“ Pojd'! Měj svým utrpením účast na díle vykoupení světa, jež je dokonané mým utrpením! Mým křížem. Když člověk bere na sebe svůj kříž, spojuje se duchovně s Kristovým křížem, odhaluje se mu spásný smysl utrpení, který tím současně proniká z hlediska Kristova do hlediska lidského a stává se tak jeho osobní odpovědí. Tehdy nachází člověk ve svém trápení vnitřní mír a dokonce duchovní radost.“ – Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého otce Jana Pavla II. k oslavě třetího světového dne nemocných 11. února 1995*. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 1995, s. 3: „Draží bratři a sestry, kteří trpíte na těle a na duchu, přejí vám všem, abyste dokázali rozeznat a přijmout Boží povolání k tomu, abyste se obětováním své bolesti stali tvůrci pokoje. Není lehké odpovědět na tak náročné povolání. Neustále a s důvěrou upírejte svůj pohled na Ježíše, „trpícího Služebníka“, a od něj žádejte sílu, abyste mohli zkoušku, která na vás doléhá, proměnit v dar.“

¹⁸² Srov. BENEDIKT XVI. *Poselství Svatého otce Benedikta XVI. u příležitosti XVII. Světového dne nemocných 11. 2. 2010. Tiskové středisko České biskupské konference*. [online]. 21. 12. 2009 [cit. 2010-10-23]. Dostupné na WWW: <<http://tisk.cirkev.cz/dokumenty/poselstvi-papeze-benedikta-xvi-ke-svetovemu-dni-nemocnych-2010.html>>.

¹⁸³ LG 8.

(...) s cílem stát se skutečně milující osobou“, což je známkou humanity, tak by se církev jako Boží lid podle mého názoru měla snažit o totéž.¹⁸⁴

Hlavní úlohou misijního poslání církve je trpícího a umírajícího člověka pozvednout a nasměřovat ho ke svému hlavnímu určení – povolání ke spáse.¹⁸⁵

3.4 Shrnutí poslání nemocných a umírajících dle literatury a zaznamenaných zkušeností

Poslání vážně nemocných a umírajících

Smysl pro trpícího

1. Zásadním úkolem na cestě k závěru života je **smíření se sebou samým a dosavadním životem**; s bližními, kteří už zemřeli a těmi, kteří žijí; případně u věřícího příslušníka monoteistických náboženství **smíření s Bohem**;¹⁸⁶ trpící mohou být nástrojem

¹⁸⁴ Srov. SS 39: „Trpět s druhým, trpět pro druhé; trpět z lásky k pravdě a spravedlnosti; trpět kvůli lásce a s cílem stát se skutečně milující osobou – to jsou podstatné základy humanity, jejichž odložení by člověku přivodilo zkázu. (...) Člověk má pro Boha takovou cenu, že se on sám stal člověkem, aby mohl spolu s člověkem sou-cítit, spolu-trpět způsobem velmi reálným, totiž v těle a krvi, jak nám to podává pašijový příběh o Ježíšově umučení. Odtud vstoupil do veškerého lidského utrpení ten, kdo naplno toto utrpení sdílí a spolu ho snáší; odtud do každého utrpení proniká *con-solatio*, útěcha z přítomné soucitné, spolutrpicí Boží lásky, a spolu s ní vychází hvězda naděje.“

¹⁸⁵ Srov. GS 10: „Církev věří, že Kristus, jenž pro všechny zemřel a vstal z mrtvých, dává člověku skrze svého Ducha světlo a sílu, aby mohl odpovědět na své nejvyšší povolání; věří, že lidem nebylo dáno pod nebem jiné jméno, v němž by došli spásy.“

¹⁸⁶ OPATRŇY, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 3. dopl. vyd. Praha : Pastorační středisko Praha, 2006, s. 6-7.

Dále srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*, s. 92. ISBN 978-80-7195-307-4: „Hřích, které leží u kořene našich nemocí, mají patrně nejčastěji podobu dluhu, opomenutí, zanedbání - onoho „měl jsem učinit a neučinil jsem“. Někdy v sobě nosíme sklony a hluboce zakořeněné životní postoje, které sice dokážeme ovládat tak, že se neprojeví v našem chování. Potlačujeme je do podvědomí - ale právě tam, v naší hloubce, v našem „srdci“, nepřestávají skrytě pracovat. Tam, hluboko v nás, nosíme mnohdy různá nepřátelství, neochotu odpustit, závist, zahořklost, nedůvěru k druhým, k životu - a koneckonců i k Bohu. Nosíme tam své přehnané ambice a vzdušné zámky nezralých tužeb a ješitných plánů, které nám někdy brání poctivě přijmout celou skutečnost a skutečné úkoly našeho života. Nosíme tam uraženou ješitnost

k usmíření i rodinných blízkých mezi sebou¹⁸⁷; utrpení může člověka přinutit a dovést k jeho opravdovému poslání na konci života tím, že mu „nedovoluje“ dělat mnoho věcí a nutí ho při vědomí krátkého zbytku života dělat věci opravdu nejdůležitější pro pokoj své duše,¹⁸⁸ což je především smíření s rodinou, s přáteli, s Bohem i se sebou samým¹⁸⁹

2. Utrpení jako povolání k účasti na Kristově výkupném utrpení¹⁹⁰; spojením svého utrpení neboli spolutrpení (compassio) s trpícím Kristem¹⁹¹ se nemocný spolu-podílí na Spasitelově vykupitelské oběti za spásu světa¹⁹²; utrpením sdíleným s Kristem se po vzoru apoštola

a často i pýchu.“ – Srov. Apoštol Pavel v Listě Římanům: „Nikomu nebuďte nic dlužni, než abyste se navzájem milovali, neboť ten, kdo miluje druhého, naplnil zákon.“ (Ř 13,8)

¹⁸⁷ Srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*, s. 33: „Člověk může např. odpustit křivdy a taky to dát zřetelně najevo. A právě tohle může být v jeho životě tím vrcholným bodem, který dá zpětně smysl celému předchozímu životu. Náhlá smrt ve spánku by ho o tuto příležitost připravila - ledaže by na ni byl připraven, přestože ji ještě nečeká. Ale kolik zdravých lidí oplývá takovou moudrostí?“

¹⁸⁸ Srov. AMBROS, P. Projevy duchovního života ve službě umírajícím. In AMBROS, P.; DOŠKOVÁ, L.; MUNZAROVÁ, M.; SMÉKAL, V.; ŠKRLOVÁ, M.; ZACHOVAL, J. *Studijní texty z pastorální teologie III. : Služba nemocným*. Velehrad : Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2002, s. 13. ISBN 80-86045-93-5: „Co vlastně člověk koná ve svém umírání a svém umírání? Vkládá do svého života smysl či ne-smysl svého žití. Svým nejnvtitnějším postojem tváří v tvář smrti říká výslovně či alespoň mlčky, zda jeho život má, nebo nemá cenu. Dává svému životu konečnou podobu a tvář.“

¹⁸⁹ Srov. OPATRŇY, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 3. dopl. vyd. Praha : Pastorační středisko Praha, 2006, s. 6-7. - Dále srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*, s. 92. ISBN 978-80-7195-307-4.

¹⁹⁰ SD 19: „Každý je také povolán k účasti na utrpení, jímž jsou vykoupeny všechny lidské strasti. Kristus uskutečnil vykoupění svým utrpením, a tím zároveň pozvedl i lidskou bolest do roviny vykoupění. Proto každý člověk může svým utrpením mít účast na Kristově výkupném utrpení.“ – Srov. SD 30: „„A všichni, kteří trpí, jsou jednou provždy povoláni k tomu, aby měli „účast na utrpení Kristově“ (1 Petr 4,13)“ – Dále srov. ČKP, apoštol Pavel ve Druhém listu Korintským píše: „Stále prožíváme na svém těle Ježíšovo umírání, (...)“ (2 K 4,8).

¹⁹¹ Srov. OPATRŇY, M. Stručné srovnání pohledů Jan Pavla II. a Benedikta XVI. na utrpení z pastorálního pohledu - Impassibilis est Deus, sed non incompassibilis (sv. Bernhard z Clairvaux). *Česká společnost pro klinickou pastorační péči ČLS JEP*. [online]. [cit. 2009-11-03]. Dostupné na WWW: <http://www.cskpp.wz.cz/materialy/impassibilisestdeus.pdf>>: „Stačíme těmto lidem (nekrřesťanům v rámci pastorece) mezi tím, kdy o tom budou chtít přemýšlet a smrtí jejich nebo jejich blízkého vysvětlit, kdo je vlastně Bůh, proč trpěl Kristus, že i dnes trpí na kříži s nimi, i když žil před 2000 lety, a že smyslem utrpení je, se na tomto jeho utrpení spolu-podílet?“

¹⁹² Srov. SD 30: „A všichni, kteří trpí, jsou jednou provždy povoláni k tomu, aby měli „účast na utrpení Kristově“ (1 Petr 4,13) a aby svým utrpením „doplňovali to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap“ (Kol 1,24). Kristus učil člověka i utrpením konat dobro a prokazovat dobrodiní tomu, kdo trpí. Tímto dvojím aspektem nám plně odhalil smysl utrpení.“;

Pavla čerpá spásná Boží síla ze samotného Krista a také člověk svým utrpením „doplňuje to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap“ (srov. Ko 1,24), což svědčí o tvůrčí povaze utrpení¹⁹³; při trpění s Kristem má utrpení spásný význam a „samotným utrpením se stává zcela novým člověkem“, čímž dospívá „k novému chápání celého svého života a poslání, které má naplnit“¹⁹⁴

3. Utrpení v nemoci lze přijmout jako osobní účast na oslavě Boha¹⁹⁵
4. Nemoc nutí nemocného k zastavení, zamyšlení, přehodnocení mnoha věcí, k čemuž patří i přiznání si vlastních hříchů¹⁹⁶
5. Utrpení může být trestem pro odčinění vlastních hříchů¹⁹⁷
6. Utrpení má výchovnou hodnotu, má vést k obrácení, tedy k obnově dobra v člověku¹⁹⁸

Termín „spolutrpení“ neboli lat. „compassio“ používá i papež Benedikt XVI ve své encyklice o křesťanské naději – viz: SS 40, autor papež Benedikt XVI. v encyklice poznamenává: „Rád bych ještě připojil jednu malou poznámku, nezanedbatelnou pro každodenní život. Součástí určité formy zbožnosti, dnes možná méně užívané, ale ještě donedávna dost rozšířené, byla myšlenka, že malé každodenní námahy, které nás zatěžují a přicházejí nečekaně jako malá, více či méně citlivá bodnutí, je možno „obětovat“, a tak jim dát smysl. V této zbožnosti byla bezpochyby celá řada nezdravých a přehnaných věcí, nicméně je třeba se ptát, jestli také neobsahovala něco podstatného, co by mohlo být užitečné. Co vlastně znamená „obětovat“? Tito lidé byli přesvědčeni, že své malé námahy a starosti mohou zapojit do jednoho velkého Kristova spolutrpení, čímž přispívají do velkého pokladu soucit-soustrasti, který lidstvo nezbytně potřebuje. A tak i drobné nepříjemnosti všedních dnů by mohli získat smysl a přispět tak do celkové bilance dobra a lásky mezi lidmi. Možná bychom se měli ptát, nejsou-li zde skryté možnosti i pro nás.“

¹⁹³ Srov. SD 24.

¹⁹⁴ Srov. SD 27; dále srov. SD 26: „...člověk objevuje spásný význam utrpení, ale rovněž a především v tom, že samotným utrpením se stává zcela novým člověkem. Dospívá totiž k novému chápání celého svého života a poslání, které má naplnit. (...) Když člověk bere na sebe svůj kříž, spojuje se duchovně s Kristovým křížem, odhaluje se mu spásný smysl utrpení, který tím současně proniká z hlediska Kristova do hlediska lidského a stává se tak jeho osobní odpovědí. Tehdy nachází člověk ve svém trápení vnitřní mír a dokonce duchovní radost.“

¹⁹⁵ Srov. příběh o vzkříšení Lazara: „Sestry mu (Ježíšovi) vzkázaly: „Pane, ten, kterého máš rád, je nemocen.“ Když to Ježíš uslyšel, řekl: „Ta nemoc není k smrti, ale k slávě Boží, aby Syn Boží byl skrze ni oslaven.““ (J 11,3-4).

Dalším příkladem poslání nemocného je příběh o uzdravení slepého: „Cestou (Ježíš) uviděl člověka, který byl od narození slepý. Jeho učedníci se ho zeptali: „Mistře, kdo se prohřešil, že se ten člověk narodil slepý? On sám, nebo jeho rodiče?“ Ježíš odpověděl: „Nezhřešil ani on ani jeho rodiče; je slepý, aby se na něm zjevily skutky Boží.““ (J 9,1-3)

¹⁹⁶ SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*, s. 91-92. MUDr. M. Svatošová v dopise svému vážně nemocnému bratranci píše: „Nemoc nás často nutí k zastavení, zamyšlení, přehodnocení mnoha věcí. K přehodnocování patří i to, že si přiznáme své hříchy.“

¹⁹⁷ Srov. SD 10.

¹⁹⁸ Srov. SD 12, dále srov. SD 23: „Pavel v listě Římanům vypovídá (...) o duchovní obnově člověka ve zkouškách a útrapách, která je zvláštním povoláním těch, kdo mají účast na Kristově utrpení: „Chlubíme se i souženými. Víme přece, že soužení plodí vytrvalost. Vytrvalost (plodí)

7. Utrpení jako zkouška věrnosti Hospodinu (srov. Job)¹⁹⁹
8. Utrpení nemocné vybízí k hledání Boha²⁰⁰
9. Utrpení může být pro trpícího cestou k lidskému zraní a vnitřnímu (duchovnímu) růstu²⁰¹; utrpením křesťané zrají pro Boží království²⁰²;

---

osvědčenost, osvědčenost (plodí) naději. Naděje však neklame, protože Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán“ (Ř 5,3–5). - Srov. KKC 1502: „Nemoc se stává cestou obrácení (srov. Ž 38,5; 39,9.12) a Božím odpuštěním začíná uzdravení (srov. Ž 32,5; 107,20; Mk 2,5-12).“

¹⁹⁹ Srov. SD 11, dále srov. SD 23: „Utrpení je totiž vždy zkouškou – a někdy skutečně tvrdou –, jíž je lidstvo podrobena.“

²⁰⁰ Srov. CIKRLÉ, V. Smysl bolesti a utrpení. *Biskupství.cz*. [online]. [cit. 2009-10-31]. Dostupné na WWW: <www.biskupstvi.cz/dokumenty/smyslbolesti.rtf>.

Dále srov. *Katechismus katolické církve*, s. 382, čl. 1501: „Velmi často nemoc vyvolává hledání Boha a návrat k němu.“

²⁰¹ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Přel. V. Jochmann. Brno : Cesta, 2006, s. 109. Přel. z: *Ärztliche Seelsorge*. ISBN 80-7295-085-1: „To, před čím má utrpení člověka chránit, je apatie, umrtvující duševní strnulost. Dokud trpíme, zůstáváme duševně naživu. Ano v utrpení dokonce zrajeme, v utrpení rosteme – činí nás bohatšími a mocnějšími.“;

Dále srov. OPATRNÝ, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 3. dopl. vyd. Praha : Pastorační středisko Praha, 2006, s. 13: „V běhu lidského života může být nemoc také výzvou k obrácení, prostředkem k lidskému zraní a nástrojem spásy. To ovšem nic nemění na skutečnosti, že je třeba proti ní bojovat a že je třeba nemocným v tomto boji pomáhat.“

Dále srov. OPATRNÝ, A. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Praha : Pastorační středisko Praha, 2005, s. 78: „Nemocný má i v těžkých stavech mnohdy možnost svůj život dotvořit a často má potřebu zvládnout své obavy, strachy a nenaplněné úkoly v kontaktu s někým, ke komu má důvěru.“

Dále srov. SLABÝ, A. Duchovní aspekty paliativní medicíny. In VORLÍČEK J.; ADAM, Z.; POSPÍŠILOVÁ, I. et al. *Paliativní medicína*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Grada, 2004, s. 453. ISBN 80-247-0279-7: „Když se starý člověk zamýšlí nad uplynulými léty, nejednou si uvědomí, že právě v obtížných životních situacích dozrával. Cítí, že prožité utrpení patří k jeho životu, a nechtěl by je z něhovyškrtnout. Také v dějinách lidských společenství se vyskytují období, kdy utrpení mobilizuje mravní síly. Vážnou nemoc tedy lze chápat jako příležitost k osvědčení a podnět k vnitřnímu růstu. (...) Nemoc nejednou pomáhá získat lepší vhled do duchovních skutečností a prožít novou konverzi.“

Dále srov. KKC 1501: „Nemoc může vést k úzkosti, k uzavření se do sebe, někdy dokonce k zoufalství a vzpouře proti Bohu. Může však také napomáhat člověku k větší zralosti, pomoci mu rozlišit v jeho životě, co není podstatné, aby se zaměřil na to, co je důležité.“ - OPATRNÝ, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 3. dopl. vyd. Praha : Pastorační středisko Praha, 2006, s. 13: „V běhu lidského života může být nemoc také výzvou k obrácení, prostředkem k lidskému zraní a nástrojem spásy.“

Dále srov. PROKOP, J. M.; KABELKA, L. Duchovní služba u nevyčísitelně nemocných. In SLÁMA, O.; KABELKA, L.; VORLÍČEK, J. et al. *Paliativní medicína pro praxi*. Praha : Galén, 2007, s. 344. ISBN 978-80-7262-505-5: „Utrpení může (...) být i cestou k nápravě, přispívá nejen k očistě člověka, ale i ke spáse celého světa (snášením utrpení člověk pomáhá i ostatním lidem – aktivní zvládnání utrpení).“

²⁰² Srov. SD 21.

utrpení je výzvou k mravní velikosti člověka a osvědčení jeho duchovní zralosti²⁰³

10. Vážně nemocní mohou přijmout svou nemoc jako posláni k pomáhání podobně nemocným²⁰⁴

Smysl pro okolí trpícího

1. Zásadním úkolem na cestě k závěru života je smíření se sebou samým a dosavadním životem; **s bližními, kteří už zemřeli a těmi, kteří žijí**; případně u věřícího příslušníka monoteistických náboženství smíření s Bohem,²⁰⁵ **trpící mohou být nástrojem k usmíření i rodinných blízkých mezi sebou**²⁰⁶; utrpení může dle mého názoru

²⁰³ Viz SD 22, dále srov. SD 23: „V utrpení je ovšem obsažena i zvláštní výzva ke ctnosti, v níž je třeba se cvičit. Je to ctnost vytrvalosti ve snášení útrap a zla. Člověk takto jednající nalézá naději, kterou je udržován v přesvědčení, že utrpení ho nezdolá a nikdy ho nemůže zbavit lidské důstojnosti, spojené s poznáním smyslu života. Vyjevuje se mu právě tento smysl spolu s působením Boží lásky, jež je největším darem Ducha svatého. Pokud má člověk podíl na této lásce, nachází v nitru utrpení sám sebe: objevuje „život“, o němž se domníval, že jej kvůli svému trápení ztratil (srov. Mk 8,35; Lk 9,24; Jan 12,25).“

²⁰⁴ Poznámky z rozhovoru s onkologicky nemocnou dobrovolnicí Petrou K. z Hospice Anežky České v Červeném Kostelci (2009). Osobní archiv Petra Černého. Zmíněná dobrovolnice přes svou neblahou diagnózu v hospici doprovázela terminálně onkologicky nemocné pacienty, než sama zemřela.

²⁰⁵ OPATRŇÝ, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 3. dopl. vyd. Praha : Pastorační středisko Praha, 2006, s. 6-7.

Dále srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*, s. 92. ISBN 978-80-7195-307-4: „Hříchy, které leží u kořene našich nemocí, mají patrně nejčastěji podobu dluhu, opomenutí, zanedbání - onoho „měl jsem učinit a neučinil jsem“. Někdy v sobě nosíme sklony a hluboce zakořeněné životní postoje, které sice dokážeme ovládat tak, že se neprojeví v našem chování. Potlačujeme je do podvědomí - ale právě tam, v naší hloubce, v našem „srdci“, nepřestávají skrytě pracovat. Tam, hluboko v nás, nosíme mnohdy různá nepřátelství, nechotu odpustit, závist, zahořklost, nedůvěru k druhým, k životu - a koneckonců i k Bohu. Nosíme tam své přehnané ambice a vzdušné zámky nezralých tužeb a ješitných plánů, které nám někdy brání poctivě přijmout celou skutečnost a skutečné úkoly našeho života. Nosíme tam uraženou ješitnost a často i pýchu.“ – Srov. Apoštol Pavel v Listě Římanům: „Nikomu nebudte nic dlužni, než abyste se navzájem milovali, neboť ten, kdo miluje druhého, naplnil zákon.“ (Ř 13,8)

²⁰⁶ Srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*, s. 33: „Člověk může např. odpustit křivdy a taky to dát zřetelně najevo. A právě tohle může být v jeho životě tím vrcholným bodem, který dá zpětně smysl celému předchozímu životu. Náhlá smrt ve spánku by ho o tuto příležitost připravila - ledaže by na ni byl připraven, přestože ji ještě nečeká. Ale kolik zdravých lidí oplývá takovou moudrostí?“

člověka přinutit a dovést k jeho opravdovému poslání na konci života tím, že mu „nedovoluje“ dělat mnoho věcí a nutí ho při vědomí krátkého zbytku života dělat věci opravdu nejdůležitější pro pokoj své duše, což je především smíření s rodinou, s přáteli, s Bohem i se sebou samým²⁰⁷

2. Nemocný může své utrpení v modlitbě obětovat za určité dobro pro potřebné²⁰⁸; utrpení nemocného může mít i výkupný smysl za hříchy druhého²⁰⁹
3. Vážně nemocný může být ve svém dlouhodobějším utrpení velikou příležitostí k přehodnocení dosavadního žebříčku hodnot lidí ve svém okolí²¹⁰
4. Utrpení nemocných přivádí okolní zdravější lidi k obrácení a proměně lidského srdce²¹¹; umírající může okolní lidi přimět

²⁰⁷ Srov. OPATRŇÝ, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 3. dopl. vyd. Praha : Pastorační středisko Praha, 2006, s. 6-7. - Dále srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*, s. 92. ISBN 978-80-7195-307-4.

²⁰⁸ Praxe v církvi.

²⁰⁹ Srov. KKC 1502 – srov. Iz 53,11.

²¹⁰ Srov. SVATOŠOVÁ, M. MUDr. Marie Svatošová: Postřehy ze školy, kde vyučují umírající. Tamtéž. Lékařka Marie Svatošová ve svém webovém článku „Postřehy ze školy, kde vyučují umírající“ dále poznamenává: „Právě od našich umírajících pacientů se učíme poznávat pravé hodnoty života. Kdybychom byli schopni dosáhnout stádia přijetí již v mládí, prožili bychom mnohem smysluplnější život, dokázali bychom se radovat z maličkostí a jistě bychom měli i jiný žebříček hodnot.“;

Dále srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*. 6. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 33. ISBN 978-80-7195-307-4: „Delší nemoc totiž často mívá i svoji velice významnou pozitivní stránku. Bývá velikou příležitostí a to nejen pro nemocného, ale i pro celé jeho okolí. Vážná nemoc zpravidla vede člověka k přehodnocení svého dosavadního žebříčku hodnot. Je-li tato příležitost správně pochopena a zúročena, může být nemoc tím nejplodnějším a nejcennějším úsekem života. Stále ještě není pozdě!“

²¹¹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého otce Jana Pavla II. k oslavě třetího světového dne nemocných 11. února 1995*. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 1995, s. 3. – Srov. SD 26: „Je-li tělo těžce nemocné a naprosto oslabené a člověk není téměř schopen žít a pracovat, tehdy více vyniká jeho *vnitřní zralost a duchovní velikost*, která je působivým ponaučením pro srdce lidí zcela zdravých.“ – Srov. 2 K 7,10.

Srov. OPATRŇÝ, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 3. dopl. vyd. Praha : Pastorační středisko Praha, 2006, s. 13: „V běhu lidského života může být nemoc také výzvou k obrácení, prostředkem k lidskému zrání a nástrojem spásy. To ovšem nic nemění na skutečnosti, že je třeba proti ní bojovat a že je třeba nemocným v tomto boji pomáhat.“

ke smysluplnějšímu životu, aby ho přestali užívat tolik pro vlastní potěšení ale i pro druhé²¹²

5. Trpící mohou přivést lidi v okolí k lidskému soucitu, solidaritě a dobrotě²¹³; „svět utrpení“ vyzývá lidi k pospolitosti a sblížení, zesiluje touhu po laskavosti a péči²¹⁴
6. Utrpení lze vnímat jako „Boží návštěvu“,²¹⁵ má v nás probouzet lásku a dávat nám zdravějším podněty ke skutkům lásky k bližnímu a k proměně celé lidské civilizace v civilizaci lásky²¹⁶; podobně jako v příběhu o dobrém Samaritánovi, utrpení má osvědčit lásku člověka:

²¹² Srov. OPATRŇY, A. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*, s. 68: „Člověk potřebuje žít pro někoho – pro něco – s vědomím určité užitečnosti – s prožíváním smyslu života.“

Dále srov. SS 39: „Měli bychom také vědět, že právě v malých každodenních alternativách, v nichž stavíme dobro před pohodlnost, žijeme skutečně svůj život.“

Dále srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Přel. V. Jochmann. Brno : Cesta, 2006, s. 108. Přel. z: *Ärztliche Seelsorge*. ISBN 80-7295-085-1: „... člověk „není na světě pro potěšení““

Dále srov: CANTALAMESSA, R. *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 101: „Duchu služby se také přiči na druhé straně přehnané lpění na vlastních zvyklostech a pohodlí. Prostě, změkčilost. Nemůže vážně sloužit druhým ten, kdo stále hledí, aby uspokojil sebe, kdo si dělá modlu ze svého odpočinku, ze svého volného času, ze svého rozvrhu hodin. Pravidlo služby zůstává stále totéž: Kristus neměl zalíbení sám v sobě.“ Cantalamessa poukazuje na verš z Listu apoštola Pavla Římanům: „Vždyť Kristus neměl zalíbení sám v sobě,..." (Ř15,3). – Dále srov. Srov. SS 38: „Skutečná míra lidství se podstatně určuje ve vztahu k utrpení a k trpícímu. A to platí jak pro jednotlivce, tak pro společnost. Taková společnost, která nedokáže přijmout trpící a neumí jejich utrpení sdílet a vnitřně nést svým soucitem, je společností krutou a nelidskou. Společnost neumí přijímat trpící a být jim oporou v jejich trápení tehdy, pokud to neumějí jednotlivci, a podobně jednatel neumí přijímat utrpení druhého, pokud sám nedokáže najít v utrpení smysl, očistnou cestu zrání, cestu naděje.“

²¹³ Srov. DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C. Utrpení v životě a papežském úřadu Jana Pavla II, In tamtéž, s. 18. Dle autorů papež Jan Pavel „vždy, ale zejména u příležitosti Dne nemocných nebo při duchovních cvičeních pro nemocné, věnoval pozornost tomu, aby se okolo lidského utrpení rodil také lidský soucit, solidarita a dobrota.“

²¹⁴ Srov. SD 8.

²¹⁵ Srov. DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C. Utrpení v životě a papežském úřadu Jana Pavla II, In tamtéž, s. 25.

²¹⁶ SD 30: „V Kristově spasitelném programu, jako i v programu Božího království je utrpení na světě proto, aby vzbuzovalo lásku, dalo podnět ke skutkům lásky k bližnímu a aby proměnilo celou lidskou civilizaci ve „společenství lásky“. V této lásce se plně uskutečňuje spásný význam utrpení a získává tak konečnou platnost.“ – srov. SD 29: Utrpení „má sloužit také k tomu, aby v lidech probouzelo lásku jako nezištný dar sebe sama druhým, trpícím lidem“.

Dále srov. ANGE, D. *Momentky ze života Jana Pavla II*. Přel. J. Švancarová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 96. Přel. z: *Rire et pleure avec Jean-Paul II*. ISBN 978-80-7195-280-0. Během jedné generální audience Jan Pavel II. pronesl: „V utrpení se skrývá zvláštní síla, která člověka vnitřně přibližuje ke Kristu; je to zvláštní milost. (...) Uvolňuje v člověku schopnost milovat, přesněji nezištně darovat vlastní já ve prospěch bližních, těch, kteří trpí. Svět utrpení neustále vyzývá, abych tak řekl, jiný svět, svět lidské lásky.“

má sloužit k tomu, „aby v lidech probouzelo lásku jako nezištný dar sebe sama druhým, trpícím lidem“.²¹⁷

7. Vážně nemocní mohou být nástrojem Ducha svatého a předávat tak Boží lásku a radost duchovně vyprahlým²¹⁸

---

²¹⁷ SD 29.

²¹⁸ Poznámky ze svědectví dobrovolníků z doprovázení pacientů v Hospici Anežky České v Červeném Kostelci (2009). Osobní archiv Petra Černého.

Praktická část

4. VÝZKUM

Cílem praktické části je popsat názory různorodého obyvatelstva České republiky na poslání u vážně nemocných a umírajících. Pro výzkum byla použita anketa (viz. příloha I) povahou kvalitativní sondy, u které byla rozhodující stanovená kritéria namísto konkrétního počtu respondentů, aby se vytvořil co nejobektivnější vzorek názorů společnosti. Dotazování probíhalo během měsíců října 2009 až ledna 2010 převážně formou rozesílání elektronickou poštou a v menší míře pomocí papírových anket. Pro vyhodnocování ankety jsem použil sekundární analýzu dat a obsahovou analýzu dat.

Prvním cílem výzkumu je zjistit, zda respondenti vůbec spatřují u vážně nemocných a umírajících nějaké poslání.

Druhým cílem výzkumu, je zjistit u respondentů, kteří vidí poslání vážně nemocných a umírajících – v čem konkrétně ono poslání nalézají.

Pro anketu si stanovuji následující kritéria:

- 1) věk respondentů nebude nižší než 18 let
- 2) minimálně 50 % respondentů musí být muži
- 3) počet respondentů z jednoho kraje ČR nepřesáhne 20 % z celkového počtu respondentů
- 4) 10 % respondentů musí mít vysokou školu
- 5) 65 % respondentů nesmějí být věřící v Boha, kterého chápou jako osobu
- 6) 75 % respondentů nesmí být pracovníci pomáhajících profesí (tzn. lékař, zdravotní sestra, pečovatelka, sociální pracovník, psycholog, psychoterapeut, duchovní, ap.)
- 7) nejzazší termín pro předání vyplněné ankety je 31. leden 2010

4.1 Údaje o respondentech

Celkem se podařilo získat odpovědi od 128 respondentů. Elektronickou poštou respondenti odeslali 94 vyplněných anket, zbylých 34 ks bylo odevzdáno pomocí papírových formulářů.

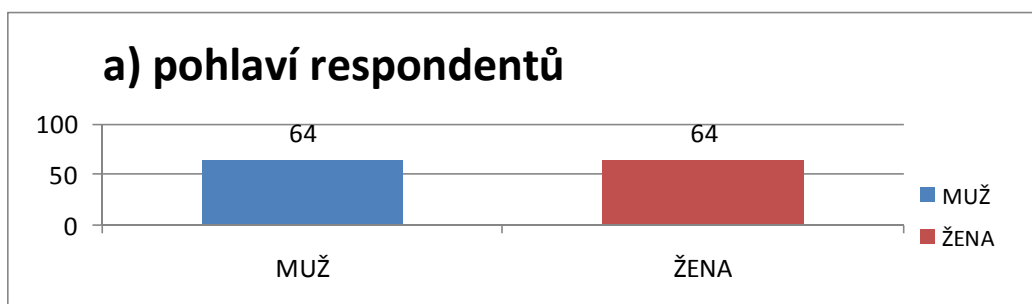
Všechna stanovená kritéria se podařilo naplnit. Vzhledem k povaze výzkumu jako ankety se stanovenými kritérii nebylo možné zaručit vyváženost v počtu respondentů tam, kde to stanovené kritérium nespécifikovalo. Největší nevyváženost v zastoupení respondentů se ukázala u nadměrného počtu vysokoškolsky vzdělaných (51 %), dále ve věkovém složení převažovala věková skupina 18 - 30 let (46 %) a disproporce se objevily také v zastoupení jednotlivých krajů ČR.

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů

	počet	%
muži	64	50 %
ženy	64	50 %

Tabulka č. 1 říká, že 64 respondentů (50 %) bylo mužského a 64 (50 %) ženského pohlaví.

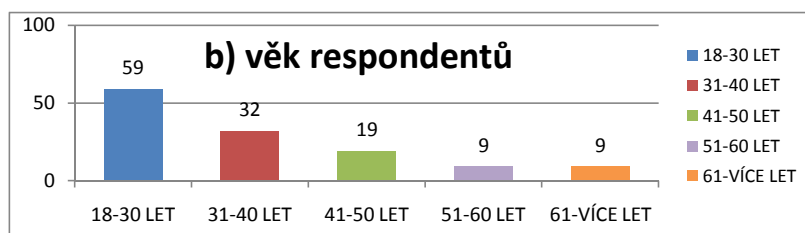
Graf č. 1 Pohlaví respondentů

Tabulka č. 2 Věk respondentů

VĚK RESPONDENTŮ	POČET RESPONDENTŮ	%
18 -30 let	59	46 %
31 – 40 let	32	25 %
41 – 50 let	19	15 %
51 – 60 let	9	7 %
61 – více let	9	7 %

Tabulka č. 2 shrnuje věkové rozvrstvení zkoumaného vzorku populace. Nejvíce dotázaných 46% (59) bylo ve věku 18-30 let, 25% (32) bylo ve věku od 31 do 40 let, 15% (19) ve věku 41-50 let, 7% (9) respondentů bylo ve věku 51-60. Věková skupina 61 a více let tvořila rovněž 7% (9).

Graf č. 2 Věk respondentů

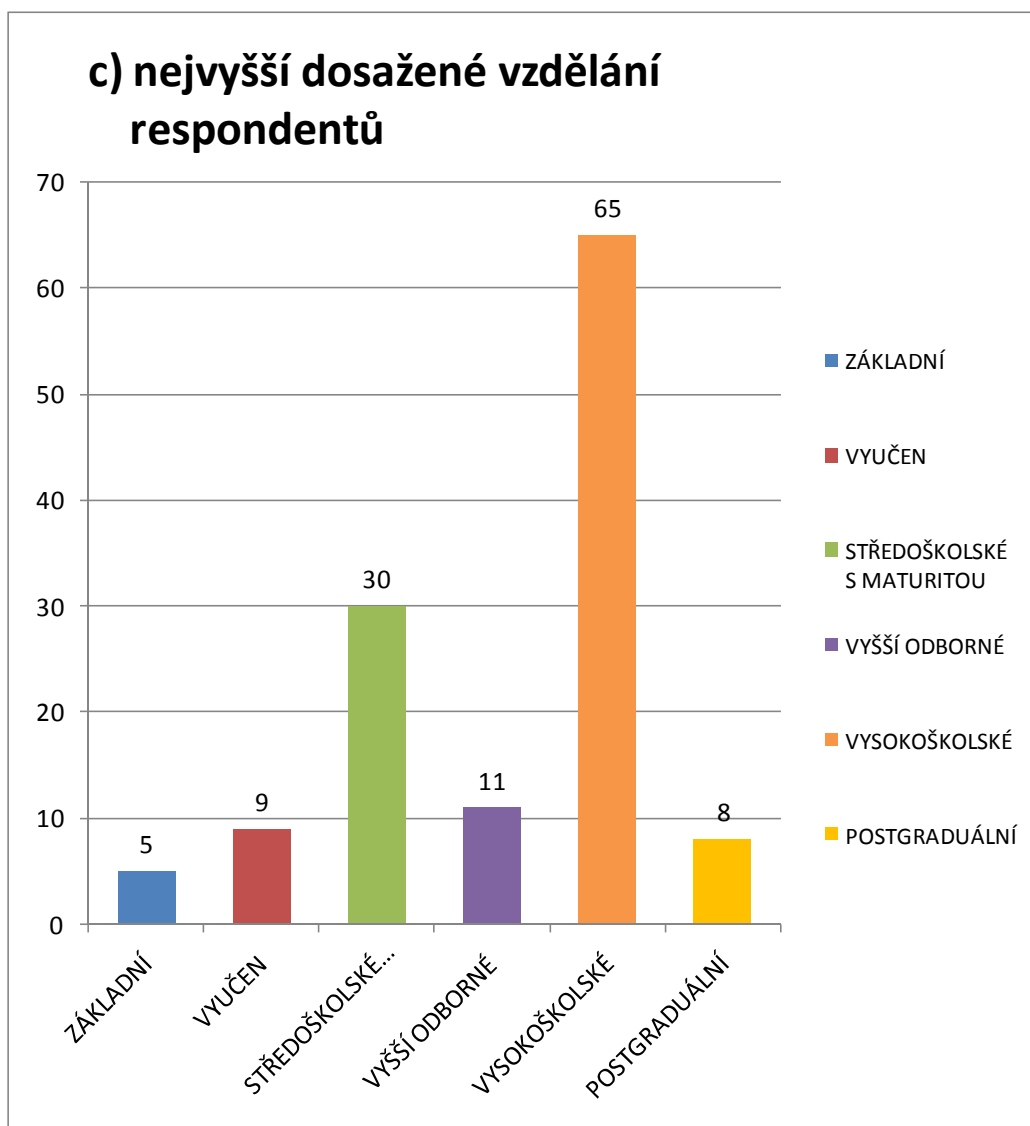
Graf č. 2 znázorňuje věk respondentů. Na věkovém složení respondentů se jistě promítl i fakt, že většina anket byla rozesílána elektronickou poštou a starší generace dává přednost papírovým formulářům.

Tabulka č. 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

VZDĚLÁNÍ	POČET RESPONDENTŮ	%
Základní	5	4 %
Vyučen	9	7 %
Středoškolské s maturitou	30	23 %
Vyšší odborné	11	9 %
Vysokoškolské	65	51 %
Postgraduální	8	6 %

Z tabulky č. 3 a rovněž z grafu č. 3 je na první pohled patrné, že ankety se zúčastnilo nejvíce vysokoškolsky vzdělaných respondentů – 51 % (65). Druhou nejpočetnější skupinu tvoří lidé, kteří mají dokončenou střední školu s maturitou – 23 % (30). 9 % (11) dokončilo vyšší odbornou školu, 7 % (9) respondentů je vyučených a 6 % (8) respondentů má ukončené postgraduální studium. Nejmenší procento respondentů - 4 % (5) dokončilo základní školu.

Graf č. 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

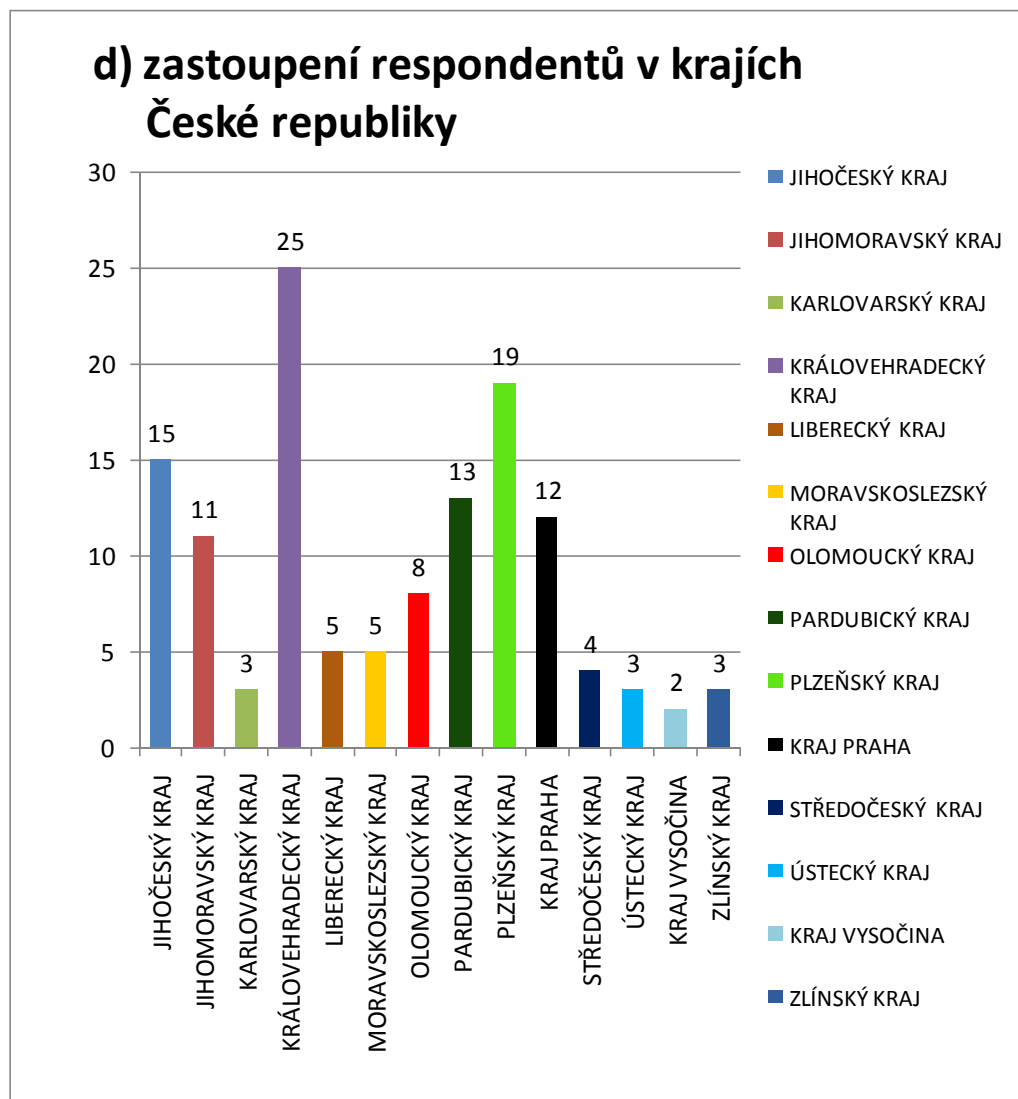

Tabulka č. 4 Zastoupení respondentů v krajích České republiky

KRAJ ČESKÉ REPUBLIKY	POČET RESPONDENTŮ	%
Jihočeský	15	12 %
Jihomoravský	11	9 %
Karlovarský	3	2 %
Královéhradecký	25	20 %
Liberecký	5	4 %
Moravskoslezský	5	4 %
Olomoucký	8	6 %
Pardubický	13	10 %
Plzeňský	19	15 %
Praha	12	9 %
Středočeský	4	3 %
Ústecký	3	2 %
Vysočina	2	2 %
Zlínský	3	2 %

Tabulka č. 4 obsahuje data o počtech respondentů z jednotlivých krajů České republiky. Jsou zastoupeny všechny kraje. Nejvíce zastoupený byl kraj Královéhradecký 20 % (25) respondentů, dále kraj Plzeňský 15 % (19), Jihočeský 12 % (15), Pardubický 10 % (13), Praha 9 % (12) a Jihomoravský kraj 9 % (11) respondentů. 6% (8) respondentů pocházelo z kraje Olomouckého, 4 % (5) z Libereckého, rovněž 4 % (5) z Moravskoslezského a ze Středočeského kraje byla 3 % (4) respondentů. Nejméně zastoupené byly tyto kraje: Karlovarský, Ústecký a Zlínský každý 2 % (3) respondentů a kraj Vysočina, odkud pocházela pouze 2 % (2) dotázaných.

Graf č. 4 Zastoupení respondentů v krajích České republiky

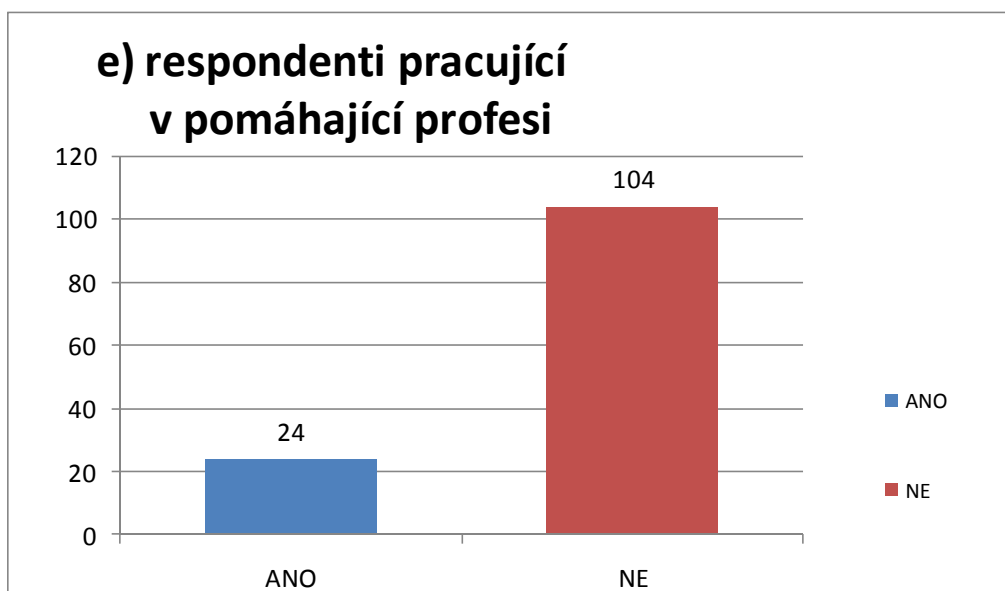

V grafu č. 4 je barevně znázorněno zastoupení krajů ČR podle bydliště respondentů. Nejvíce respondentů pocházelo z Královéhradeckého, Plzeňského a Jihočeského kraje. Naopak nejméně se podařilo ankety distribuovat na Vysočině v kraji Karlovarském, Ústeckém a Zlínském.

Tabulka č. 5 Respondenti pracující v pomáhající profesi

PROFESE RESPONDENTŮ	POČET RESPONDENTŮ	%
Pomáhající profese	24	19 %
Jiná profese	104	81 %

Tabulka č. 5 uvádí, že 19 % (24) respondentů pracuje v pomáhajících profesích, tzn. jako lékaři, zdravotní sestry, pečovatelky, sociální pracovníci, psychologové, psychoterapeuti nebo duchovní. Zbývajících 81 % (104) respondentů se věnuje jiné profesi.

Graf č. 5 Respondenti pracující v pomáhající profesi

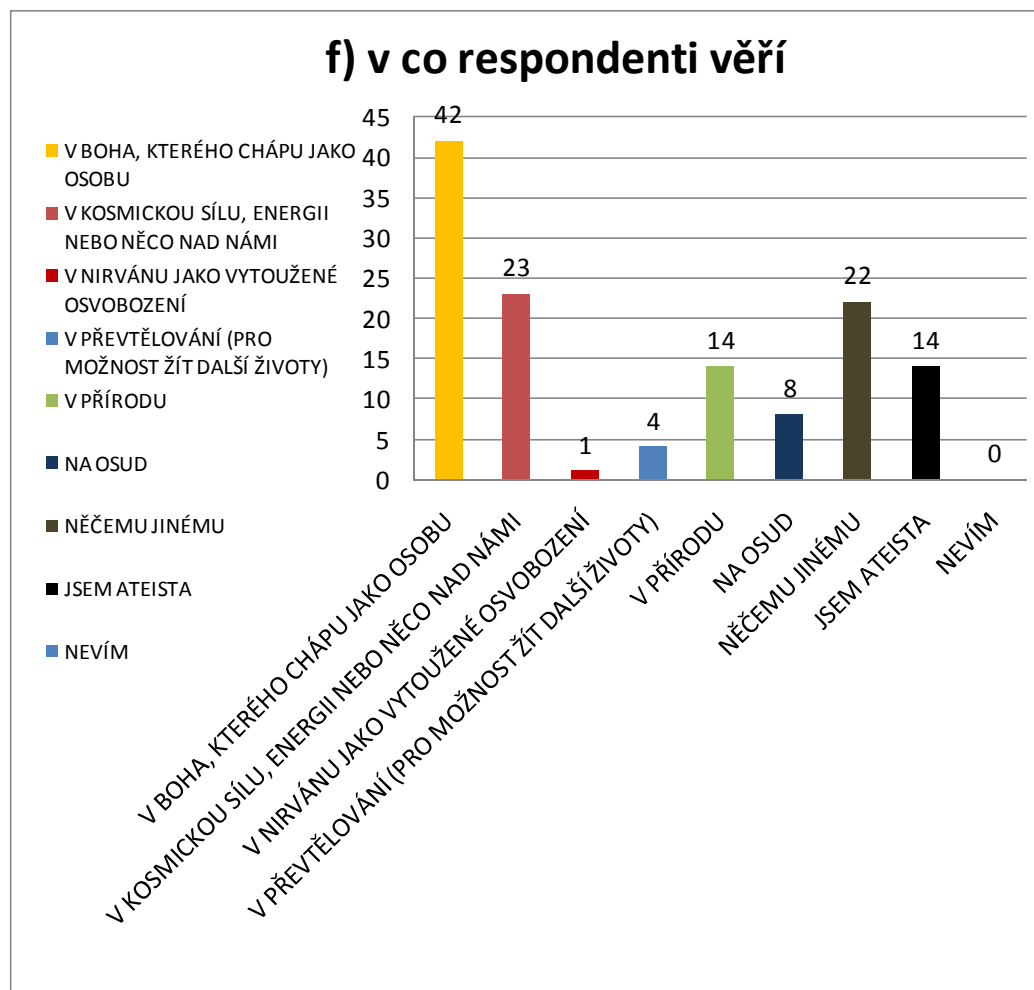
Na grafu 5 vidíme, že bezmála pětina (19 %) respondentů se setkává s vážně nemocnými a umírajícími dennodenně v rámci své profese.

Tabulka č. 6 V co respondenti věří

VÍRA	POČET RESPONDENTŮ	%
V Boha, kterého chápu jako osobu	42	33 %
V kosmickou sílu, energii nebo něco nad námi	23	18 %
V nirvánu jako vytoužené osvobození	1	1 %
V převtělování (pro možnost žít další životy)	4	3 %
V přírodu	14	11 %
Na osud	8	6 %
Něčemu jinému	22	17 %
Jsem ateista	14	11 %
Nevím	0	0 %

V tabulce č. 6 ukazuje, jaká je víra respondentů. Nejvíce bylo těch, kteří věří v Boha, kterého chápou jako osobu – 33 % (42). 18 % (23) respondentů věří v kosmickou sílu, energii nebo něco nad námi. 17 % (22) respondentů zaškrtnulo, že věří něčemu jinému, přičemž někteří z nich doplnili, že věří v Boha jako lásku, dobro, přátelství nebo energii v nás, jiní věří v sebe či v zákony rozumu a další uvedli, že věří zároveň v převtělování, v neosobního boha, osud i přírodu. Respondentů, kteří věří v přírodu, bylo 11 % (14) a stejný počet – 11 % (14) ateistů. 6 % (8) respondentů věří na osud, 3 % (4) v převtělování jako možnost žít další životy a 1 % (1) věří v nirvánu. Ukázalo se, že žádný z respondentů nezaznamenal, že „neví“, čemu věří. Z toho plyne, že všichni něčemu věří.

Graf č. 6 V co respondenti věří

Graf č. 6 demonstruje víru respondentů.

4.2 První cíl výzkumu

Prvním cílem výzkumu je zjistit, jestli respondenti vůbec vidí v utrpení a umírání nějaký smysl. Pro zajímavost jsem pak zjišťoval, jestli o tématu více přemýšlejí muži nebo ženy, jestli má na postoj k utrpení vliv vzdělání, jak ovlivní pohled na utrpení a umírání práce v pomáhající profesi a jak víra respondentů.

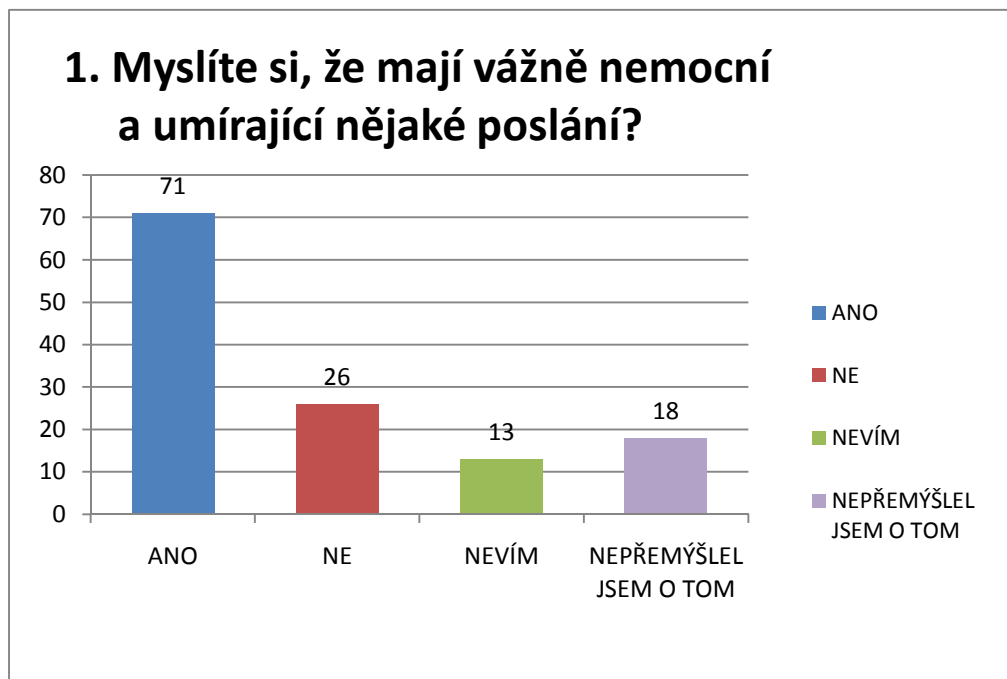
Vzhledem k poměrově nevyváženému počtu respondentů z jednotlivých krajů nelze vyvodit objektivní závěry plynoucí podle kategorie kraje České republiky.

Tabulka č. 7 Názor respondentů na poslání vážně nemocných a umírajících

NÁZOR RESPONDENTŮ	POČET RESPONDENTŮ	%
ANO	71	56 %
NE	26	20 %
NEVÍM	13	10 %
NEPŘEMÝŠLEL JSEM O TOM	18	14 %

Tabulka č. 7 a z ní vyplývající graf č. 7 zaznamenávají postoj respondentů k otázce poslání vážně nemocných a umírajících. 56 % (71) respondentů vidí v utrpení vážně nemocných a umírajících nějaké poslání, 10 % (13) neví, 14 % (18) respondentů o tom nikdy nepřemýšlelo a 20 % (26) zaškrtnulo ne, přičemž jeden respondent dopsal, že je zásadně proti tomu, aby vážně nemocní a umírající trpěli.

Graf č. 7 Názor respondentů na poslání vážně nemocných a umírajících

Tabulka č. 8**Analýza postoje k poslání vážně nemocných a umírajících u mužů a žen**

	% mužů	% žen
ANO	58 %	53 %
NE	22 %	19 %
NEVÍM	9 %	11 %
NEPŘEMÝŠLEL JSEM O TOM	11 %	17 %

Z tabulky č. 8 je patrné, že přibližně stejné procento mužů i žen z celkového počtu odpovědí stejného druhu zaškrtnulo rozhodně ano či rozhodně ne, rovněž počet odpovědí „nevím“ je téměř vyrovnaný. Ženy častěji odpovídaly, že o tom, zda mají vážně nemocní a umírající lidé nějaké poslání, nepřemýšlely (17 %).

Tabulka č. 9**Analýza postoje k poslání vážně nemocných a umírajících u dvou nejvíce zastoupených skupin respondentů v kategorii vzdělání**

	% vysokoškolsky vzdělaných respondentů	% středoškolsky vzdělaných respondentů
ANO	57 %	50 %
NE	21 %	17 %
NEVÍM	8 %	13 %
NEPŘEMÝŠLEL JSEM O TOM	14 %	20 %

V tabulce č. 9 je uvedeno, jaké postoje k poslání vážně nemocných a umírajících zaujali vysokoškolsky vzdělaní respondenti (51 % z celkového počtu respondentů) a jak odpovídali středoškolsky vzdělaní respondenti s maturitou (23 % z celkového počtu respondentů). 57 % vysokoškolsky vzdělaných lidí si myslí, že vážně nemocní a umírající mají nějaké poslání. Ke stejnému názoru se přiklonilo též 50 % středoškolsky vzdělaných. Také „ne“ vyslovilo procentuálně o něco více vysokoškoláků (21%) než středoškolsky vzdělaných (17%). I mezi vysokoškolsky a středoškolsky vzdělanými lidmi je

však poměrně velké procento respondentů, kteří nevědí, zda mají vážně nemocní a umírající nějaké poslání nebo o tom nikdy nepřemýšleli.

Vzhledem k nerovnoměrnému zastoupení respondentů v kategorii vzdělání lze vyvozovat objektivní závěry pouze o postoji vysokoškolsky a středoškolsky vzdělaných respondentů k poslání vážně nemocných a umírajících.

Tabulka č. 10

Analýza postoje k poslání vážně nemocných u respondentů pracujících v pomáhajících profesích (19 % z celkového počtu respondentů)

	počet respondentů	%
ANO	15	62 %
NE	4	17 %
NEVÍM	1	4 %
NEPŘEMÝŠLEL JSEM O TOM	4	17 %

Tabulka č. 10 shrnuje postoje respondentů, kteří se s vážně nemocnými a umírajícími setkávají při vykonávání své profese. Velmi překvapivé je zjištění, že i mezi těmito respondenty je 17 %, kteří o poslání vážně nemocných a umírajících dosud nepřemýšleli a 4 % z nich neví, zda se dá v souvislosti s nemocí a umíráním mluvit o poslání. 17 % respondentů z pomáhajících profesí si myslí, že vážně nemocní a umírající nemají žádné poslání. Domnívám se, že právě proto se ve své práci snaží jejich utrpení zmírnit a pomoci jim od něj. Většina respondentů z pomáhajících profesí (62 %) vidí u vážně nemocných a umírajících nějaké poslání.

Tabulka č. 11**Analyza postoje různých věřících respondentů k poslání vážně nemocných a umírajících**

Víra respondentů	ANO	NE	NEVÍM	NEPŘEMÝŠLEL JSEM O TOM	CELKEM
V Boha, kterého chápu jako osobu	79 %	5 %	7 %	9 %	100 %
V kosmickou sílu, energii nebo něco nad námi	61 %	17 %	13 %	9 %	100 %
V nirvánu jako vytoužené vysvobození	100 %	0 %	0 %	0 %	100 %
V převtělování (možnost žít další životy)	100 %	0 %	0 %	0 %	100 %
V přírodu	35,5 %	21,5 %	21,5 %	21,5 %	100 %
Na osud	25 %	37,5 %	12,5 %	25 %	100 %
Něčemu jinému	50 %	27 %	5 %	18 %	100 %
Jsem ateista	7 %	57 %	14 %	22 %	100 %
Nevím	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Z tabulky č. 11 vyplývá, že víra respondentů velmi úzce souvisí s jejich pohledem na poslání vážně nemocných a umírajících. Věřící v převtělování a v nirvánu se shodnou na tom, že vážně nemocní a umírající mají nějaké poslání (100 %). Ti, kdo věří v osobního Boha a kdo se hlásí k víře v něco nad námi, rovněž nejméně z poloviny spatřují v utrpení jistý smysl a poslání (věřící v osobního Boha 79 %, věřící v kosmickou sílu, energii nebo něco nad námi 61 %). Také respondenti, kteří uvedli, že věří v něco jiného, odpověděli v 50 %, že vážně nemocní a umírající mají nějaké poslání. Zde se promítl fakt, že věřící „v něco jiného“ často dopsali, že věří v Boha jako lásku, dobro, energii v nás nebo v Boha a zároveň v přírodu či převtělování.

Mezi těmi, kdo věří v přírodu, mírně převažuje kladný názor (35,5 %) a mezi těmi, kdo věří v osud, zase nevýrazně převažují odpovědi záporné (37,5 %). V kategorii věřících v přírodu a v osud najdeme také poměrově nejvíce respondentů, kteří zvolili odpověď „nevím“ či „nepřemýšlel jsem o tom“.

Na druhé straně více než polovina těch, kdo jsou ateisté, žádný smysl v utrpení nespátřuje. Ateisté v největší míře odpovídali „ne“ (57 %) a pouze jediný respondent ateista (7 %) odpověděl kladně. Záporné odpovědi na otázku

po smyslu utrpení uvádějí rovněž ti, kdo věří v něco jiného – v sebe či v zákony rozumu.

Vzhledem k malému počtu respondentů věřících v nirvánu a převtělování nelze tyto kategorie objektivně posoudit.

4.3 Druhý cíl výzkumu

4.3.1 Analýza odpovědí respondentů na otevřenou otázku po smyslu utrpení

Odpovědi respondentů, kteří u vážně nemocných a umírajících poslání vidí, byly pro přehlednost zařazeny do kategorií a podkategorií podle povahy poslání. Někteří respondenti zvolili více kategorií současně.

Tabulka č. 12

Poslání vážně nemocných a umírajících podle respondentů

Kategorie poslání	Konkrétní poslání	Počet respondentů	%
Smysl pro trpícího		31	44 %
	Zkušenost utrpení - cesta k moudrosti	7	
	Hledání smyslu života	6	
	Přerovnání hodnot	6	
	Odčinění špatností z dosavadního, případně z minulého života (karma)	5	
	Čas na smíření s blízkými	3	
	Osobní obrácení, šance pro návrat do církve	3	
	Touha pomáhat dalším, kteří se ocitnou v podobné situaci	1	
Smysl pro okolí trpícího		44	62 %
	Uvědomit si cenu života a zdraví, svou smrtelnost, přerovnání hodnot	21	
	Prohloubit schopnost vcítění, soucitu a pochopení pro druhého v jeho utrpení	8	
	Obrácení, snaha žít lépe	5	
	Stmelení rodiny a napravení vztahů	4	
	Předávání hodnot a zkušeností (moudrosti)	4	

Kategorie poslání	Konkrétní poslání	Počet respondentů	%
	Zkouška (zda se postará rodina o svého blízkého)	2	
Všeobecný smysl		6	8 %
	Poslání člověka v každé chvíli své existence, tedy i v utrpení a umírání	6	
Duchovní smysl		29	41%
	Obětovat utrpení na určitý úmysl	9	
	Ukazovat „nevěřícím“ na Boha, konečnost života, naději a tímto svědectvím druhé k Bohu přibližovat	6	
	Účast na Kristově utrpení (kříži)	5	
	Víc času na modlitbu a duchovní rozhovory	4	
	Duchovní růst, zdroj milosti	3	
	Smíření s Bohem	2	

Tabulka č. 12 nám říká, že nejvíce respondentů - 62 % (44) z kladných odpovědí na smysl poslání vidí poslání vážně nemocných a umírajících v působení na jejich okolí (příbuzní, přátelé, ošetřující personál, ...). Respondenti nejčastěji uvádějí, že setkání s utrpením nám dává možnost uvědomit si cenu života a zdraví a přerovnat tak svůj žebříček hodnot. Blízcí trpícího se mohou odvrátit od špatného života a snažit se žít lépe. Navíc se učí schopnosti vcítění, soucitu a prohlubuje se schopnost pochopení druhého v jeho bolesti. Utrpení blízké osoby může být pro nás také zkouškou a může navíc rodinu stmelit a napravovat pokřivené vztahy. Trpící nás obohacují svou životní moudrostí a zkušenostmi.

44 % (31) respondentů si uvědomilo smysl utrpení pro samotného trpícího. Pohybujeme se stále v rovině mezilidských vztahů a hodnot. Prožité utrpení je pro nemocného cennou zkušeností, která jej podobně jako jiné životní zkoušky přivádí k moudrosti, vede ho k uvědomění si podstatných hodnot (přerovnaní osobního hodnotového žebříčku) a může ho dovést až k hledání smyslu života a k osobnímu obrácení či k návratu do církve. V některých nemocných může jejich zkušenost s utrpením vzbudit touhu pomáhat lidem v podobné situaci. Těžká nemoc a umírání se stávají časem pro usmíření s blízkými. Pro některé respondenty tkví smysl utrpení v odčinění špatností s dosavadního nebo případně i z minulého života.

Někteří respondenti - 8% (6) spatřují poslání člověka v každém okamžiku jeho existence, tudíž i v nemoci a v umírání.

V poslední kategorii nazvané „duchovní smysl“ jsou zařazeny názory na poslání trpících, které přesahují lidskou rovinu a vztahují člověka v jeho utrpení vzhůru k nebi, k Bohu. Tuto vertikální rovinu postihlo ve svých odpovědích 41 % (29) respondentů. Mezi nejčastější odpovědi patřil názor, že vážně nemocní a umírající mohou své utrpení obětovat na určitý úmysl. Nemocí a umíráním mají trpící účast na Kristově kříži. Dále respondenti uváděli jako konkrétní poslání trpících ukazovat svým utrpením na Boha, konečnost života a naději v posmrtný život, a tímto svědectvím přibližovat druhé k Bohu. Pro trpícího je jeho nemoc časem pro modlitbu a duchovní rozhovory, časem pro smíření s Bohem, zdrojem milosti a prostředkem duchovního růstu.

Někteří respondenti vidí pouze lidskou rovinu poslání, jiní pouze rovinu duchovní. Mezi respondenty se našli i tací, kteří si uvědomují poslání vážně nemocných a umírající jak v rovině vztahu člověka k Bohu, tak k ostatním lidem i k sobě samému.

4.3.2 Příklady nejzajímavějších odpovědí respondentů na otevřenou otázku po smyslu utrpení a poslání vážně nemocných a umírajících

„Myslím, že vážně nemocní s diagnózou smrti vidí, co znamená život. Všední starosti a zdánlivě neřešitelné problémy se v jejich blízkosti stávají malichernými a lidé mají možnost uvědomit si, co je opravdu důležité a snažit se lépe žít.“

„Mohou nám přiblížit význam slova pokora. Lidé často neumějí být pokornými k životu, nedostatečně si váží svého zdraví, možná ani nechápou podstatu těchto pojmů... Mnohdy až samotné setkání s utrpením, nemocí či samotnou smrtí se stane podnětem k hlubšímu zamyšlení se nad postatou života. Do jaké míry má utrpení smysl? Nevím, zda se vůbec dá říci, že je smysluplné, ale nějak vnitřně

cítím, že určitý hlubší význam v něm lze nalézt. Pomůže nám uvědomit si pomíjivost života, často změni i naše nazírání na svět.“

„Podle mého toto poslání můžeme chápat ve více rovinách, protože „rezonuje“ s každým jedním v okolí umírajícího podle jeho vlastního přístupu k životu (případně životní filosofie). V někom může vyvolat touhu pomoci a pomáhat i dalším, kteří se ocitnou v takové situaci. V jiném může vyvolat či zesílit touhu po zodpovězení otázek týkajících se smyslu života, smrti, ale i života po životě a věcí „mezi nebem a zemí“. Další může být tvář v tvář umírání odhodlán žít tak, aby svůj vlastní konec oddálil a nadále tomu přizpůsobit svůj životní styl. Bude třeba podněcovat k zdravému žití i své okolí.“

„V křesťanském pojetí je možný vědomí podíl na spolunesení Spasitelova kříže (alegoricky čin Šimona z Kyrény). Může to být šance k návratu odloučených od života v církvi a pro sekulárně smýšlející možnost reflexe dosavadního života.“

„Člověk má ohromné štěstí, pokud se mu podaří „dobře“ umřít, toto se nepoštěstí všem. Asi se nabízí otázka, zda by člověk neměl žít tak, aby pro něj nebylo problémem „dobře“ zemřít... „Dobře“ podle mne znamená, že člověk by měl odcházet z tohoto smířený. Měl by odpustit a nechat si odpustit, a lidé, které má rád, by to měli vědět, a stejně tak on by měl vědět, že ho mají rádi – nenechávat za sebou dluhy, zlobu, ... Pokud má ten čas a fáze umírání mu to umožní, tak si myslím, že právě toto je tím posláním, připravit se na to „dobře“ zemřít.“

„Jako křesťan věřím, že pokud je lidské utrpení spojováno s utrpením Ježíše Krista, má před Bohem velikou cenu a působí v duchovní rovině záslužně. Je to to, co může člověk Bohu „nabídnout“.“

„Utrpení, nemoc a smrt odkazují na naši ohraničenost, konečnost na tomto světě. Nic tu není opravdu našeho, ale jsme jednak poutníky (tj. lidmi na cestě) a jednak správci svěřeného. Nic si s sebou „tam“ nevezmeme (viz. Job: Nazí přicházíme a nazí také odcházíme...). Tento fakt vede k uvědomění si vlastního

smyslu naší existence, který je ve sdílení se a darování se, tj. v následování Krista. Nemoc je možné chápat jako výzvu v tomto směru, jako šanci...“

„Utrpení pomáhá člověku uvědomit si nesamozřejmost a křehkost života a vede ho tak „na hlubinu“, k hledání skutečného smyslu života a tím ke zralosti. Člověk procházející utrpením (a zejména blížící se smrti) má potřebu vztahovat se k něčemu, co jej přesahuje. Zpravidla si klade otázky typu: „Co mě čeká po smrti?“, „Je po smrti nějaký život?“, „Setkám se s těmi, které jsem miloval a nyní je opouštím?“. Pokud se trpícímu (ať věřícímu či nevěřícímu) podaří přijmout a proměnit své utrpení, snášet je s klidem a vyrovnaností, může být vzorem pro ostatní pacienty, lékaře, sestry, ale i své příbuzné a může je vést k zamyšlení nad smyslem jejich vlastního života. Tím vyvrací názory těch, kteří adorují mládí, zdraví, krásu a flexibilitu, že život má smysl jen tehdy, převažují-li v něm pozitivy, jakmile začnou převažovat nelibosti, nemá cenu, aby byl žit.

Utrpení však může vést také k rezignaci, zoufalství, depresi a v krajním případě i k suicidii. Proto je v zařízeních jako hospic nezbytná pomoc nejen psychologů, ale i pastoračních asistentů a duchovních.“

„Mohou své utrpení obětovat za jiné lidi, problémy světové i svých blízkých. Mohou se také skrze utrpení učit. Myslím si totiž, že utrpení člověka nenechá stejným, jako byl předtím...změní nás vždycky. A myslím, že má vliv na osobnost člověka. I skrze bolest a utrpení se dá hodně růst.“

„Mají stejné poslání jako tzv. zdraví lidé, totiž přibližovat sebe i druhé k Bohu – každý svým specifickým způsobem.“

„Myslím, že utrpení dává člověku možnost k hlubokému zamyšlení se nad smyslem svého dosavadního života, k hledání cesty, která vede od hmotných pomíjivých hodnot k hodnotám trvalým, duchovním, a to tím spíše, pokud jde o vážně nemocného nebo umírajícího člověka. Skrze své pocity a bolest může uslyšet hlas své duše a uvědomit si, že smrt těla je jen návrat k domovu, ze kterého všichni pocházíme, a k němuž všichni z hlouby srdce směřujeme.“

5. KOMPARACE

Při srovnání teoretické a praktické části jsem vyšel na jedné straně z poznatků odborné literatury a zaznamenaných zkušeností pomáhajících profesí a na straně druhé z výsledků první a druhé praktické části, analyzující provedený anketní výzkum. V první praktické části se jednalo o zjištění, zda respondenti vůbec nějaké poslání u vážně nemocných a umírajících spatřují a v druhé praktické části v čem konkrétně ono poslání vidí, pokud to tak vnímají.

Obě porovnávané části se většinou shodly v tom, že poslání u vážně nemocných a umírajících spatřují.

V případě pozitivního spatřování poslání u vážně nemocných a umírajících z pohledu odborné literatury, záznamů zkušeností pomáhajících pracovníků i výsledků ankety, jsem výsledky komparace zaznamenal do níže uvedené tabulky č. 13.

Tabulka č. 13
Srovnání výsledků teoretické a praktické části

Kategorie poslání vážně nemocných a umírajících	Výsledky teoretické části DP (podkategorie)	Výsledky praktické části DP podle četnosti odpovědí respondentů (pokategorie) /od nejčastějších po nejméně časté/
Smysl pro trpícího (v rovině mezilidských vztahů a hodnot)		
	Utrpení může být pro trpícího cestou k lidskému zrání a vnitřnímu (duchovnímu) růstu; utrpení je výzvou k mravní velikosti člověka a osvědčení jeho duchovní zralosti	1. Zkušenost utrpení – cesta k moudrosti
	Utrpení může člověka přinutit a dovést k jeho opravdovému poslání na konci života tím, že mu „nedovoluje“ dělat mnoho věcí a nutí ho při vědomí krátkého zbytku života dělat věci opravdu nejdůležitější pro pokoj své duše, což je především smíření s rodinou, s přáteli, s Bohem i se sebou samým	2. Hledání smyslu života
	Nemoc nutí nemocného k zastavení, zamyšlení, přehodnocení mnoha věcí, k čemuž patří i přiznání si vlastních hříchů	3. Přerovnění hodnot
	Utrpení může být trestem pro odčinění vlastních hříchů	4. Odčinění špatností z dosavadního života, případně z předchozího života (karma)
	Zásadním úkolem na cestě k závěru života je smíření se sebou samým a dosavadním životem; s bližními, kteří už zemřeli a těmi, kteří žijí; případně u věřícího příslušníka monoteistických náboženství smíření s Bohem; trpící mohou být nástrojem k usmíření i rodinných blízkých mezi sebou	5. Čas na smíření s blízkými
	Utrpení má výchovnou hodnotu, má vést k obrácení, tedy k obnově dobra v člověku	6. Osobní obrácení, šance pro návrat do církve
	Vážně nemocní mohou přijmout svou nemoc jako poslání k pomáhání podobně nemocným	7. Touha pomáhat dalším, kteří se cítou v podobné situaci

Kategorie poslání vážně nemocných a umírajících	Výsledky teoretické části DP (podkategorie)	Výsledky praktické části DP podle četnosti odpovědí respondentů (pokategorie) /od nejčastějších po nejméně časté/
Smysl pro okolí trpícího (v rovině mezilidských vztahů a hodnot)		
	Vážně nemocný může být ve svém dlouhodobějším utrpení velikou příležitostí k přehodnocení dosavadního žebříčku hodnot lidí ve svém okolí	1. Uvědomit si cenu života a zdraví, svou smrtelnost, přerovnání hodnot
	Trpící mohou přivést lidi v okolí k lidskému soucitu, solidaritě a dobrotě; „svět utrpení“ vyzývá lidi k pospolitosti a sblížení, zesiluje touhu po laskavosti a péči	2. Prohloubit schopnost vcítění, soucitu a pochopení pro druhého v jeho utrpení
	Utrpení nemocných přivádí okolní zdravější lidi k obrácení a proměně lidského srdce; umírající může okolní lidi přimět ke smysluplnějšímu životu, aby ho přestali užívat tolik pro vlastní potěšení ale i pro druhé	3. Obrácení, snaha žít lépe
	Zásadním úkolem na cestě k závěru života je smíření se sebou samým a dosavadním životem; s bližními, kteří už zemřeli a těmi, kteří žijí; případně u věřícího příslušníka monoteistických náboženství smíření s Bohem trpící mohou být nástrojem k usmíření i rodinných blízkých mezi sebou	4. Stmelení rodiny a napravení vztahů
		5. Předávání hodnot a zkušeností (moudrosti)
		6. Zkouška (zda se postará rodina o svého blízkého)
Všeobecný smysl		
		1. Poslání člověka v každé chvíli své existence, tedy i v utrpení a umírání

Kategorie poslání vážně nemocných a umírajících	Výsledky teoretické části DP (podkategorie)	Výsledky praktické části DP podle četnosti odpovědí respondentů (pokategorie) /od nejčastějších po nejméně časté/
Duchovní smysl		
	Nemocný může své utrpení v modlitbě obětovat za určité dobro pro potřebné; utrpení nemocného může mít i výkupný smysl za hříchy druhého	1. Obětovat utrpení na určitý úmysl
	Utrpení nemocné vybízí k hledání Boha	2. Ukazovat „nevěřícím“ na Boha, konečnost života, naději a tímto svědectvím druhé k Bohu přibližovat
	Utrpení jako povolání k účasti na Kristově výkupném utrpení; spojením svého utrpení neboli spolutrpení (compassio) s trpícím Kristem se nemocný spolu-podílí na Spasitelově vykupitelské oběti za spásu světa; utrpením sdíleným s Kristem se po vzoru apoštola Pavla čerpá spásná Boží síla ze samotného Krista a také člověk svým utrpením „doplňuje to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap“ (Ko 1,24);	3. Účast na Kristově utrpení (kříži)
	Nemoc nutí nemocného k zastavení, zamyšlení, přehodnocení mnoha věcí	4. Víc času na modlitbu a duchovní rozhovory
	Utrpení může být pro trpícího cestou k lidskému zrání a vnitřnímu (duchovnímu) růstu; utrpením křesťané zrají pro Boží království; utrpení je výzvou k mravní velikosti člověka a osvědčení jeho duchovní zralosti	5. Duchovní růst, zdroj milosti
	Zásadním úkolem na cestě k závěru života je smíření se sebou samým a dosavadním životem; s bližními, kteří už zemřeli a těmi, kteří žijí; případně u věřícího příslušníka monoteistických náboženství smíření s Bohem trpící mohou být nástrojem k usmíření i rodinných blízkých mezi sebou	6. Smíření s Bohem
	Utrpení jako zkouška věrnosti Hospodinu (srov. Job)	
	Utrpení lze vnímat jako „Boží návštěvu“, má v nás probouzet lásku a dávat nám zdravějším podněty ke skutkům lásky k bližnímu a k proměně celé lidské civilizace v civilizaci lásky; podobně jako v biblickém příběhu o dobrém Samaritánovi	
	Vážně nemocní mohou být nástrojem Ducha svatého a předávat tak Boží lásku a radost duchovně vyprahlým	
Utrpení v nemoci lze přijmout jako osobní účast na oslavě Boha		

Tabulka č. 13 srovnává výsledky teoretického bádání (odborná literatura a záznamy zkušeností pomáhajících dobrovolníků i profesionálů) s výsledky pozitivního vnímání poslání z provedené kvalitativní sondy do názorů veřejnosti celé ČR pomocí anket.

Při komparaci výsledků jsou výsledky teoretické části ovlivněny převážně teologickým zaměřením diplomové práce, zatímco výsledky praktické části reflektují názory velmi rozmanitého spektra populace ČR. Pro objektivnější přehled při výčtu vnímaných poslání jsem proto upřednostnil v jednotlivých kategoriích řazení podle výsledků praktické části. Po analýze vrácených anket jsem pro přehlednost vytvořil 4 základní kategorie: „Smysl pro trpícího“, „Smysl pro okolí trpícího“ (oboje v rovině mezilidských vztahů a hodnot), dále „Všeobecný smysl“ a „Duchovní smysl“. Pod tyto kategorie jsem srovnal podle četnosti odpovědí (od nejčastějších po nejméně časté) k tomu náležející podkategorie. Konkrétní počty respondentů v kategoriích a podkategoriích jsou uvedeny v procentech v tabulce č. 12 v praktické části diplomové práce.

Ve výčtu poslání se v hlavních tématech (podkategorie v tabulce č. 13) teoretická část víceméně shodovala s praktickou, byť v jiném pořadí důležitosti. V první kategorii „Smysl pro trpícího“ byla shoda v pojetí poslání největší, obě části si tematicky odpovídaly. U druhé kategorie „Smysl pro okolí trpícího“ přinesla praktická část navíc dvě poslání: „Předávání hodnot a zkušeností (moudrosti)“ a „Zkouška (zda se postará rodina o svého blízkého)“. Třetí specifická kategorie „Všeobecný smysl“ s podkategorií „Poslání člověka v každé chvíli své existence, tedy i v utrpení a umírání“ nemá ekvivalent v teoretické části. Čtvrtá kategorie „Duchovní smysl“ přinesla pouze v teoretické části navíc 4 podkategorie: „Utrpení jako zkouška věrnosti Hospodinu (srov. Job)“, utrpení má probouzet a osvědčit lásku zdravějších lidí v pomáhání bližnímu, „Vážně nemocní mohou být nástrojem Ducha svatého a předávat tak Boží lásku a radost duchovně vyprahlým“ a „Utrpení v nemoci lze přijmout jako osobní účast na oslavě Boha“.

Zatímco výsledky teoretické části opřené především o teologickou literaturu ukazují na nejdůležitější poslání vážně nemocných a umírajících ve smíření se sebou samým, s blízkými a s Bohem, tedy zajištění spásy své duše

(srov. kapitola 3.4), tak výsledky praktické části, reflektující názory širokého spektra veřejnosti z celé České republiky, ukázaly spatřování poslání těchto trpících nejvíce ve *smyslu pro okolí trpícího* (z 62 % z těch, kdo poslání v utrpení spatřují - srov. tabulka č. 12), konkrétně *v uvědomění si ceny života a zdraví, své smrtelnosti, přerovnění hodnot* (21 ze 71 respondentů – viz tabulka č. 12, tj. názor 30 % z těch, kdo poslání v utrpení spatřují). V duchovním smyslu se ukázalo za nejčastější názor spatřování poslání vážně nemocných a umírajících *v obětování utrpení na určitý úmysl* (9 ze 71 respondentů – viz tabulka č. 12, tj. názor 13 % z těch, kdo poslání v utrpení spatřují).

Ukázalo se tedy, že podle převážně teologické literatury tkví nejdůležitější poslání vážně nemocných a umírajících ve *smíření se sebou samým, s blízkými a s Bohem*,²¹⁹ tedy v zajištění spásy své duše. Oproti tomu vzorek společnosti ČR spatřuje hodnotu poslání trpících nejvíce ve *smyslu pro okolí trpícího, konkrétně v uvědomění se si ceny života a zdraví, své smrtelnosti, přerovnění hodnot*. U těch, kteří spatřují duchovní smysl, je nejdůležitější poslání *v obětování utrpení na určitý úmysl*. Tím je hodnota utrpení otevřena zároveň pro trpícího i jeho okolí.

Z uvedených výsledků komparace v tabulce vyplývá několik podnětů pro pastorační práci (týká se především služby pastoračních pracovníků a kaplanů v sociálně zdravotních zařízeních a farnostech).

U vážně nemocných a umírajících je jedním z důležitých úkolů pracovníků v pastorační pomáhat jim objevit v utrpení své osobní i nejvyšší poslání - skrze účast na Kristově kříži dojít ke spáse.

Ve vztahu k okolí vážně nemocných a umírajících by se měla pastorační práce zaměřit na změnu postoje společnosti k trpícím - podílet se na detabuizování smrti, vychovávat k úctě k člověku v každé životní situaci, k všímavosti a opravdovému soucitu s trpícími a vést veřejnost příkladem vlastního života k účinné a správné pomoci vážně nemocným a umírajícím. Z výsledků praktické

²¹⁹ Srov. OPATRŇY, A. *MALÁ PŘÍRUČKA PASTORAČNÍ PÉČE O NEMOCNÉ*. 3. dopl. vyd. Praha : Pastorační středisko Praha, 2006, s. 6-7. – Dále srov. SVATOŠOVÁ, M. *HOSPICE a UMĚNÍ DOPROVÁZET*, s. 33: „Člověk může např. odpustit křivdy a taky to dát zřetelně najevo. A právě tohle může být v jeho životě tím vrcholným bodem, který dá zpětně smysl celému předchozímu životu. Náhlá smrt ve spánku by ho o tuto příležitost připravila - ledaže by na ni byl připraven, přestože ji ještě nečeká. Ale kolik zdravých lidí oplývá takovou moudrostí?“

části vyplynulo, že pastorační práce by se měla více věnovat také pomáhajícímu personálu, aby v utrpení nacházel smysl.

Na základě komparace a z ní vzešlých úkolů pro pracovníky v pastorační práci se dostává k návrhu, jak může pastorační práce uschopňovat vážně nemocné a umírající, aby své poslání naplňovali. V této záležitosti je třeba posílit úlohu k tomu způsobilých a vzdělaných laiků (pastoračních pracovníků) ve zdravotnických a sociálních zařízeních, kteří by své pastorační doprovázení vážně nemocných a umírajících konali jako zaměstnání, aby bylo doprovázení systematické a kontinuální. K uschopňování trpících je vhodné znát i jejich nejbližší a sociální anamnézu. Na základě dostupných informací je pak třeba v duchu křesťansky laděného rogersovského přístupu zaměřeného na člověka (v akceptaci, empatii a opravdovosti) trpícího doprovázet v rámci možností pastoračním rozhovorem, tichou přítomností nebo modlitbou. Pokud není vážně nemocný v agonii, je při rozhovoru důležité soustředit se na témata, která by mu pomohla dostat se k otázkám po smyslu života a svého utrpení. Vážně nemocní a umírající se bilancováním svého života v této chvíli hodně zaobírají, jsou často v duši neklidní z důvodů fyzického, tak i psychického utrpení, které je způsobované mimo jiné i nezpracovanou „konečností“ jejich života, vědomím neurovnaných vztahů a nedokončených plánů. Právě zde má své výsostné místo a poslání pastorační pracovník, který trpícímu může pomoci dostat se při rozhovoru k původu i smyslu zla, bolesti a utrpení ve světě, ke Kristově vítězství nad mocí zla a smrti i k výzvě, kterou je pro člověka utrpení. Pastorační pracovník má trpícímu ukázat, že je to výzva k následování Krista, výzva ke sdílení utrpení vážně nemocného se spásonosným utrpením Krista, čímž trpící může dojít smyslu svého utrpení a zklidnění své duše. Tímto doprovázením pastorační pracovník může uschopňovat trpícího k přijetí svého osobního poslání.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo ukázat především na podkladě katolické teologie a výsledků kvalitativní sondy anketového výzkumu u vzorku populace České republiky, že vážně nemocní a umírající své poslání mají a zjistit, v čem je konkrétně spatřováno. Nakonec byla část teoretická s praktickou srovnána pro zjištění shod a rozdílů se záměrem zjistit, co výsledky komparace znamenají pro pastorační práci. Na základě toho bylo navrženo, jak může pastorační práce uschopňovat vážně nemocné a umírající, aby své poslání naplňovali.

Z práce vyplynulo, že poslání a povolání lze vnímat jako synonyma, pokud znamenají „mít nějaký důležitý životní úkol“.

Zatímco teologická literatura se shoduje na tom, že vážně nemocní a umírající mají své poslání, v první části výzkumu bylo zjištěno, že pouze 56 % z celkového počtu respondentů se k této otázce staví kladně.

V druhé části výzkumu se názory na konkrétní poslání v hlavních tématech v teoretické i praktické části víceméně shodovaly, avšak témata byla uvedena v jiném pořadí důležitosti. Nejpreferovanější poslání vzešlé z teoretické části je smíření se sebou, s blízkými a s Bohem. V praktické části se ukázalo jako nejdůležitější poslání pro okolí trpícího, konkrétně uvědomění si ceny života a zdraví, své smrtelnosti, přerovnání hodnot. Z toho lze usuzovat, že většina respondentů hodnotí poslání vážně nemocných a umírajících ze svého pohledu – zvenčí a neumí se vcítit do pohledu trpícího. Smysl utrpení pro okolí i pro trpícího vidí zejména ti, kdo nejsou věřící v osobního Boha, ale s trpícími se setkávají ve své pomáhající profesi. Ti kdo spatřují duchovní smysl, vidí poslání trpících nejvíce v obětování utrpení na určitý úmysl. Tím zachytili všechny tři roviny vztahů k Bohu, k blízkým i k sobě samému.

Výsledky komparace mohou být výzvou pro pastorační práci. Kaplani a pastorační pracovníci by měli pomáhat trpícím, jejich blízkým a pomáhajícím pracovníkům objevit v utrpení vážně nemocných a umírajících osobní i nejvyšší poslání - skrze účast na Kristově kříži dojít ke spáse. Pokud vážně nemocní a umírající své poslání v utrpení přijmou, jsou potenciálem obrovského požehnání

pro sebe i své okolí. Sdílením Kristova spásonosného utrpení jsou vedeni láskou ke smíření se sebou samými, s okolím i Bohem, čímž dosahují zklidnění své duše a pokojného umírání. Pro okolí jsou tak Božími nástroji jak při obětování svého plodného utrpení za mnohá dobra ve společnosti, tak při proměně lidských srdcí k podstatnějším hodnotám. Pokud ale své poslání v utrpení nepřijmou, může je to přivést do mezního zoufalství až k žádosti o eutanázii či dokonce k suicidii.

Další důležitou úlohou pastoračních pracovníků je pomáhat společnosti osvojit si v duchu křesťanské humanity „postoj milosrdného Samaritána“ v přístupu k trpícím. To znamená snažit se v rámci činného apoštolátu po vzoru Krista o posílení společenského vědomí důstojnosti člověka, i když je zasažen utrpením; podílet se na výchově ke všímavosti, hluboce lidskému soucítění s trpícím a účinně mu podle svých možností a schopností pomáhat.

Pracovníci v pastoraci by měli též přispívat svou službou ve společnosti k detabuizování smrti, neboť není ničím nepřirozeným.

Domnívám se, že cíl práce byl splněn.

Seznam literatury

- AMBROS, P.; DOŠKOVÁ, L.; MUNZAROVÁ, M.; SMÉKAL, V.; ŠKRLOVÁ, M.; ZACHOVAL, J. *Studijní texty z pastorální teologie III. : Služba nemocným*. Velehrad : Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2002. 53 s. ISBN 80-86045-93-5.
- ANGE, D. *Momentky ze života Jana Pavla II*. Přel. J. Švancarová. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 119 s. Přel. z: Rire et pleure avec Jean-Paul II. ISBN 978-80-7195-280-0.
- BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*. Přel. M. Glaser. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. 109 s. ISBN 978-80-7195-414-9.
- BENEDIKT XVI. *Encyklika Deus caritas est*. Přel. C.V. Pospíšil. Praha : Paulínky, 2006. 63 s. ISBN 80-86949-03-6.
- BENEDIKT XVI. *Encyklika Spe salvi*. Přel. P. Brož. Praha : Paulínky, 2008. 63 s. ISBN 978-80-86949-41-3.
- Bible* (podle ekumenického vydání z roku 1985). 2. katolické vyd. Praha : Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.
- BORSE, U. *Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 13, První a Druhý list Timotejovi*. Přel. J. Hermach. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001. 122 s. Přel. z: 1. Und 2. Timotheusbrief, Titusbrief. ISBN 80-7192-431-8.
- BOUBLÍK, V. *Teologická antropologie*. 2. vyd. Přel. T. Brichtová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. 191 s. Přel. z: L'uomo in Cristo Gesù. ISBN 80-7195-059-9.
- CANTALAMESSA, R. *Eucharistie – naše posvěcení*. 2. vyd. Přel. T. Brichtová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004. 154 s. Přel. z: L'eucaristia nostra santificazione. ISBN 80-7192-673-6.
- CARDIJN, J. *Laiques en premières lignes*. Paris : Éditions Universitaires, 1963. 200 s.
- COSTE, P. (vyd.) *Saint Vincent de Paul, Conférences aux missionnaires : tome XI*. Paris : Librairie Lecoffre, J. Gabalda, 1920-1925.

- DOUGLAS, J. D. (ed.) et al. *Nový biblický slovník*. Přel. A. Koželuhová, H. Nezbedová, B. Procházka et al. Praha : Návrat domů, 1996. 1243 s. Přel. z: New Bible Dictionary. ISBN 80-85495-65-1.
- DRAPELA, V. J. *Přehled teorií osobnosti*. Přel. K. Balcar. Praha : Portál, 2003. 175 s. Přel. z: A review of personality theories. ISBN 80-7178-766-3.
- DZIVISZ, S.; DRAŽEK, C.; BUZZONETTI, R.; COMASTRI, A. *Síla v slabosti Jana Pavla II*. Přel. M. Macková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. 99 s. Přel. z: Lasciatemi andare. La forza della debolezza di Giovanni Paolo II. ISBN 978-80-7195-080-6.
- FRANKL, V. E. ... *A přesto říci životu ano*. 5. vyd. Přel. J. Hermach. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996. 127 s. Přel. z: Trotzdem ja zum Leben sagen (Ein Psychologe erlebt das Konzentrationslager). ISBN 80-7192-095-9.
- FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Přel. V. Jochmann. Brno : Cesta, 2006. 237 s. Přel. z: Ärztliche Seelsorge. ISBN 80-7295-085-1.
- GRÜN, A. *Umění stárnout*. Přel. V. Černý. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. 143 s. Přel. z: Die hohe Kunst des Älterwerdens. ISBN 978-80-7195-316-6.
- HELLER, J. *Hlubinné vrty*. Praha : Kalich, 2008. 316 s. ISBN 978-80-7017-083-0.
- JAN PAVEL II. *Encyklika Redemptor hominis*. Praha : Zvon, 1996. 72 s. ISBN 80-7113-178-4.
- JAN PAVEL II. *Laborem exercens : encyklika Jana Pavla II. O lidské práci ze 14. září 1981*. Praha : Zvon, 1991. 70 s. ISBN 80-7113-007-9.
- JAN PAVEL II. *Paměť a identita*. Přel. J. Koláček a kol. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005. 165 s. Přel. z: Memoria e identità. ISBN 80-7192.976-X.
- JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě třetího Světového dne nemocných 11. února 1995*. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 1995. 4 s.

- JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě na pátý Světový den nemocných 11. února 1997*. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 1997. 4 s.
- JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému Světovému dni nemocných 11. ÚNORA 1998*. Praha : Sekretariát České biskupské konference, 1998. 8 s.
- JAN PAVEL II. *Salvifici doloris : Apoštolský list Jana Pavla II. o křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. února 1984*. Praha : Zvon, 1995, 49 s. ISBN 80-7113-151-2.
- JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis : Encyklika Jana Pavla II. o starosti církve o sociální otázky z 30. prosince 1987*. In *Sociální encykliky (1891-1991)*. Praha : Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- Jeruzalémská Bible. Evangelia*. Praha : Krystal OP, 2006. 254 s. ISBN 80-85929-88-0.
- JUNG, C. G. *Člověk a duše*. Přel. K. Plocek, A. Bernášková, L. Běťák, J. aj. Praha : Academia, 1995. 277 s. Přel. z: Mensch und Seele. ISBN 80-200-0543-9.
- Katechismus katolické církve*. Přel. J. Koláček SJ. Praha : Zvon, 1995. 793 s. Přel. z: Catéchisme de l'Église catholique. ISBN 80-7113-132-6.
- Kol. autorů. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 2. vyd. Praha : Academia, 1994. 647 s. ISBN 80-200-0493-9.
- KŘIVOHLAVÝ, J.; KACZMARCZYK, S. *Poslední úsek cesty*. Praha : Návrat domů, 1995. 93 s. ISBN 80-85495-43-0.
- KÜBLER-ROSS, E. *Odpovědi na otázky o smrti a umírání*. Přel. T. Drábek, J. Drábková, J. Tolar. Praha : EM Reflex, 1995. 288 s. Přel. z: Questions and answers on death and dying.
- LÉON-DUFOUR, X. a kol. *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Přel. P. Kolář. Řím : Velehrad, 1991. 658 s. Přel. z: Vocabulaire de la Théologie Biblique.
- LIMBECK, M. *Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 1, Evangelium sv. Matouše*. Přel. P. Bezručová. Kostelní Vydří : Karmelitánské

- nakladatelství, 1996. 279 s. Přel. z: Matthäus-Evangelium. ISBN 80-7192-146-7.
- LOHSE, E. *Teologická etika Nového zákona*. Přel. B. Mišovič, SJ. Bratislava : Serafín, 2008. 237 s. Přel. z: Theologische Ethik des Neuen Testaments. ISBN 978-80-8081-072-6.
- LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Přel. J. Vašíčková. Brno : Cesta, 2006. 191 s. Přel. z: Auch dein Leiden hat Sinn. ISBN 80-85319-79-9.
- MAIER-GERBER, H. *Umírání – vrchol života*. Ostrava : A-Alef, 1999. Přel. z: Sterben – Der Höhepunkt des Lebens. 60 s. ISBN 80-85237-78-4.
- MARTINEK, M. et al. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha : Jabok, 2008. 175 s. ISBN 978-80-904137-2-6.
- MASLOW, A. *Motivation and personality (2nd ed.)*. New York : Harper and Row, 1970. 369 s. ISBN 0060419873.
- MASLOW, A. *Toward a psychology of being*. New York : Van Nostrand, 1962. 214 s.
- MEISNER, J. *Mé přátelství s Janem Pavlem II.* Přel. J. Hubková. Kostelní Vydří – Karmelitánské nakladatelství, 2008. 71 s. Přel. z: Er war mein Freund. Ein Zeugnis aus der Nähe. ISBN 978-80-7195-2145.
- MUNZAROVÁ, M. et al. *Proč NE eutanazii aneb Být, či nebýt?* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008. 87 s. ISBN 978-80-7195-258-9.
- Nový zákon*. Přel. V. Bogner ed. Praha : Česká liturgická komise, 1989. 879 s.
- OPATRNÝ, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 3. dopl. vyd. Praha : Pastorační středisko Praha, 2006. 53 s.
- OPATRNÝ, A. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Praha : Pastorační středisko Praha, 2005. 113 s.
- Papežská rada pro spravedlnost a mír. *Kompendium sociální nauky církve*. Přel. C. V. Pospíšil. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008. 534 s. Přel. z: Compendio della dottrina sociale della Chiesa. ISBN 978-80-7195-014-1.
- PANNENBERG, W. *Systematic Theology 2*. Michigan : Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1994. 499 s. ISBN 0-8028-3707-7.

- PAVEL VI. *Okružní list jeho svatosti papeže Pavla VI. biskupům, kněžím, řeholníkům, věřícím a všem lidem dobré vůle O pokroku národů : Populorum progressio*. Brno : Pastorační rada brněnské diecése římskokatolické Církve, 1968. 60 s.
- PENNA, A. *Svědék Boží lásky*. Přel. M. Macková. Praha : Paulínky, 2006. 103 s. Přel. z: Testimone dell'amore di Dio. ISBN 80-86025-97-7.
- QUITT, Z.; KUCHARSKÝ, P. *Česko-latinský slovník*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 901 s. ISBN 80-04-16903-1.
- RAHNER, K. *Prolixitas mortis*. In *Mysterium Salutis V*. Einsiedeln, 1976.
- RATZINGER, J. *Úvod do křesťanství*. Brno : Petrov, 1991. 256 s. Přel. z: Einführung in das Christentum. ISBN 80-85247-13-5.
- SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého Boha*. 3. vyd. Svitavy : Trinitas, 2003. 164 s. ISBN 80-86036-75-8.
- SLÁMA, O.; KABELKA, L.; VORLÍČEK, J. et al. *Paliativní medicína pro praxi*. Praha : Galén, 2007. 362 s. ISBN 978-80-7262-505-5.
- STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE. *Výklady ke Starému zákonu III*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. 822 s. ISBN 80-7192-240-4.
- STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE. *Výklady ke Starému zákonu IV*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. 871 s. ISBN 80-7192-274-9.
- SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*. 6. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008. 151 s. ISBN 978-80-7195-307-4.
- THEOBALD, M. *Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 6, List Římanům*. Přel. J. Vokoun. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. 489 s. Přel. z: Römerbrief, Kapitel 1 – 11 a Römerbrief, Kapitel 12 - 16. ISBN 80-7192-433-4.
- VORLÍČEK J.; ADAM, Z.; POSPÍŠILOVÁ, I. et al. *Paliativní medicína*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha : GRADA, 2004. 537 s. ISBN 80-247-0279-7.
- WOJTYŁA, K. *Kazania 1962 – 1978*. Kraków : Wydawnictwo Znak, 1979.

- Z ASSISI, F. *List generální kapitule 2*. In Františkánské prameny I. Přel. C. V. Pospíšil. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2001. 994 s. ISBN 80-7266-073-X.
- Z LOYOLY, I. *Duchovní cvičení*. Přel. R. Kunert SJ. Velehrad : Refugium, 2002. 141 s. ISBN 80-86045-85-4.
- II. VATIKÁNSKÝ KONCIL, Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Přel. prac. skupina pod ved. O. Mádra. Praha : Zvon, 1995. 603 s. Přel. z: Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II: Constitutiones, Decreta, Declarationes. ISBN 80-7113-089-3.
- II. VATIKÁNSKÝ KONCIL, Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium*. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Přel. prac. skupina pod ved. O. Mádra. Praha : Zvon, 1995. 603 s. Přel. z: Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II: Constitutiones, Decreta, Declarationes. ISBN 80-7113-089-3.

Použité periodikum

L'Osservatore Romano, 19. října 1978.

Internetové odkazy

BENEDIKT XVI. Poselství Svatého otce Benedikta XVI. u příležitosti XVII. Světového dne nemocných 11. 2. 2010. *Tiskové středisko České biskupské konference*. [online]. 21. 12. 2009 [cit. 2010-10-23]. Dostupné na WWW: <<http://tisk.cirkev.cz/dokumenty/poselstvi-papeze-benedikta-xvi-ke-svetovemu-dni-nemocnych-2010.html>>.

CIKRLE, V. Smysl bolesti a utrpení. *Biskupství.cz*. [online]. [cit. 2009-10-31]. Dostupné na WWW: <www.biskupstvi.cz/dokumenty/smyslbolesti.rtf>.

GARTON ASH, T. Jan Pavel II. učinil ze světa svou farnost. *iDNES.cz*. [online]. 5. 4. 2005 [cit. 2010-03-24]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/jan-pavel-ii-ucininil-ze-sveta-svou-farnost-fp7-/nazory.asp?c=A050404_222055_nazory_itu>.

GRAUBNER, J. Prohlášení moravského metropolity a olomouckého arcibiskupa Mons. Jana Graubnera, předsedy České biskupské konference, k úmrtí papeže Jana Pavla II. *Farnost Zlín*. [online]. 2005 [cit. 2009-12-27]. Dostupné na WWW: <http://www.farnostzlin.cz/farnostzlin/pdf/zf2005/08_20050417.pdf>.

IDNES.cz. Jan Pavel II.: cestovatel i bojovník proti potratům. *iDNES.cz*. [online]. 2. 4. 2005 [cit. 2010-03-24]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/jan-pavel-ii-cestovatel-i-bojovnik-proti-potratum-fvb/zahranicni.asp?c=A050401_100300_zahranicni_jpl>.

JAN PAVEL II. Zadarmo jste dostali, zadarmo dávejte (Mt 10,8) - Poselství Svatého otce k postní době. *Arcibiskupství pražské*. [online]. 11. 2. 2002 [cit. 2009-11-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.apha.cz/8222-zadarmo-jste-dostali-zadarmo-davejte-8220-mt-10-8/>>.

KOMÁREK, M. Poslední rytířské gesto Karola Wojtyły. *iDNES.cz*. [online]. 4. 4. 2005 [cit. 2010-03-24]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/posledni-rytirske-gesto-karola-wojtyly-fdd/nazory.asp?c=A050403_223044_nazory_itu>.

- KOUBA, T. O kultu Karola Wojtyly. *iDNES.cz*. [online]. 12. 4. 2005 [cit. 2010-03-24]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/o-kultu-karola-wojtyly-07u-/nazory.asp?c=A050411_214157_nazory_itu>.
- JÁCHYM, R. Spisy sv. Františka I. *Institut františkánských studií* [online]. [cit. 2009-10-25]. Dostupné na WWW: <<http://web.katolik.cz/ifs/FRSPISY1.htm>>.
- OPATRŇÝ, M. Stručné srovnání pohledů Jan Pavla II. a Benedikta XVI. na utrpení z pastorálního pohledu - *Impassibilis est Deus, sed non incompassibilis* (sv. Bernhard z Clairvaux). *Česká společnost pro klinickou pastorační péči ČLS JEP*. [online]. [cit. 2009-11-03]. Dostupné na WWW: <http://www.cskpp.wz.cz/materialy/impassibilisestdeus.pdf>>.
- SVATOŠOVÁ, M. MUDr. Marie Svatošová: Postřehy ze školy, kde vyučují umírající. *Hospice.cz*. [online]. 2000 [cit. 2009-09-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.hospice.cz/svatosova/postrehy.htm>>.

Použité záznamy

Poznámky z přednášek Ludvíka Armbrustera v rámci týdenních ignaciánských exercicií pro rodiny s dětmi 15 – 23. 8. 2009 v Kunčicích (u Starého Města pod Sněžníkem). Osobní archiv Petra Černého.

Poznámky z rozhovoru s onkologicky nemocnou dobrovolnicí Petrou K. z Hospice Anežky České v Červeném Kostelci (2009). Osobní archiv Petra Černého.

Poznámky ze svědectví dobrovolníků z doprovázení pacientů v Hospici Anežky České v Červeném Kostelci (2009). Osobní archiv Petra Černého.

Poznámky ze svědectví pacientů z Hospice Anežky České v Červeném Kostelci (2009), majících zkušenost s klinickou smrtí. Osobní archiv Petra Černého.

Seznam použitých zkratk

Seznam zkratk použitých biblických knih

Knihy Starého zákona

Gn	První Mojžíšova (Genesis)
Ex	Druhá Mojžíšova (Exodus)
1 S	První Samuelova
Ž	Žalmy
Kaz	Kazatel
Iz	Izajáš
Jl	Jóel
Jon	Jonáš

Knihy Nového zákona

Mt	Evangelium podle Matouše
Mk	Evangelium podle Marka
L	Evangelium podle Lukáše
J	Evangelium podle Jana
Ř	Římanům
1 K	První list Korintským
2 K	Druhý list Korintským
Ga	Galatským
Ef	Efezským
F(p)	Filipským
Ko	Koloským
1 Tm	První list Timoteovi
2 Tm	Druhý list Timoteovi
Žd	Židům
Jk	List Jakubův
1 P	První list Petrův
2 P	Druhý list Petrův

Seznam použitých zkratk biblických překladů

ČKP	Český katolický překlad
ČEP	Český ekumenický překlad

Seznam použitých zkratk církevních dokumentů a pramenů

CIV	Encyklika Benedikta XVI. o integrálním lidském rozvoji <i>Caritas in veritate</i>
DCE	Encyklika Benedikta XVI. <i>Deus caritas est</i>
FF	Františkánské prameny (<i>Fonti Francescane</i>)
GS	Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě 2. vatikánského koncilu <i>Gaudium et spes</i>
KKC	Katechismus katolické církve
LE	Encyklika Jana Pavla II. O lidské práci <i>Laborem exercens</i>
LG	Věroučná konstituce o církvi 2. vatikánského koncilu <i>Lumen gentium</i>
PP	Encyklika o rozvoji národů Pavla VI. <i>Populorum progressio</i>

RH	Encyklika Jana Pavla II. <i>Redemptor hominis</i>
SD	Apoštolský list Jana Pavla II. O křesťanském smyslu lidského utrpení <i>Salvifici doloris</i>
SNC	Sociální nauka církve
SRS	Encyklika Jana Pavla II. o starosti církve o sociální otázky <i>Sollicitudo rei socialis</i>
SS	Encyklika Benedikta XVI. O křesťanské naději <i>Spe salvi</i>

Seznam použitých zkratk periodik

MF DNES	MLADÁ FRONTA DNES
OR	L'Osservatore Romano

Jiné zkratky

aj.	a jiný
ČR	Česká republika
DP	díplomová práce
dopl. vyd.	doplněné vydání
ed.	editor
eds.	editoři
et al.	latinská zkratka „et alii“, odpovídající českému „a kolektiv“
hebr.	hebrejsky
kol.	kolektiv
ks	kusů
lat.	latinsky, (z lat. - z latinského jazyka)
n	a následující strana
např.	například
nn	a další následující strany
pod ved.	pod vedením
pozn.	poznámka
přel.	přeložil, přeloženo
ř.	řecky
srov.	srovnej
sv.	svatý
tj.	to jest
v.	verš
v pozn.	v poznámce
vyd.	vydavatel

Příloha I – Anketa

ANKETA

Vážená paní / slečno, vážený pane,
jmenuji se Petr Černý a jsem studentem Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Teologické fakulty, oboru Teologie služby. Píši diplomovou práci na téma: „Poslání vážně nemocných a umírajících“.

Anketa, kterou jste dostali, je určena ke zmapování názorů společnosti v ČR na danou problematiku. Pokud jste ochotna/ochoten vyplnit tuto anketu, vyplnění je jednoduchou formou - buď písmenem „x“ do příslušné kolonky nebo stručně Vaším názorem. Anketa je anonymní, údaje budou použity pouze pro moji diplomovou práci. Děkuji předem za poslání vyplněné ankety zpět na moji e-mailovou adresu (pietroc@seznam.cz) i za Vaši trpělivost s vyplňováním.
Bc. Petr Černý

- 1. Myslíte si, že mají vážně nemocní a umírající nějaké poslání (má smysl jejich utrpení)?**

Pro odpověď vepište prosím písmeno „x“ do Vámi zvolené kolonky

☐	ANO (pokračujte u otázky č. 2)
☐	NE (pokračujte u otázky č. 3)
☐	NEVÍM (pokračujte u otázky č. 3)
☐	NEPŘEMÝŠLEL/A JSEM O TOM (pokračujte u otázky č. 3)

- 2. Pokud si myslíte, že ANO, jaké mají podle Vás poslání?**

Odpověď prosím vepište vlastními slovy

3. Ještě bych Vás požádal o několik statistických údajů o Vaší osobě:

a) pohlaví

Pro odpověď vepište prosím písmeno „x“ do Vámi zvolené kolonky

☐	MUŽ
☐	ŽENA

b) věk

Pro odpověď vepište prosím písmeno „x“ do Vámi zvolené kolonky

☐	18-30 LET
☐	31-40 LET
☐	41-50 LET
☐	51-60 LET
☐	61- VÍCE LET

c) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Pro odpověď vepište prosím písmeno „x“ do Vámi zvolené kolonky

☐	ZÁKLADNÍ
☐	VYUČEN
☐	STŘEDOŠKOLSKÉ S MATURITOU
☐	VYŠŠÍ ODBORNÉ
☐	VYSOKOŠKOLSKÉ
☐	POSTGRADUÁLNÍ

d) v jakém kraji České republiky žijete?

Pro odpověď vepište prosím písmeno „x“ do Vámi zvolené kolonky

☐	JIHOČESKÝ
☐	JIHOMORAVSKÝ
☐	KARLOVARSKÝ
☐	KRÁLOVEHRADECKÝ
☐	LIBERECKÝ
☐	MORAVSKOSLEZSKÝ
☐	OLOMOUCKÝ

	PARDUBICKÝ
	PLZEŇSKÝ
	PRAHA
	STŘEDOČESKÝ
	ÚSTECKÝ
	VYSOČINA
	ZLÍNSKÝ

- e) **pracujete v pomáhající profesi?** (Tzn. jako lékař, zdravotní sestra, pečovatel/ka, sociální pracovník, psycholog, psychoterapeut, duchovní, ap.)

	ANO
	NE

- f) **v co v životě nejvíce věříte?**

Pro odpověď vepište prosím písmeno „x“ do Vámi zvolené kolonky

	V BOHA, KTERÉHO CHÁPU JAKO OSOBU
	V KOSMICKOU SÍLU, ENERGII NEBO NĚCO NAD NÁMI
	V NIRVÁNU JAKO VYTOUŽENÉ OSVOBOZENÍ
	V PŘEVTELOVÁNÍ (PRO MOŽNOST ŽÍT DALŠÍ ŽIVOTY)
	V PŘÍRODU
	NA OSUD
	NĚČEMU JINÉMU - <i>dopište prosím čemu:</i>
	JSEM ATEISTA
	NEVÍM

Děkuji moc za Vaši spolupráci a přeji vše dobré! P. Černý

ABSTRAKT

ČERNÝ, P. *Poslání vážně nemocných a umírajících*. České Budějovice 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Opatrný.

Klíčová slova: vážně nemocní, trpící, umírající, poslání, povolání, služba, životní úkol, pastorační práce.

Práce se zabývá výzkumem, zda vážně nemocní a umírající mají ve svém utrpení nějaké poslání. Teoretická část zpracovává poznatky především katolické teologie, doplněné o pohled psychologie i osobní zkušenosti pomáhajících pracovníků a dobrovolníků z hospicové péče. Praktická část se věnuje analýze kvalitativního výzkumu u vzorku populace České republiky. Komparativní část srovnává výsledky teoretické s praktickou částí, analyzuje shody i rozdíly a zkoumá, co to znamená pro pastorační práci. Po vyhodnocení je načrtnuto, jak by mohla pastorační práce uschopňovat vážně nemocné a umírající v přijetí svého poslání v utrpení.

Výsledkem práce je zjištění, že většina zkoumaného vzorku respondentů České republiky (56 %) z celkového počtu 128 poslání vážně nemocných a umírajících spatřuje, 10 % neví, 14 % o tom nikdy nepřemýšlela a 20 % žádné poslání nevidí. Nejdůležitějším posláním podle katolické teologie je „smíření se sebou samým, s okolím a s Bohem“. Praktický výzkum ukázal, že nejdůležitější smysl utrpení je pro okolí trpícího, konkrétně „uvědomění se si ceny života a zdraví, své smrtelnosti, přerovnění hodnot“. Nejpreferovanější duchovní posláním je podle veřejnosti „obětování utrpení na určitý úmysl“. Výsledky komparace znamenají pro pastorační práci výzvu pomáhat objevit vážně nemocným a umírajícím poslání v jejich utrpení, konkrétně v účasti na spásonosném utrpení Krista. Další důležitou úlohou pastoračních pracovníků je pomáhat společnosti osvojit si

důstojný pohled na trpícího člověka a mít s ním opravdový soucit, projevovaný i skutky lásky.

Abstract

Mission of seriously ill and dying.

Key terms: seriously ill, suffering, dying, mission, vocation, service, life task, pastoral work.

The work is engaged in research, whether seriously ill and dying have in their suffering a mission. The theoretical part process knowledges especially of Catholic theology, plus the view of psychology and personal experiences in helping workers and volunteers from hospice care. The practical part deals with the analysis of qualitative research in a sample population of the Czech Republic. The comparative part compares results of the theoretical part with the practical part, analyzes the similarities and differences and examines what it means for pastoral work. After the evaluation is outlined, how could the pastoral work capacitate seriously ill and dying in the acceptance of their mission in suffering.

The result of this work is the finding that the majority of a sample of Czech respondents (56 %) of the total 128 respondents - mission of seriously ill and dying sees, 10 % do not know, 14 % never thought about it and 20 % sees any mission. The most important task, according to Catholic theology is „reconciliation with himself, with others and with God.“ Practical research showed that the greatest sense of the suffering of seriously ill and dying brings benefit for surrounding people, specifically in the „awareness of the price of life and health, their mortality, rearrange values“ Most preferred „spiritual sense of suffering“, according to the public lies in the „sacrifice of suffering on the intention“.

Results of comparison mean for the pastoral work the challenge to help find seriously ill and dying people the mission in their suffering, specifically in their participation on the saving suffering of Christ. Another important task of the pastoral workers is to help society acquire a dignified view of man in suffering and have genuine compassion with him, expressed also by deeds of charity.